

Lluís Maria de Puig

GIRONA, GUERRA I ABSOLUTISME

Resistència al francès i defensa de l'antic règim (1793-1833)

Quaderns d'història de Girona

Quaderns d'història de Girona

Lluís Maria de Puig

GIRONA, GUERRA I ABSOLUTISME

Resistència al francès i defensa de l'antic règim

(1793-1833)

DIPUTACIÓ DE GIRONA
AJUNTAMENT DE GIRONA

Puig, Lluís Maria de

Girona, guerra i absolutisme: resistència al francès i defensa de l'antic règim: 1793-1833

ISBN: 978-84-8496-045-4

I. Girona. Ajuntament II. Girona(Província). Diputació III.

Quaderns d'Història de Girona

1. Girona – Història – 1793/1833

946.71 Gi Girona "1793/1833"

Aquest treball s'insereix en la recerca del "Grup d'estudi de les institucions i de la societat a la Catalunya moderna (segles XVI-XVIII)". 2005SGR 00633.

Quaderns d'història de Girona

Col·lecció assessorada pels departaments d'Història de la Universitat de Girona, l'Associació Arqueològica de Girona, el Cercle d'Estudis Històrics i Socials de Girona, el Centre de Recerques Paleo-Eco-Socials, el Servei d'Investigacions Arqueològiques i l'Institut d'Estudis Gironins.

Edició:

Unitat de Publicacions de la Diputació de Girona.
Pujada de Sant Martí, 5. Tel. 972 18 50 00

Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions. Ajuntament de Girona.
Placeta de l'Institut Vell, 1. Tel. 972 22 15 45

Consell de direcció:

Antoni Solà, Lluïsa Faxedas
Joan Boadas, Carles Sapena

Cap de redacció:

Xavier Alberch

Disseny de la col·lecció:

Enric Marquès

Projecte gràfic:

Pep Caballé

Assessor lingüístic:

Dani Vivern

Fotografies:

Josep M. Oliveras

Infografia i impressió:

Palahí Arts Gràfiques. Canonge Dorca, 1. Girona

Enquadernació:

Constitució. Barcelona.

Primera edició en català: Abril de 2007

ISBN: 978-84-8496-045-4

Dipòsit legal: GI-482-07

PORTADA

Al·legoria de la defensa de Girona. Quadre de l'autor.

ÍNDEX

Plànol de la ciutat	4
Introducció	5
Cronologia	6
Girona, 1793.....	8
Població	10
La ciutat derrocada	12
L'economia del període.....	14
La societat gironina	16
El poder	18
L'Església	20
La municipalitat	22
La cultura dominant	24
La premsa gironina del període	26
La vida quotidiana.....	28
La salut i la mort.....	32
Primers vint anys: les guerres amb França.....	36
L'anomenada "Guerra Gran".....	38
Inici de la guerra	40
Girona amenaçada	42
El govern del Principat a Girona	44
Postguerra i noves aliances.....	46
Etape de crisi.....	48
La Guerra del Francès.....	50
L'alçament a Girona.....	52
El perquè de l'alçament.....	54
Atac francès. Sant Narcís Generalíssim.....	56
El primer setge. Derrota francesa.....	58
El gran assetjament de 1809.....	60
El gran dia heroic.....	62
El suplici i l'agonia.....	64
Girona capitula.....	66
Visió de Girona en entrar els francesos.....	68
La manipulació històrica.....	70
Girona francesa.....	72
Ciutat de l'Imperi.....	74
L'obra del Règim Civil a Girona.....	76
Sortida dels francesos. Visca Ferran VII!.....	78
Tornar a començar.....	80
El triomf liberal de 1820.....	82
El Trienni Liberal.....	84
L'atac reialista a Girona el 1821	86
La ciutat durant el Trienni.....	88
Segona restauració absolutista.....	90
El setge dels Malcontents.....	92
Decadència del sistema.....	94
1833, any de canvis. La persistència de l'antic règim.....	96
Gironins d'aquell temps.....	98
Bibliografia.....	102

INTRODUCCIÓ

El període històric que abasta aquest llibre, de 1793 a 1833, ve marcat per dues realitats: la guerra i la destrucció per un costat, i la tossuda pervivència de l'absolutisme, per l'altra. Com és ben conegut, Girona patí uns episodis bèl·lics terribles que tallaren en sec la possibilitat d'avenços i creixement per una colla d'anys. Un període de guerra especialment desastrós per l'hecatombe que representà fou el setge napoleònic de 1809, devastador en vides humanes i ensorrament físic de la ciutat i encontorns. Ara, allò que marca aquesta etapa és també l'adhesió perllongada de Girona a l'antic règim; a les formes de vida, estructura de la societat i relacions de poder del vell ordre absolutista, a favor del qual trobarem la voluntat política majoritària dels gironins. Hi hagué revoltes, i bàndols de guerrillers, certament, però la majoria dels gironins mantingueren una actitud de caire conservador i reialista. La sotragada anorreadora de la Guerra del Francès va ajudar a immobilitzar encara més la societat, ja prou aturada, alentint i dificultant la superació d'aquell conservadorisme a ultrança que perdurà durant les quatre dècades que contempla aquest llibre. I encara que la primera restauració fou injusta amb la lleial i castigada Girona, aquesta, mesella, abraça de nou, cegament, el règim absolutista paralitzador. L'assaig esperançador de l'etapa liberal que obria portes a la modernitat (1820-1823) a Girona topà amb no poques reticències i acabà amb la intervenció francesa dels fills de Sant Lluís, i comptà amb l'entusiasme dels gironins, que reberen amb els braços oberts els francesos (contra els quals havien lluitat a mort feia tan pocs anys) perquè ara venien a tombar els liberals i recolzar Ferran VII i seu règim d'oprobri. La segona restauració fou, per tant, benvinguda joiosament i majoritària a Girona, i la dècada següent veié poca represa, puix que aquell vell ordre va conviure paradoxalment amb les revoltes dels que eren encara més tradicionalistes: reialistes, Malcontents i primers carlins. L'estudi d'aquests quaranta anys ens permet entendre les dificultats de Girona per entrar a la modernitat després de la tragèdia dels setges i la persistència de la mentalitat absolutista, tret permanent de l'època, els dos fenòmens que frenaran inqüestionablement el progrés de la ciutat durant tot el dinou.

CRONOLOGIA

1791

Allau d'emigrants de la França revolucionària.

1793

Inici de l'anomenada "Guerra Gran".

1794

Ofensiva francesa. Girona en perill.

1795

El Govern de Catalunya a Girona.

1795

Acaba la guerra i apareix *El Correo de Gerona*.

1800

Crisi i estancament econòmic.

1803

Conseqüències negatives de la guerra amb Anglaterra.

1808

Invasió napoleònica. Alçament de Girona contra les autoritats i contra els francesos.

1808

Atac del general Duhesme, que fracassa. Sant Narcís és nomenat Generalíssim.

1808

Primer setge, resistència coratjosa i ajut exterior. Derrota dels francesos, que han de fugir precipitadament.

1808-1809

Girona reforça la seves defenses.

Abril 1809

Comença el gran setge pel mariscal Saint Cyr i el general Verdier.

Juny 1809

Resistència heroica dels gironins en jornades memorables.

Agost 1809

Defensa extraordinària. El "Gran Dia de Girona."

Setembre 1809

Bloqueig impenetrable. Girona es queda sola.

Octubre 1809

Greus epidèmies i mortaldats.

Novembre 1809

Álvarez rebutja rendir-se. Situació atroç. Nombrosos desertors.

Desembre 1809

La ciutat capitula. Els francesos entren a Girona. En surt la guarnició i els frares.

1810

Primera administració francesa. Cal refer la vida ciutadana i reparar la destrucció. Assaig catalanista d'Augereau.

1810

Girona, capital del Corregiment.

1810

Apareix la *Gasetta del Corregiment de Girona*.

1811

Mariscal MacDonald, canvi d'orientació.

1812

Napoleó decreta que Girona s'annexi a l'Imperi Francès.

1812

Apareix la *Gazzete de Gironne*.

1812

Girona capital del departament del Ter. Instauració del Règim Civil francès.

1813

Una sola intendència, el baró de Chauvelin.

1814

L'exèrcit francès abandona la ciutat. Ferran VII ve a Girona.

Març 1814

Nou consistori constitucionalista.

Abril 1814

Restauració absolutista.

1817

Crisi alimentària.

1819

Conflictes amb García de Velasco.

1820

Proclamació liberal a Girona.

1820

S'instaura el règim constitucionalista. Nou ajuntament.

1821

Exclaustració de convents.

1821

Atac reialista a Girona.

1822

Es crea la Tertúlia Patriòtica Liberal.

1822

Es crea la "Diputación de la Provincia", amb la capitalitat de Girona.

1823

Apareixen *El Centinela de los Pirineos Orientales* i el *Diario de Gerona*.

1823

Arriben els 100.000 fills de Sant Lluís. Restauració absolutista.

1823

S'instal·la la fàbrica tèxtil de Joan Planas.

1824

Es creen els Voluntaris reialistes.

1827

Setge dels Malcontents.

1830

S'aboleix la llei sàlica. Girona, fidel a Ferran VII.

1833

Mor Ferran VII. Fidelitat a Isabel II.

1833

Primera guerra carlina.

1833

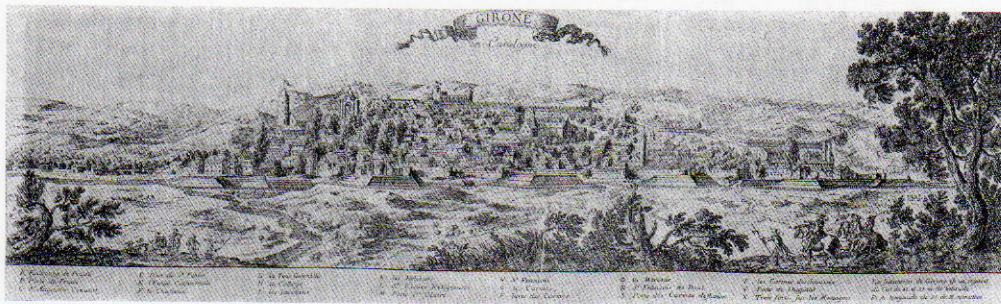
Capital de província en la nova divisió territorial.

Girona, 1793

Com hem dit, i com s'ha demostrat en el volum que precedeix aquest, el segle divuit no va ser una gran centúria per a Girona. No es produí el creixement econòmic de signe industrial que van assolir altres ciutats de Catalunya. Malgrat que era la capital del Corregiment i el centre comercial d'un territori que abraçava bona part del que avui és la província, no va aconseguir fer una arrencada industrial ni burgesa. Potser, a més de la manca d'iniciativa i un cert risc per part dels sectors que haurien d'haver encapçalat la dinàmica transformadora, cal tenir present l'entorn agrari, que no devia permetre una acumulació de riquesa suficient per augmentar la població substancialment i canviar l'estructura social. Més aviat hom té la impressió que aquella Girona era una ciutat prou aïllada, dominada pels militars, el bisbe i l'Església, una noblesa immobiliària i una colla de terratinents que envejaven més convertir-se en nobles que no pas en burgesos capitalistes. Era plaça militar forta, emmurallada, però amb el temps cada vegada menys respectable com a plaça de guerra. Estava ben situa-

da en el camí de Barcelona a França, amb un urbanisme remarcable (edificis nobles i religiosos, carrers i places ben traçats), amb una vida oficial i burocràtica evident, amb una certa capacitat d'intercanvi (els mercats setmanals) amb una producció artesanal considerable, però tot i això la manufactura no féu el salt cap a la transformació industrial. La vida laboral i comercial ciutadana organitzada pels gremis procurà molt poques innovacions. Per bé que la ciutat tenia una institucionalització de la vida local prou sofisticada, encara que de caràcter antic, i fins i tot amb un nivell cultural que en general era un xic per sobre d'altres ciutats comparables del seu temps, no trobem gaires esforços per sortir del seu microcosmos tradicional, del vell ordre, de manera que Girona sembla un món que perviu allunyat dels corrents de modernitat tècnica, econòmica, social i cultural que van arrelar a d'altres ciutats catalanes.

No coneixem cap reacció que fes trontollar la devoció dels gironins per la monarquia. A final de segle, aquell consens autista, conservador i àdhuc reaccionari de la societat gironina que s'ha perllongat durant tot el set-cents es veurà encara reforçat per la visió horroritzada de la Revolució Francesa, que els apareix com una obra del diable, explicada en to catastròfic pel fugitiu del terror que omplien els carrers de la ciutat dels rius. Plovia sobre mullat. Girona era, ja abans d'hora, clarament antirevolucionària.

Descripció de Girona el darrer terç del set-cents

GERONA, en latín *Gerunda*, Ciudad antiquíssima de 6753 personas, Obispado de trece mil ducados, Plaza fuerte, con Gobernador Militar; está situada á 42 grados y 2 minutos de latitud, 19 y 27 de longitud, parte á la falda de una colina, y parte en un llano sobre el río Oñar, que la divide y se comunica por dos puentes, uno de piedra, y otro de madera; y unido al caudaloso río Ter en las inmediaciones de la Ciudad, sigue su curso con este nombre. El clima no es de los más saludables, y la campiña, que está toda plantada de vides y árboles, es abundante de granos, vino, hortalizas, frutas delicadas, cáñamo y otros frutos. Está murada toda la población y fortificada con algunos baluartes y cinco castillos en la falda de dos montes, quatro ácia Oriente, y uno á Norte; pero en el día es fortaleza poco respetable. Tiene seis puertas, algunas calles buenas, limpias y empedradas, todas las casas dadas de blanco, tres plazas, una muy grande, y fuentes de buena agua. La Colegiata, situada en lo más elevado de la Ciudad, es edificio muy sólido, y en una de sus capillas se veneran las reliquias del glorioso Mártir y Obispo S. Narciso, memorable por el suceso de las moscas. Hay una Iglesia Colegiata, seis Iglesias Parroquiales, Diez Conventos de Frailes, un Monasterio de Benitos Claustrales, dos Conventos de Monjas, tres Hospitales, algunos molinos harineros y de papel, y un martinete. Tiene en sus inmediaciones un pozo y dos fuentes de aguas minerales, muy especiales para templar el ardor de la sangre y orina. Hay tres mercados a la semana, en que se hace un tráfico considerable de ganados de toda especie. Se han celebrado en esta ilustre Ciudad algunos Concilios, y los primogénitos de los Reyes de Aragón se intitulaban Príncipes de Gerona.

De Geografía Moderna, escrita en Francés por el Abad Nicollé de la Croix: traducida y aumentada con una Geografía Nueva de España por Don Josef Jordan y Frago, Madrid MDCCLXXIX.

Girona passava per ser una plaça forta, amb baluards i fortins importants, especialment el castell de Montjuïc, però a final del XVIII les defenses es trobaven en un estat deplorable.

Població

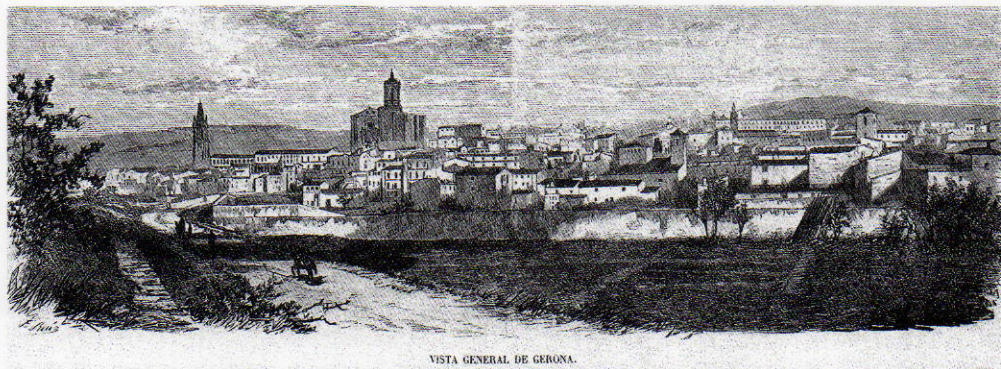
Entre l'any inicial d'aquesta etapa (1793) i el darrer (1833) ens trobem amb una població de Girona relativament semblant en nombre d'habitants, fins i tot una mica més migrada. La frenada demogràfica és brutal, i les seves conseqüències, òbvies. En efecte, segons els censos coneguts ens trobaríem amb 8.014 habitants el 1787, i n'hem de calcular uns 7.500 el 1833. Hi ha uns fets que ho distorsionen tot, que són la Guerra Gran i sobretot la Guerra del Francès, amb els morts en combat i les epidèmies i malalties que les seguiran. Tot això suposarà una pèrdua catastròfica de població. En tot el període, des dels seus inicis fins la seva fi, l'anar i venir dels esdeveniments implicarà oscil·lacions poblacionals sobtades, generalment mal consignades. La manca de fiabilitat dels empadronaments i llistes d'habitants de la ciutat, així com la traspalsada demografia gironina d'aquells quaranta anys, fan que, tal com han assenyalat Ramon Alberch i Antoni Simón, ens hàgim de malfiar dels censos, que generalment no responen a un mateix criteri de recompte, que oculten població i són, per tant, inexactes. D'ací que no es pugui donar per a la majoria de les dades una credibilitat absoluta encara que sí relativa ja que, vistes les xifres i coneixent els fets i alhora combinant totes les dades d'empadronaments, llistes fiscals, informacions

militars i censos eclesiàstics, morts i nascuts, exiliats i nouvinguts, i aplicant-hi els índexs de creixement lògics, ens podem aproximar raonablement a la realitat concreta de la població gironina a cada moment.

Hem de tenir sempre en compte, doncs, que a més de les condicions econòmiques que actuaran a favor d'una major o menor natalitat, hi haurà les baixes de la Guerra del Francès, morts per defunció o per malaltia, els que abandonaran la ciutat després del desastre i els que s'integraran posteriorment a la societat gironina. Els índexs de creixement versemblants ens donen una població delmada per la guerra, amb les conseqüents onades de baixa natalitat més tard, però també a partir d'un cert moment augmentada de manera notable per nouvinguts que emigren cap a la ciutat. D'altra banda, hi ha padrons que no reflecteixen bé la presència militar, ni

Estimació de la població de Girona

1787	8.014
1797	7.120
1803	7.125
1808	8.000
1809	9.092
1810	4.500
1813	4.677
1815	4.804
1818	7.426
1822	7.334
1826	7.200
1830	7.500

VISTA GENERAL DE GERONA.

tampoc la clerical, sovint per raó d'exempció d'impostos. Hi ha moments puntuals en què la població real fluctua: el 1795 molta gent es refugia a Girona quan les tropes franceses van cap al Fluvià, i el mateix passa el 1809. També s'incorre sovint en l'error de comptar-hi la guarnició, com sembla que passà amb els cronistes que situen 14.000 persones a Girona el 1808, xifra només possible si s'hi comptaven els militars que participaren en la defensa de la ciutat, els quals no eren evidentment habitants empadronats; o com succeí en un informe francès, que compta 7.000 habitants a Girona per a l'any 1812, sense assenyalar que 2.000 d'ells eren tropes franceses que estaven allotjades en cases particulars.

Així doncs, es fa difícil establir amb precisió la població a cada moment. Sembla, però, inqüestionable que hi hagué una gran baixada a causa de la guerres (es perdé quasi la meitat de la població en el setges napoleònics) i que després es produí una dinàmica d'augment pausat que situà Girona per damunt dels 7.000 habitants el 1833. Almenys ens impulsa a considerar-ho així la sèrie de dades que ens donen els censos coneguts i els treballs abans esmentats. En presentem les estimacions al quadre adjunt.

A començament del XIX els gironins vivien majoritàriament al costat de muntanya del riu Onyar, per bé que ja s'havia iniciat el primer eixample cap a les hortes i el Mercadal, a l'altre costat del riu.

El quadre aproximatiu que publiquem s'ha de complementar amb alguna precisió. La xifra de 1809 respondria a un augment de gent de la comarca que s'ha refugiat a la ciutat. La de 1818, al fet que hi ha hagut un retorn dels que es desplaçaren (exiliats o no) després dels setges i a l'inici d'una immigració de la província de Girona que fa que a partir dels anys vint un percentatge important d'habitants no siguin nascuts a la ciutat. Les estimacions de 1826 i les de 1830 resulten del càlcul de les omissions (militars, clergues) i tenint en compte que un cens de 1842 ens dóna 8.172 habitants i el de 1845, molt més fiable, ens assenyala 9.373 individus. Però la dada crucial i fatídica és que el 1833 Girona arribava just a comptar amb una població una mica inferior a la de feia 40 anys. Les successives crisis i guerres, particularment la napoleònica, havien estroncat el procés evolutiu demogràfic per cinquanta anys. Tal fou la magnitud de la tragèdia.

La ciutat derrocada

Girona es mantenia dintre de les seves muralles sense haver experimentat grans canvis durant el segle XVIII. El riu Onyar la dividia en dues part d'ençà de l'expansió medieval cap a la plana del Mercadal de baix i del Mercadal de dalt. Per això, un dels grans problemes ciutadans seran els ponts i les passarel·les, tantes vegades destruïts pels aiguats o per la guerra. Era una ciutat castigada sovint per les inundacions del Ter i Güell, de l'Onyar i sobretot del petit però torrencial Galligants. La ciutat comptava el 1797 amb 1.030 cases útils dintre els murs i 266 fora muralla. Segons Joan Boadas, la casa més corrent solia ser de planta baixa i pis, amb una mitjana de tres a cinc

habitacions, on vivia normalment una sola família i que feia servir la part baixa com a obrador, taller o botiga. Aquestes característiques arquitectòniques medievals es perllongaren en la mesura que les activitats econòmiques es mantenien. De vegades un cert nombre de veïns hi tenien la pròpia cabana amb animals domèstics, cosa que prohibiren els francesos durant la seva estada. La petjada destructora del setges de 1808 i 1809 va suposar, segons Jaume Fabre, que el 1814 hi hagués 884 cases a la ciutat útils contra 111 inútils, i en els ravals 122 útils per 131 inútils, amb 35 parcialment enderrocades a la ciutat i 13 en els ravals. I quant als convents, ens assenyala aquest autor que només van quedar en bon estat els del Carme, Santa Clara, les Caputxines i les Beates, i van quedar destruïts els de Sant Francesc de Paula (Mínims), Sant Francesc d'Assís, Sant Agustí, la Mercè, Caputxins, Carmelites descalços (Sant Josep), Sant Domènec, Sant Pere, Sant Daniel i el Mercadal (Bernardes). Encara que, pel que sabem posteriorment, hauríem de parlar d'edificis fortament danyats, més que destruïts. També quedaren molt malmeses les

L'enrunament de la Torre Gironella demostra la duresa dels bombardeigs que va patir la ciutat.

R. T. V — 528 - GERONA, Ruïnes de la torre Gironella

esglésies de Santa Llúcia, Sant Nicolau i del Pilar. Van resultar afectades parcialment la Catedral, Sant Feliu i altres temples i edificacions de la ciutat. I els carrers estaven aixecats i plens de runa. Era el cost urbà de l'assetjament. Després de l'ocupació napoleònica, el 1815, hi havia a Girona encara no un miler de cases habitades i més de quatre-centes buides. En una primera etapa després de la guerra el que es féu fou desenrunar, netejar i demolir tot allò que amenaçava de caure. Després s'arreglaren alguns carrers i es repararen i feren ponts. Fou la pauta dels anys següents: entre 1816 i 1820 es van concedir 60 permisos d'obra i fins el 1836, 239 més. Només disset eren reedificacions; la resta era més aviat per enderrocar que per consolidar, fins al punt que en aquests vint anys només s'aixecaren dues cases noves.

Fora muralla hi havia uns espais molt utilitzats pels gironins, i eren l'àmbit del creixement natural de la ciutat: les hortes, els passeigs i les arbredes. N'hi havia diversos a començament del XIX. S'ha parlat moltes vegades de la devesa, que, anomenada així o *Alameda*, existia ja abans dels francesos. Els arbres foren

tallats per necessitats de la defensa en començar els setges (per obtenir fusta i per impedir que l'enemic s'hi embosqués). En temps de l'ocupació napoleònica s'hi replantaren arbres blancs i es vetllà pels passeigs. Especialment es volgué ordenar la part entre el Güell i el Ter. Fins i tot s'hi volgué instal·lar un jardí botànic. El cas és que el 1819, el governador civil García de Velasco parla de la *devesa* aplicant aquest nom a una arbreda prop del Ter. Evidentment el platanar que ara coneixem té un origen posterior. Però fixem-nos que, en una època en què el passeig era una activitat saludable i social important, ja anomenaven *devesa* l'arbreda que hi havia en una part de l'espai actual.

Amb la quantitat de morts que ocasionà la situació sorgí per urgències òbvies la necessitat d'un cementiri general llavors dels setges, i se'n va construir un, que es beneí el 24 d'abril de 1809, un xic més amunt del Convent de Sant Daniel. Més tard, l'any 1828, es projectà un altre cementiri al peu de Vila-roja, al costat del baluard de Caputxins, que es trobava derruït: és a dir, més o menys allà on és ara. S'inaugurà i beneí el 1829.

L'arbreda entre la ciutat i el Ter era molt anterior als setges. Llavors (1808 i 1809) els gironins van tallar-la per raons de defensa i els francesos, més tard, hi van plantar arbres blancs. El platanar va arribar dècades més tard.

L'economia del període

Cap a final del set-cents Girona presentava una economia preindustrial poc reeixida, agrícola, artesanal i tèxtil, sense grans variacions en comparació a 1717. El segle del barroc es pot considerar una centúria de molts pocs progressos, malgrat algun avenç en la construcció. De fet, tenim coneixement de la creació de quatre fàbriques: una tèxtil que al cap de deu anys havia desaparegut; el 1775, una de paper anomenada “Ciudad de Gerona”, que portava un tal Miquel Badia; i a l'Hospici, estrenat feia poc; s'hi instal·là el 1783 una fàbrica de manufactures de la

Pati de l'antic hospici, avui Casa de Cultura. Fou una de les realitzacions més importants en el camp social i econòmic del set-cents.

llana, el cànem, el lli i el cotó, en la qual treballaven 400 persones el 1790; una també de fils de cotó que regentava un francès, Josef Añel, creada el 1789, i molt bona segons Francisco de Zamora, ja que estava altament tecnificada i la controlava una sola persona. Com ha assenyalat Joaquim Nadal, era molt poc per a una ciutat que havia doblat la població. Però és que al llarg del segle divuit, quan a Catalunya s'inicia l'arrencada del tèxtil, a Girona tot resta encallat, i a començament del segle dinou només quedava la de l'Hospici, una fàbrica de paper de nou operaris i una de sabó de dos treballadors. Una clara reculada. Per no parlar del que quedà després de la destrossa napoleònica: un informe sobre l'estat de la ciutat el 1815, diu: “Número de fàbricas y classe de comercio: ninguno”. La qüestió és que Girona, ben situada en el camí de Barcelona a França, amb aigua abundant i un territori al voltant prou poblat, vivia pràcticament de i per al seu consum, amb els oficis i producció mínims i amb un nivell d'intercanvis forans relativament petit, en competència amb altres mercats com ara la Bisbal, Banyoles, Olot i Figueres, per exemple, que corresponien a poblacions notòriament més petites.

Una indagació ens dona les dades de l'any 1824: dues màquines de filats de cotó, nou telers de mitges de cotó, vuit telers de cànem, una fàbrica de sabó; quatre fàbriques d'aiguarent i una fàbrica de paper. Ja en el límit temporal d'aquest volum, l'any 1834 tenim l'estadística industrial de Girona, amb dades dels fabricants: quatre assaonadors, set blanquers, tres barretaires, quinze teixidors, un fabricant de cordes de guitarra, dos fabricants d'espelmes, vuit terrissers, sis bòbiles i un negoci de filats de cotó, que sumaven, entre tots, 177 obrers. Observant la població i les conseqüències derivades de la

Aquella societat monumental, civil i religiosa havia esdevingut també un centre comercial, amb el que això comportava.

guerra, Nadal conclourà: "L'any 1842 tot just s'havia recuperat el nivell de 1787. Girona havia sofert un retard de més de mig segle". És possible que, com algun testimoni de l'època va remarcar, amb els fets de guerra i la poca població, les pèssimes comunicacions i la manca de canals, Girona no fos capaç d'una arrencada industrial, ni tampoc d'anar recuperant la producció que en altre temps tingué. El comerç era poc més ample que els límits del corregiment, malgrat els dos mercats setmanals i la Fira de Sant Narcís, anual, que en els seus millors moments suposava uns intercanvis de més abast territorial.

Una raó d'aquest retard era la naturalesa de la propietat. Girona era una ciutat de propietaris rendistes, de terratinents, sense un sector burgès en ascens que tingués vertaderes ambicions econòmiques ni polítiques. I per arrodonir aquest panorama de manca d'empenta econòmica, l'Església era un dels grans propietaris que cobraven el delme. Totes aquestes rendes, dels civils i dels eclesiàstics, eren *riquesa* i no *capital*. Les acumulacions, els beneficis i les rendes no s'invertien, i hi hagué molt poc interès per crear empreses d'orientació industrial. Una altra

característica negativa fou el contraban. El comerç il·lícit va pertorbar l'economia des de 1778 (hi ha una pastoral del bisbe Tomàs de Lorenzana) fins el 1841, en què el Butlletí Oficial de la Província deia que era un mal que perllongava indefinidament la infància de la indústria espanyola. Girona, pròxima a les fronteres terrestres i marítimes, patí aquest mal car la introducció de productes prohibits o sense declarar-los i pagar impostos era un negoci que interessà a molts, que ho feien malgrat les multes i dures penes a aquell que era descobert. El contraban contribuïa a retardar l'arrencada capitalista. Tot plegat va donar una immobilitat a l'economia de Girona que desgraciadament es perllongà fins més enllà del primer terç del dinou, fins la desamortització de Mendizábal, el 1835. De fet, de desamortitzacions n'hi hagué abans; hi ha la desamortització francesa i la del Trienni Liberal, que desafectaren propietats eclesials, però que no tingueren efectivitat econòmica car al cap de poc es tornaren les propietats a regulars i seculars. A més, tot es va agreujar amb el desastre urbà i demogràfic de les guerres. No hi hagué manera d'escapar d'aquella economia endarrerida i endògena.

La societat gironina

Girona durant aquest període es manté com una típica societat de l'antic règim: és una estructura de privilegi, de divisió senyorial en la qual els representants de la monarquia llunyana i mitificada, la noblesa i la jerarquia eclesiàstica tenen el ple comandament, amb una encara dèbil capacitat dels sectors burgesos, una estructuració típicament estamental amb els gremis a la base. Era una societat en la qual tots els estaments defensaven els seus privilegis i no semblava que volguessin altra cosa que preservar-los.

A començament del dinou ens trobem amb una societat piramidal que en la seva organització canviarà poc fins 1833. De fet, l'ascens d'una burgesia industrial i mercantil que es fes dominant a redós d'una puixança econòmica no es produeix a Girona, ens recordarà Simón. La davallada de la població el 1809 i la lentitud de la recuperació demogràfica per una part, la reculada econòmica de la guerra i la manca d'una arrencada de signe burgès-industrial, per l'altra, mantindran pràcticament el mateix esquema d'estructura social malgrat el pas del temps.

Aquest quadre mereix algun comentari. En primer lloc, que l'agrupament de famílies privilegiades aplega els nobles, militars de graduació, cavallers, hisen-

ats i clergues distingits per alguna dignitat eclesial. La resta de clergues (n'hi havia uns 800 en més de quinze convents) no hi figura. Pel nombre d'obriers del tèxtil i manufacturadors hom detecta un incipient proletariat industrial, que fa la pau amb els artesans dels gremis, per bé que el treball més nombrós és per als agricultors, ja que la major part dels jornaleros treballen els camps de la ciutat i els voltants. El quadre mostra que es tracta d'una societat amb grans diferències socials, amb un grup privilegiat reduït, una classe mitjana molt escassa, gairebé inexistent, i la resta que viu de la seva força de treball exclusivament.

Quadre de la població per sector social i econòmic el 1808

Tèxtil	227	12,82 %
Pell i calçat	136	7,68 %
Metal·lúrgia	127	7,17 %
Construcció	158	8,92 %
Alimentació i derivats	87	4,91 %
Comerç en general	93	5,25 %
Funcionaris públics i professions liberals	77	4,35 %
Classes privilegiades	178	10,05 %
Sector agrícola	76	4,29 %
Jornalers	259	14,63 %
Vídues	71	4,01 %
Oficis diversos	71	4,01 %
Sense expressió d'ofici	210	11,86 %

- "Classes privilegiades" aplega nobles, militars amb graduació, hisendats i clergues.
- "Sense expressió d'ofici" aplega entre d'altres els forasters, forasters amb finques o hereus.

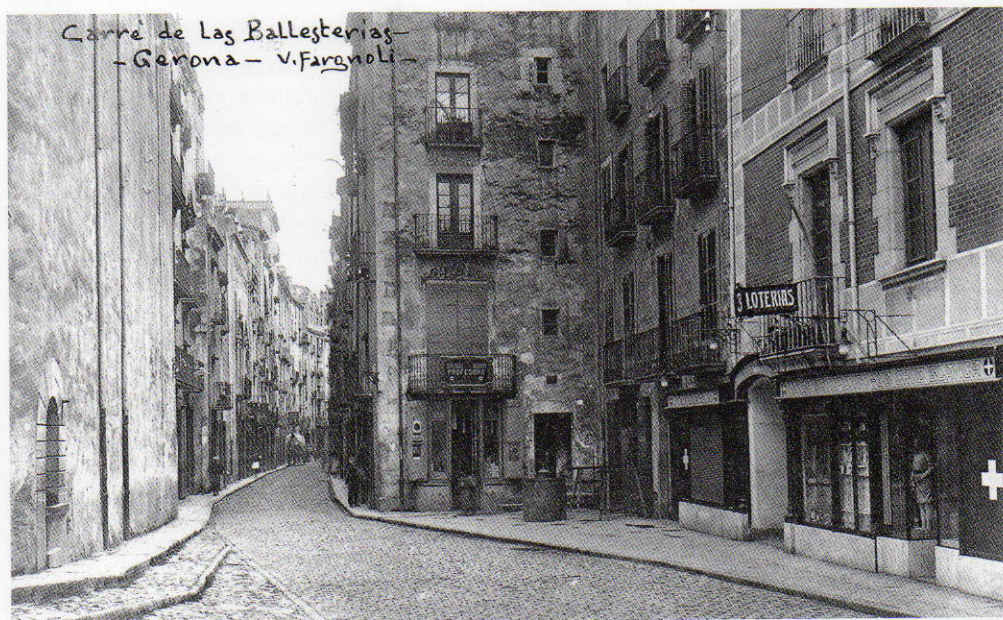
Devem aquest quadre a Ramon Alberch, que el va elaborar en el seu treball *Els orígens de la Girona contemporània*.

El desastre del setge de 1809 accentuarà encara més aquesta panoràmica de societat absolutista. Com que haurà disminuït molt la població, ens adonarem d'entrada d'una dada ben significativa: la pèrdua de vides haurà estat fonamentalment catastròfica per a les classes més febles. Com era d'esperar, tant les víctimes de la lluita com de la fam i les infermetats foren especialment els sectors populars. D'aquí que el llibre de Cadastre de 1813 ens mostri, per exemple, un 25 % de la població com a classes privilegiades. Percentatge elevadíssim, però explicable: la disminució de la població afectà molt menys aquest sector que els altres. Els menestrals i gent d'ofici, comptant-hi tots els gremis, sumen un altre 25 %, i un tercer percentatge d'aquest ordre correspon a jornalers a soldada, mentre que els agricultors haurien quasi desaparegut, un 2 %. És clar que es tracta d'un cens després de la desfeta, que és il·lustratiu sobretot de quina fou la nova estructuració socioeconòmica de Girona les dèca-

des següents. La ciutat creixerà molt a poc a poc, i la nova classe burgesa apareixerà tímidament i de mica en mica. De fet, els industrials no seran presents fins passat el període que tractem. Girona serà una ciutat manegada per una petita noblesa local, sense interessos capitalistes i reconcentrada en una actitud mental completament immobiliària. També serà la residència oficial de militars i funcionaris, d'un clergat nombrós i present, de propietaris i hisendats que viuen de les rendes i d'un mosaic de gent d'ofici, comerciants, botiguers, pagesos i jornalers encasellats en els gremis. Una societat d'antic règim.

D'altra banda, els senyors tenien servei, i el nombre de criats i serventes és molt elevat (entre tres-cents i quatre-cents de 1815 a 1833), camuflats entre les categories de jornalers, vídues, oficis diversos, o sense expressió d'ofici.

El carrer de les Ballesteries era una via de menestrals, gent d'ofici i gremis.

sonatges destacats i com a estament tinguessin una força autèntica. La qual cosa es demostrava pel fet que en tot moment i circumstància els nobles ocupaven el consistori municipal. Hi hagué una tendència cada vegada més marcada dels hisendats, ennoblits o no, a instal·lar-se a Girona, especialment vers el final del període. La ciutat oferia més al·licients i fins i tot més seguretat que les finques solitàries o els pobles petits, de manera que Girona s'anà convertint en una ciutat de rendistes. Un altre sector molt important eren els funcionaris i assimilables, és a dir, jutges, professors, notaris, procuradors, advocats, metges i homes de lletres, decisius en la vida econòmica i cultural de la ciutat, que representaven, juntament amb alguns eclesiàstics, la *intel·ligentsia* d'aquella societat, tots ells presents de forma destacada en els diferents ajuntaments, amb una permanent connivència amb la classe dominant, de la qual eren, fet i fet, part integrant. Al llarg del període els trobarem sempre en llocs decisius exercint una influència molt considerable.

Aquest esquema de règim senyorial era perfectament institucionalitzat, i ningú no s'escapava de la seva vigència. Els mateixos gremis participaven en l'estructura de poder a un cert nivell. Eren presents també al comú, i corporativament tenien certs drets de demanda i de protesta que exercien sovint, malgrat que eren en realitat els aliats de les classes dominants, a les quals asseguraven la més descarada servitud. Com a poder, en tenien algun pel que fa als oficis i a la jerarquia de mestres, oficis i aprenents. Dins els gremis hi havia, naturalment, la seva divisió jeràrquica, que feia que mestres, síndics i altres tinguessin tal vegada la impressió que remenaven les cireres, però si ho feien era a un nivell perfecta-

ment descriptible. El gremis formaven part de l'entramat de la vella societat senyorial, amb els seus règims de monopoli i de petits privilegis *gremials*, que l'altre poder, el de veritat, els concedia. Però amb el temps, a Girona cada vegada pesaran menys a partir del moment en què comença a alliberar-se la producció i venda de certes manufactures, fins al punt que, al final d'aquest període, els trobem abocats a l'extinció.

Comptat i debatut el pes d'aquest sistema oligàrquic i l'entramat de domini i vassallatge tan consolidat, es feia molt difícil que hi hagués canvis progressistes. Més difícil encara per la convulsió de l'època i els conflictes bèl·lics i sense un desenvolupament econòmic que hauria facilitat les transformacions. Les relacions de poder i submissió restaren immòbils durant decennis, i amb prou feines havien variat a la fi del període que tractem ací. El pitjor és que tot això encara es va perllongar molt més enllà dels anys trenta del segle XIX.

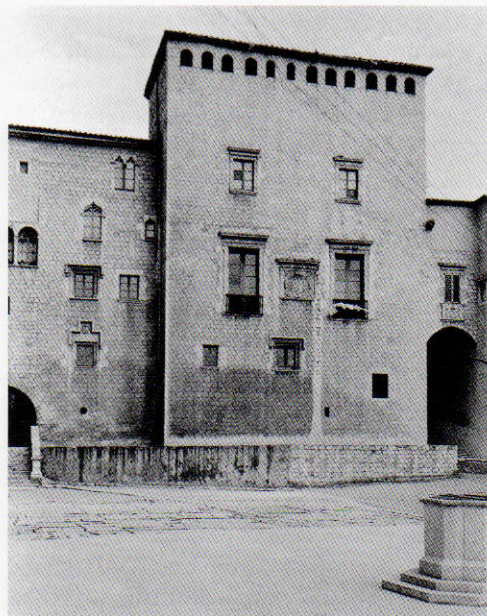

Casa Carles era una de les millors cases nobles, on residien els caps militars i on s'hostatjaven reis i altres personalitats quan venien a Girona.

L'Església

Un altre poder, era, com hem dit, el de l'Església, amb la influència tremenda que exercia en una societat organitzadament i espiritualment catòlica, amb sectors populars absolutament orientats per la fe cristiana i els ministres del Senyor. Si bé no tenia el pes jurídic del poder estatal, la seva força era immensa, fins i tot moltes vegades per sobre d'aquell en la mesura que el poder polític estava legitimat per la religió, i el rei absolut era, abans que altra cosa, *sa majestat catòlica*. Quasi tot era sota el control religiós. I a més de l'autoritat moral i el refugi espiritual que suposava per a cada individu, la vida catòlica impregnava la dinàmica social. El calendari, les festes, naixement i bateig, matrimoni, enterrament; els sacraments regien el discórrer de la vida personal i social. El calendari gregorià era la llei de festes i commemoracions. S'ha de pensar que els més solemnes actes que es feien a Girona eren oficis, tedèums i processons. A més de les "rogatives" tan puntualment cohesionadores. La religió s'inseria en la societat fins al moll de l'os. Els gremis, per exemple, tenien tots la seva confraria, això és, la seva advocació transcendental, que regia també la corporació. Tothom seguia l'Església. Es pot ben dir que en aquell temps els clergues eren pastors d'un autèntic ramat.

D'altra banda, la presència d'eclésiàstics a la societat gironina era molt elevada, i de mitjana s'aproximava al 7

El bisbat i l'Església en general constituïa un poder molt gran que s'arreglïa normalment amb els sectors conservadors i absolutistes.

% de la població, que era una presència enorme. A començament del dinou, un de cada dotze habitants estava al servei de l'Església. Una xifra que és aproximadament quatre vegades més alta que la mitjana espanyola. És clar que no estem parlant només de bisbes, canonges, beneficiats, rectors, abats, priors, mares abadeses i mares superiores o altres dignitats eclesiàstiques; el més gran nombre eren clergat baix, capellans i vicaris, frares, monges, sagristans, llecs, estudiants i novicis. Hi havia cinc parròquies, nou convents de frares, cinc de monges i dos hospitals i un hospici regentats en bona part per religiosos. En tot cas, una tropa nombrosa que havia de pesar molt en l'atmosfera ciutadana.

Amb un poder espiritual que s'afegia al que tenia com a poder temporal, l'Església era de fet un senyor important en

termes de propietats i rendes (finques rústiques i urbanes). Les de la mitra, del capítol i dels convents eren impressionants, tot i que Antoni Simón ens recorda que Girona no era considerada una diòcesi rica. La mitra tenia rendes considerables; el capítol de la Catedral era un importantíssim recaptador de rendes anuals, i el clergat regular era també en el seu conjunt un propietari destacat, amb nou convents, que suposaven una cinquantena de cases. Però aquell poder temporal no aportava cap mena d'inversió ni innovació. Amb l'Església, els gironins podien anar al cel, però no pas a la industrialització. En tot cas, aquelles propietats sumaven unes rendes gens negligibles. I pel que sabem del que recaptaven pels delmes i el que recollien per misses de difunts (tema estudiat per Antón Pelayo) els ingressos no eren menyspreables i podien subvenir a les necessitats d'un clergat nombrós i del seu servei. Això no vol dir que el conjunt del clergat visqués en l'abundància i el luxe. Tal vegada alguns sí, però no pas la immensa majoria.

El capítol catedralici era el més gran exponent del poder després del bisbe, i estava molt lligat a la vida ciutadana en tots els aspectes. En primer lloc, perquè les celebracions més grans es feien a la Catedral, i també perquè en diverses ocasions el capítol ajudava econòmicament la ciutat en moments delicats, com en cas de confrontacions bèl·liques o en les epidèmies, per exemple. En tenim nombroses evidències.

Els bisbes i el capítol feien, naturalment, política. Intervenien quan els convenia per defensar les orientacions i els interessos de l'Església. El clergat regular també, però més angoixat per la seva sort i el seu futur en aquesta època intentava portar els sectors populars cap al tot

o res, cap a unes posicions radicals, que normalment eren les més reaccionàries. A Girona l'Església secular fou més hàbil i contemporitzadora. No és que fos una Església liberal, ni de bon tros. Estigué contra la Revolució Francesa, contra la invasió napoleònica, al costat de les dues restauracions absolutistes i sovint pròxima als reialistes més tradicionalistes. Però també pactà amb els francesos i amb els liberals i al final es dividí entre el liberalisme moderat i el carlisme. El bisbe Ramfrez de Arellano fou titllat d'afrancesat, i no ho va ser. Era simplement un bisbe que davant d'un nou poder polític intentava defensar la religió i l'Església. Tampoc no és que el bisbe Dionisio Castaño fos un constitucionalista fervent, però alçava la seva veu el 1827 i defensava alhora la corona i l'altar davant dels ultracatòlics Malcontents i futurs carlins. L'Església va intentar subsistir i influir en totes les circumstàncies, contemporitzant amb tothom mitjançant la diplomàcia que li ha estat pròpia durant segles.

Girona era una ciutat de convents i molt influïda en els moments crítics pel clergat regular. Convent de Sant Domènec.

La municipalitat

Després de l'autoritat política de l'estat i la gran influència de l'Església, qui ordenava la vida concreta de la ciutat era el comú, l'ajuntament. L'ajuntament de l'antic règim era compost per vuit regidors i dominat de cap a peus per la noblesa, els funcionaris i, en segon lloc, per terratinents, professionals i representants dels gremis i col·legis. Antoni Simón ha estudiat el cas paradigmàtic de Girona, on en totes les circumstàncies del període (i fins i tot abans i en bona part després) els que controlen el comú són els mateixos: nobles, hisendats i professionals liberals. És un domini absolut que no es presenta únicament com a classe, sinó fins i tot personalment, individualment. És igual el règim: manen els aristòcrates (de poca volada a Girona) i assimilables; els trobareu sempre dominant la municipalitat. Això demostra tant l'habilitat de la cúpula social gironina com la manca real de la més mínima mutació en les estructures d'aquella societat. Era una noblesa que solia estar molt a prop dels altres poders i que afegia als privilegis del seu estat una condició econòmica benestant que compartia amb terratinents i els sector burgesos cabdalats de la ciutat.

Els primers ajuntaments d'aquest període eren consistoris filipistes amb una composició idèntica a la que predominà durant els set-cents. La condició social o professional de cadascun dels seus membres dóna una idea molt clara

del que era la classe dominant durant l'antic règim, tal com reflecteix el quadre.

Membres del Consistori de 1793 a 1800

Martí de Burgués	Noble
Ignasi Gelabert	Advocat
Ramon Vilar	Advocat
Josep Escarrà	Advocat
Pius Pallés	Cobrador
Joan Bosch	Procurador
Ignasi Ribot	Advocat
Josep Comas	Hisendat
Narcís de Ciurana	Noble
Josep Sambola	Apotecari
Narcís Mercader	Comerciant
Francesc Diana	Escrivà reial
Juan de Bono	Procurador
Tomàs Torrent	Escrivà reial
Josep de Perramón	Noble
Tomàs Sala	Notaria
Josep Joanama	Botiguer
Pau Villar	Hisendat
Tomàs Sala	Notari
Carles Auiet	Procurador
Josep Matas	Advocat

Al llarg del període que tractem el consistori canviarà de signe i fins i tot d'estructura. L'ajuntament sorgit de la Nova Planta fou substituït per un temps per la *mairie* de l'ocupació francesa, seguit per un curt ajuntament "doceaïnista", i la restauració immediata del comú absolutista. Hi hagué un canvi molt marcat durant el trienni liberal, però es tornà al cap de tres anys al sistema tradicional de l'antic règim.

El conjunt de l'acció de l'ajuntament es pot considerar necessari i positiu. En general, el consistori constituí un centre de poder de les classes dominats al servei

L'Ajuntament fou una institució clau, que jugà en general un paper positiu, tot i que va ser dominat sempre pel sector noble i benestant.

dels seus interessos. En una societat tradicional tan travada com la de Girona hagués estat estranya una altra situació. Fins allà on arribaven les seves competències, sempre per sota de l'autoritat estatal, l'ajuntament regulava la vida econòmica i social de la ciutat: fires, mercats, escoles, ordre públic, neteja, cobrament d'impostos i arbitris... i tenia com una de les principals preocupacions la de l'acció davant els altres poders, civils, fiscals, militars, en defensa de la ciutat. Sovint la seva actuació serà retardadora de l'acompliment d'ordres superiors mal acceptades per la ciutadania, com les quintes, els impostos i altres tipus de càrregues materials que en temps de guerres i ocupació eren molt difícils de suportar. Durant l'ocupació francesa, per exemple, una important dedicació municipal fou evitar les requises de carros i aliments, així com la de

pagar els impostos que l'invasor posava a l'ajuntament i als gironins particularment. El Comú tingué trifulgues amb els governadors, especialment per les càrregues fiscals; amb els caps militars, pels allotjaments i les requises; amb l'Església per assumptes de diners; amb els nobles més reaccionaris, per mor dels seus privilegis; amb els gremis, pels monopolis i els arbitris; i en general es pot dir que generalment defensà els interessos de la ciutat des d'una visió conservadora i oficialista, realitzant una certa acció institucional com a representació del conjunt dels ciutadans. La gran batalla municipal fou comptar amb una hisenda que permetés cobrir les despeses col·lectives i pagar la part a les autoritats estatals, que no paraven de posar contribucions especials, especialment en temps de guerra. L'empobriment per les guerres i la menudesa dels negocis feia que Girona, durant aquells anys, tingués dificultats a sortir de l'estretor, i la municipalitat se'n veia de totes per aconseguir ingressos però també per escapolir-se dels tributs que li exigien.

La cultura dominant

En un sentit ampli del concepte de cultura es pot dir que Girona a l'època no era el lloc per on passaven els grans corrents del pensament, ni de la ciència, ni de l'estètica. Era un racó de món menys il·lustrat que Barcelona, ciutat dotze vegades més gran, on batejava amb més força la vida cultural urbana, més generalitzada també. És obvi, pel que hem dit ja, que la ideologia transcendental, el catolicisme romà, plenament contrareformista, impregnava el pensament de la majoria dels ciutadans i del poble baix amb una tonalitat simple i miraclera, i més sofisticada en el món dels sectors dominants, però igual d'antiliberal. La moral societària era marcadament catòlica, lligada a allò transcendent en la seva interpretació més tancada. Això vol dir que així com hi ha un cert nombre d'intel·lectuals que prediquen i escriuen contra l'apocalipsi ateu, no trobem a Girona cap figura que destaquí per presentar o seguir una orientació contestatària o reformadora de la situació existent. El que hi hagué a Girona com a defensa d'un pensament foren generalment orientacions reaccionàries i integristes. És en la primera part d'aquesta etapa que trobem escriptors com Francesc Xavier Dorca, canonge que escriví i predicà contra Rousseau, o com Gabriel Casanova i Roselló, predicador oposat a Voltaire que va entrar a l'Acadèmia de Bones Lletres de

La vella universitat, que s'ubicava a l'edifici de les Àligues, havia estat suprimida el 1717.

Barcelona amb un discurs apologètic de la llengua catalana, però que predicà durament contra la Revolució Francesa. Com ho feren la major part dels intel·lectuals que vivien a Girona. Monarquisme, tradició i religiositat, i grans dosis d'obediència. Era el que hi havia. En aquest context, no pogué prosperar la voluntat de crear una Associació d'Amics del País.

Disposem d'una magnífica monografia de Javier Antón Pelayo en la qual ens mostra la Girona del XVII i començament del XVIII des de la perspectiva de l'alfabetització, i la seva lectura ens permet constatar per exemple que l'índex de persones que sabien signar era altíssim a Girona. D'això es dedueix un percentatge d'alfabetització extraordinari per a l'època: 77 % dels homes i 27 % les dones, un 57 % per al conjunt de la ciutat. Estem parlant doncs d'una ciutat amb una alfabetització comparable a la de grans ciutats europees desenvolupades, cosa que pressuposa que no eren només les èlites, nobles, eclesiàs-

tics o professionals, els que sabien llegir i escriure, sinó també molta gent treballadora agremiada. Al començament del període, tres de cada quatre nois de 19 anys firmaven amb el seu nom, i una de cada quatre noies (efecte de la discriminació i marginació de la dona) de la mateixa edat. És evident que no ens hem de prendre el fet de saber signar com a equivalent a saber llegir i escriure. El coneixement i conreu de la llengua era molt desigual, naturalment. Però el que és interessant és per què es donava aquesta circumstància a Girona. No era pas per influència de l'esperit de la Il·lustració i per tant herència cultural; era perquè s'havia anat produint una lenta però imparable exigència gràfica amb la burocratització de l'estat modern. *"La particular dinàmica socioprofessional del municipio fue el factor más determinante que indujo a los individuos a familiarizarse con la escritura y a hacer uso de ella"*, conclou Antón. A Girona, a final del divuit, el 32 % dels treballadors eren professionals agremiats.

El mateix estudi ens parla de la lectura i dels llibres a Girona, i mostra una raonable presència i tràfic de llibres, no només en el món estrictament llibresc de canonges, eclesiàstics, juristes i notaris, que acumulen el 70 % de les biblioteques. Hi ha també un 12 % i un 9 % d'agremiats i altres grups populars. Assenyala també que era rendible el negoci del llibre, d'imprimir-los i vendre'ls, i que hi havia una transmissió de llibres generacionals, de pares a fills, via testaments. Encara era freqüent la subhasta de les biblioteques dels difunts, cosa que ajudava a la circulació dels llibres.

L'ensenyament flaquejà molt durant aquest període. D'una banda, la universitat havia estat suprimida el 1717 i havien estat expulsats els jesuïtes el 1766. Durant uns anys la població escolar es reparteix en dos

col·legis: el de la ciutat, de responsabilitat municipal, i el dels Tridentins, que regentava l'Església. Aquesta és la que acabà acaparant l'herència escolar dels jesuïtes. A final de segle a l'escola municipal hi havia una setantena d'alumnes, mentre que a l'escola del bisbat n'hi anaven 160. S'ensenyava fonamentalment gramàtica, retòrica, arts, filosofia, teologia escolàstica, cànons i moral, per bé que a certs convents, com els carmelites i franciscans, i a cases particulars, s'hi podia estudiar gramàtica i filosofia. Els que volien seguir estudis eclesiàstics ho feien en el seminari, i els estudiants laics anaven a les universitats de Cervera, Osca o Gandia, sobretot Cervera.

Hi ha una distància entre un món "culte", relativament reduït, de capellans, juristes, científics, etc., que pot llegir i escriure en llatí i que ho fa correntment en castellà. Per contra, una gran part de la població tenia serioses dificultats per entendre el castellà.

Les manifestacions culturals, a part de les de sentit religiós, eren el teatre i les festes populars, els balls i "saraos", molt apreciats pel comú de la gent, que hi participava en gran nombre.

L'edifici del seminari va servir com a col·legi durant molts anys.

La premsa gironina del període

Durant aquests quaranta anys tractats aquí és quan va aparèixer i desenvolupar-se la primera premsa gironina. La premsa, que, com s'havia posat de manifest a França amb la Il·lustració i la Revolució, era un instrument polític de propaganda, informació i desinformació de primer ordre, també va arribar a les nostres contrades. Fins on tenim notícia, el primer periòdic gironí fou la *Gazeta de Gerona*, bisetmanari aparegut, segons E. C. Girbal, l'any 1787, i que va durar fins el 1800. L'única sèrie trobada correspon al 1793, i comença pel número 1. Era un paper de vuit pàgines, en castellà, ultramonàrquic i ultracatólic, ferotgement contrari a la Revolució Francesa. Com corresponia a aquell temps, es feia ressò de la guerra contra França. Portava també notícies internacionals. El 1795 sortia un altre bisetmanari, també en castellà, *El Correo de Gerona*, de connotacions més obertes, influït per les idees enciclopedistes. S'ocupava d'encoratjar l'esperit militar durant la guerra i feia apel·lació històrico-literària constant a la Catalunya medieval en un to mitificador dels nostres reis. En coneixem 52 números. Pels rastres que hem trobat hem de passar ja a 1808 quan, arran dels assetjaments, apareixeran dos

Núm. 34.

pàg. 149

DIARIO DE GERONA
del Lunes 22 Agosto 1808.

SAN TIMOTEO, HYPOLITO Y SINFORIANO MM.

Por un incidente inesperado se ha retardado hasta hoy la publicación de lo acocido en el 16 que tan vivamente desea el Público: y esperamos darle luego una razon exácta del botin cogido al Enemigo.

Excuso. Señor. — Desde que V. E. me dió sus órdenes para que saliese de Martorell con direccion á Gerona, y la de procurar que Duhesme levantase el sitio de esta Plaza, me propuse hacerlo con todo el método posible para que no se malograra una empresa, que por ser la primera, deseaba con ansia llevarla al cabo con felicidad; pero como durante mis jornadas recibia noticias contestes de que las fuerzas del Enemigo no bajaban de 7 á 8000 Infantes y de 800 á 900 caballos, con un completo tren de Artillería de Batalla, traté, sin perdonar desvelo ni fatiga, de reunir á mis pocas fuerzas las armadas que fue dable de los corregimientos de Vich, Manresa, Granollers y Tarragona, y así mismo las que se hallaban al mando del Capitan Don Juan Clarós, que hacla tiempo estaba apostado para incomodar los distintos comboyes que de Figueras y de Francia conducian los Enemigos á Gerona. En efecto á mi llegada al pequeño Pueblo de Castellár, conseguí saber podia contar con unos 600 nombres armados para emprender la accion que llevaba premeditada, y aunque entre ellos no tenia mas que 300 Veteranos, y algunos otros pocos repartidos en las Compañias de Migueletes, no dudé un momento en emprender y combinar lo mas metódicamente posible el atacar al Enemigo, sin per-

El Diario de Gerona de 1808 a 1809 va ser el diari de la resistència i constitueix un testimoni fonamental sobre el que succeí durant els setges.

periòdics dins de la ciutat: un nou *Correo de Gerona*, en castellà, del qual només es conserven dos números i que es publicà el juny i juliol de 1808, i que dediquen les seves pàgines a descriure els efectes de la invasió francesa a la ciutat de Girona, amb un to patriòtic evident; i el *Diario de Gerona*, publicat cada dia al llarg dels setges del francesos, en castellà, des del 20-7-1808 fins el 10-12-1809, dia de l'entrada dels napoleònics. És un periòdic de gran importància per saber que passà i per constatar l'esperit dels defensors de Girona, ja que l'objectiu d'aquest diari, que redactaven dos canonges, Vicenç Jiménez i Martí Matute, no era altre que mantenir la moral alta dels assetjats.

Quan ja havien ocupat Girona els francesos va aparèixer el primer periòdic

català que coneixem, la *Gasetta del Corregiment de Girona*, durant l'etapa de l'assaig particularista francès de 1810, que surt els diumenges i dijous, íntegrament en català. Al darrera d'aquesta publicació hi havia l'ombra del corregidor Tomàs Puig, l'afrancesat partidari de l'annexió de Catalunya a França. Una vegada consolidada l'ocupació francesa el 1812 apareixerà la famosa *Gazette de Gironne*, bisetmanari en francès i castellà, encara que el primer número és en francès i català. Es pot afirmar que en van sortir almenys 105 números, que són els que es troben als arxius, encara que potser va durar més temps. S'havia anunciat que aquesta publicació es convertiria en la *Gaceta del Departamento del Ter*, en francès i castellà. Però d'aquest periòdic no n'hem sabut res més que aquell anunci i no n'hem pogut consultar cap exemplar.

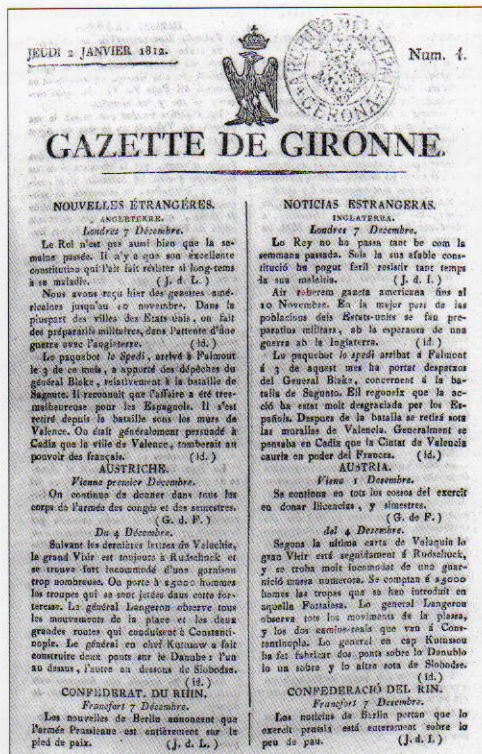
Emili Grahit parla d'haver tingut a les seves mans un exemplar d'un altre periòdic, la *Gasetta de Girona*, de febrer de 1814, que seria una nova etapa en català, al final de l'ocupació intrusa, un mes abans que s'acabés el domini napoleònic.

No tenim cap notícia que hi hagués alguna mena de publicació durant els anys que seguiren, i la veritat és que no en trobem cap fins el 1823, amb *El Centinela de los Pirineos Orientales*, publicat entre febrer i març d'aquell any, en què s'acaba el Trienni liberal. En tot cas és un paper en defensa del règim liberal. El seu principi és "*Constitución del año 12 o Muerte*", i no para d'animar la població a defensar el sistema constitucional. Només se n'ha conservat un exemplar. Aquell mateix any, i amb una orientació contrària, es publicà el *Diario de Gerona*, quotidià realista, que considera el liberalisme usurpador del poder legítim de l'Altar i el Tron, i que es mostra enormement bel·ligerant en aquest sentit.

Tal vegada va haver-hi d'altres periòdics, dels quals no tenim rastre. El fet és que des de 1823 no coneixem l'existència de cap publicació fins onze anys més tard, amb la presència d'un periòdic que no és exactament de notícies, el *Boletín de la Provincia de Gerona*, un periòdic oficial, d'ordres i decrets a redós de la proclamació de Girona com a capital de la província i la creació de la diputació provincial.

Una impressió global és que només en els moments de turbulències polítiques hi ha periòdics. Durant els anys d'ordre senyorial, de domini absolutista, no hi ha premsa. Segur que això no era casual.

La Gazette de Gironne. Els intrusos van publicar aquest diari, primer en català i francès i de seguida en castellà i francès.

La vida quotidiana

Una ullada a les formes de vida dels gironins d'aquells anys ens mostra una ciutat d'urbanisme destacat i cultura urbana desenvolupada, compartida amb una cultura pairal i provinciana. Marcada per l'organització gremial i l'esforç per no desaparèixer. És precisament en el darrer terç del set-cents quan comença la davallada dels gremis, si bé resisteixen en declivi progressiu fins als anys de l'obertura industrial. Llavors hi havia encara 14 gremis, nou confraries, tres col·le-

gis (argenters, notaris i apotecaris), una congregació i una germandat. Es mantenia el sistema d'examen i admissió, així com els diversos ascensos dels aprenents a oficial i mestre. La pedra filosofal de l'existència dels gremis no era pas només la seva estructura i mentalitat, perfectament vinculades al sistema organitzatiu i de pensament del poder; la cosa era l'existència de la *privativa*, és a dir, d'un dret al monopoli gairebé absolut sobre la fabricació i venda dels productes per part d'un o més gremis. Era un privilegi defensat aferrissadament pels caps dels oficis, contrari a tot alliberament del mercat i al lliure exercici professional. Eren uns proteccionistes avançats, que maldaven per tal que ningú no els fes la competència, especialment els forans i no agremiats. Però això era un retard que

El mercat alimentari quotidià era la característica dels indrets que els acollien, com ara la plaça de les Cols.

només podia subsistir en la dimensió local, puix que quan el mercat s'ampliava el sistema gremial no tenia justificació i era una rèmor. Hi hagué intents de reforma sempre combatuts pels gremis, que pressionaven per tal que s'aprovesin les noves ordinacions que haurien consolidat els seus privilegis. El 1806 s'arribà a un cert acord amb l'ajuntament. Després de la Guerra del Francès tornaren a la càrrega, ja que la Constitució de Cadis els eliminava com a tals. L'absolutisme els intentà respectar tot i reconèixer-ne la inutilitat. Però fins a la fi del període van persistir malvivint i en decadència progressiva. El cas és, però, que durant les quatre dècades repassades en aquestes pàgines la vida gremial fou una característica molt marcada de la vida ciutadana.

Girona era tradicionalment una ciutat molt mal comunicada. Els napoleònides van iniciar algunes mesures per millorar la situació, com ara les diligències regulars.

A començament del segle XIX el mercat de Girona ha augmentat d'importància respecte a la darrera centúria tot i que el seu abast no va més enllà de l'àmbit comarcal. S'havia especialitzat en gra, patates, alls i porcs. Els queviures es venien a la plaça de les Cols; el peix fresc, a les peixateries, i el salat a la plaça del Vi. L'oli i el vi es trobaven a la plaça de l'Oli, les fruites i verdures a la plaça de Sant Francesc, i les fruites seques a la plaça de les Castanyes. Hi havia problemes entre venedors i revenedors, i l'ajuntament havia de coordinar els llocs de venda, els de revenda i els horaris. S'havia d'ocupar també dels pesadors del

carbó i de la carn, i de controlar els pesos i mesures, que a Girona tenien característiques pròpies. El bestiar era dut a l'escorxador, on se l'havia de matar (no podia entrar carn morta a la ciutat), i llavors la carn es venia a dues carnisseries que tenia l'ajuntament. A poc a poc el mercat augmentava, i cap a la fi del primer terç del dinou calgué canviar els espais de venda, ja que la plaça de les Cols com a centre del mercat havia quedat petita i es distribuí un xic arreu de la ciutat. Els dies de mercat, dimarts, dijous i dissabte, es restringia la circulació i es prohibia l'estacionament de carros a segons quin indret del centre de la ciutat. Era un món de carros i muntures. Es tracta d'una època que cal contextualitzar des del punt de vista de les necessitats i els costums. Per exemple, encara hi ha animals a moltes cases. De vegades l'excés de cabana farà que les autoritats municipals en decretin les limitacions, tot i tenint en compte la importància de la cabana per a l'alimentació de Girona i les seves rodalies. Simón ens ofereix una estadística de la cria de bestiar en la contrada i és molt significativa i de totes les variants, cosa que volia dir que el pasturatge, la remunta, l'estabulació i la cria de diverses espècies eren activitats habituals durant el primer terç del dinou. A Girona, els ramats i el animals en general anaven a l'Areny, on es comprava i venia el bestiar i on també es deixaven els carros. Però el comerç de l'aviram, gallines i conills es feia a la plaça de les Cols o a les carnisseries.

També és interessant notar que se subministrava gel (o neu gelada), que es guardava en el lloc considerat més fred de Girona, on s'acumulava la neu i l'aigua glaçada de l'hivern des d'èpoques medievals. Encara que hi havia un pou de glaç al portal de Sobreportes, la Casa

de la Neu (Carrer de la Neu / Ferreries velles) era un magatzem de neu i gel que permetia conservar -si no tot l'any, almenys una bona part- aquest element fonamental per a tantes coses.

Una de les causes de l'estancament de Girona era la seva deficient comunicació, la manca de rutes i carreteres en general (la poca comunicació) i el mal estat de les que existien. Ja a final del divuit es denunciava aquest dèficit. Però, llevat de les curtes reformes de la xarxa viària dels napoleònics, l'estat espanyol no féu res. Ho delegava als municipis, que no tenien mitjans. Durant el trienni liberal novament s'interessaren per millorar les carreteres, *que están en muy mal estado y en tiempo de aguas se ponen poco menos que intransitables, como son muy antiguas y la mayor parte de ellas están en hondos*, diu un informe de l'Ajuntament el 1822.

Arenys de Mar	11 hores
Begur	8 hores
Banyoles	3 hores
Barcelona (mar)	19 hores
Barcelona (munt.)	19 ¹ / ₂ hores
Blanes	7 ¹ / ₂ hores
Calella	10 hores
Calonge	8 hores
La Bisbal	4 ¹ / ₂ hores
L'Escala	5 hores
Malgrat	8 hores
Palafrugell	7 hores
St. Feliu	5 hores
Sta. Coloma	4 hores
Torroella	7 hores

La carretera més important, la de Barcelona a la Jonquera, constituïa la via de transport fonamental. Es bifurcava a l'alçada de Riudellots, cap a la costa passant per Blanes i Arenys o per la muntanya, per Hostalric i Sant Celoni. Si prenem com a velocitat mitjana la de 5 km/h, que és el que es calculava en aquell temps, obtenim per a Girona les distàncies horàries següents:

Juntament al mal estat de camins i rutes, l'Antoni Simón ens fa notar l'encariment del transport a causa de l'augment del preu del lloguer de les mules, que eren la peça fonamental per tragar mercaderies. Ja a final del XVIII el corregidor Alós i l'ajuntament han d'ordenar que no es pugi més el preu del lloguer de les mules ja que els gremis perdien el benefici dels mercats i fires amb el que els costava el carreteig. Un dels problemes de les guerres i les inestabilitats era la disminució dels ani-

mals de tir i dels carruatges, que eren requisats per a fins militars en requises permanents. El 1815 a les comarques gironines els bagatges menors (ases, burros o burriquets) doblaven els bagatges majors (cavall, euga, matxo o mula). L'escassetat dels bagatges i la inseguretat en les carreteres encarien molt el transport. I la cosa durà, ja que des de 1824 a 1832 la mitjana de costos de transport en el que era l'administració de la província de Girona era la més alta de tot Espanya. El transport de persones es feia amb cavalls generalment, amb les diligències que eren alhora correus i que cada vegada cobrien més direccions. El 1827 hi havia diligència regular, dues vegades la setmana, amb Barcelona i tota la seva carretera, amb St. Feliu de Guíxols i marina, amb França, Figueres i Bàscara, amb Amer, Cassà i Llagostera, i amb Olot i muntanya.

La salut i la mort

Girona visqué en aquells anys una situació sanitària tremenda. Segons un informe fet pels metges gironins, la ciutat a començament del XIX presentava una higiene pública deplorable: aigües en basses al voltant de la ciutat que eren focus d'infecció a l'estiu; desguassos particulars contaminant el riu; restes de pelleteria que anaven també a l'Onyar; manca de control d'aliments, insalubritat dels cementiris. Els anys 1804, 1820, 1821 i 1834 hi hagué epidèmies i calgué establir cordons sanitaris. No oblidem tampoc la situació durant els setges, en què s'arribà a una degeneració de l'alimentació i a una brutícia i misèria de descripció dantesca. Tal vegada per tenir França a prop, a Girona aviat arribà la vacuna antivariòlica, que fou acceptada amb entusiasme. El 1803 s'aplicà. El 1812, durant l'ocupació francesa, també, així com l'any 1820, en què es decreta que tots els nens fossin vacunats als tres mesos d'haver nascut. Altre cop es prescriu el 1830, quan el governador José Carratalá ordena l'obligatorietat de la vacuna abans del sis mesos i disposa que sigui gratuïta per als pares pobres.

Els gironins d'aquells temps no es pogueren treure de sobre una de les devastacions seculares: les inundacions, i molt particularment les revingudes del Galligants. De tant en tant es produïa un

aiguat, alternat sovint amb sequeres que portaven el país a fer devotes rogatives per acabar-les. Amb una cadència mitjana de quasi cada dos anys es produïen revingudes del Ter, Onyar, Güell i Galligants. Els excessos climatològics eren especialment durs ja que influïen directament en els mals anys de collita. Junta-ment amb les guerres, la sequera fou una preocupació constant, ja que afectava automàticament les collites del blat, és a dir, l'abastiment de pa, aliment bàsic. Per donar una idea, també, del que va suposar la destrucció de conreus, Mn. Perich, rector de Sant Jordi, diu que després dels setges no hi havia camps conreats fins "a dues hores de Girona".

Era aquella una societat esporugida i violentada per les guerres i pels bandolers. Del pànic durant les guerres no cal parlar-ne. Tot allò fou una tragèdia de sang i de morts de la qual quasi cap família no pogué escapar. De fet, cada vega-

Interior de l'Hospital de Santa Caterina.

da que hi havia guerra o moviments de revolta, creixia la inseguretat, que pel que sabem era vertaderament alta. Per una part, les partides de patriotes no paraven. Milans del Bosch, Rovira, Clarós, Gay, Llobera, Barris, Llauder, Manso, Saucí (Nas) fustigaven constantment l'enemic i feien la guerrilla, que es revelà com una gran fórmula per combatre el poderós exèrcit imperial. El problema era que aquestes partides necessitaven queviures, farratge i repòs, que sovint havien de pagar els pobles per on passaven. Amb les partides reialistes succeí el mateix, com d'altra banda feia la tropa regular, i també va fer l'invasor. Però corrien per la contrada una altra mena de partides molt pitjors, de lladres i criminals com ara les d'en Pepus, Silot, Vila, Pi, Matamala, el Noi Anyé, en Boquica, grups de bandolers anomenats "briva-

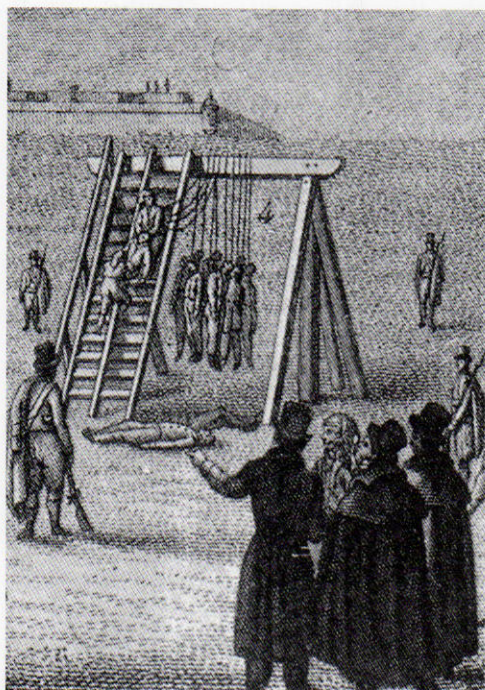
A l'Areny es comprava i venia el bestiar, i era el lloc on es deixaven els carros.

lles" que actuaven sovint sense manies contra els compatriotes, saltejant camins, saquejant i extorquant cases i pobles, pràctica amb la qual generalment subsistien. El sanguinari "Boquica" es guanyà fama, a més, de mercenari dels francesos. Més d'un cop la ciutat mostrà la seva por col·lectiva a aquests grups, i alguns ciutadans, com el notari Puig i Dorca, els denunciaren explícitament.

La vida i la mort en aquell temps no valien el mateix que ara. A més de les guerres i la criminalitat comuna, hi havia la mort institucionalitzada: els executats per condemna a mort, per raons que avui ens sorprendrien tant com ens esgarrifaria la manera com s'acomplien les

sentències. Carles Rahola ens explica, en una monografia que ha esdevingut un referent, que en el s. XVIII hi hagué 218 condemnats a mort, i tenim la certesa que 62 foren penjats i 102 afusellats. Molts eren mercenaris. Pel que fa als trenta-tres primers anys del segle XIX hi hagué 126

ajusticiats però s'ha de tenir present que només durant l'etapa napoleònica de 1810 a 1813 n'hi hagué 110, la majoria revoltats contra els francesos. Aquella Girona estava acostumada als horrors de la pena màxima i als detalls més esgarri-fosos que comportava. A alguns dels executats, abans se'ls tallaren les mans, i altres foren decapitats. Normalment els penjats romanien durant dies a la forca i altres vegades el seu cap i membres eren exposats en piques. Però els més desgraciats també foren esquarterats. I tot es feia en públic. A voltes el cadafal era a la plaça del Vi, d'altres a la plaça de les Cols, o també a la sortida de Girona cap a França...

Una altra característica de la societat gironina d'aquell temps és la seva mobilitat. Per raó de les guerres primer i després per les sotragades demogràfiques que aquelles van provocar, Girona era una ciutat on hi hagué una persistent immigració, sense la qual no ens podríem explicar el seu creixement després de les guerres destructores. Amb el creixement vegetatiu de la població no n'hi hauria hagut prou. Aquests nouvinguts procedeixen majoritàriament de les prò-

pies comarques veïnes, al voltant d'un 70 %. Però també n'hi ha un 17 % procedent de la resta de Catalunya i un inapreciable 5 % de la resta d'Espanya.

La Girona de començament del dinou era molt poc diferent que cent anys abans. Era un centre comarcal que encara no havia assolit una capitalitat d'abast "provincial econòmica, ni administrativa, que li arribaria més endavant. Tenia, això sí, una situació geogràfica que la feia passatge obligat. Era un món urbà, certament, però encara ple de característiques rurals: cavalls i mules eren el mitjà de transport, les vaques feien llet, que es venia directament; moltes cases tenien hort i també n'hi havia amb una petita cabanya d'animals domèstics (gallines, conills, xais) per a la alimentació. Hi hagué un moment en què l'ajuntament va haver de prohibir la cria d'animals en pisos i cases inadequades. D'altra banda

el mercat era fonamentalment de queviures dels encontorns de Girona, de manera que la ciutat ben sovint era plena de pagesos i hortolans que venien amb els seus productes i passaven els arbitris a les portes que calia franquejar sota la vigilància dels burots.

La ciutat estava, doncs, lluny encara de les reformes i el progrés industrial, on la majoria del senyors eren propietaris rurals. Sovint la casa i el lloc de treball era el mateix, puix que el taller o la botiga era la part de l'habitatge que donava al carrer, sistema molt present encara avui en els pobles i del qual queda alguna reminiscència en la Girona actual. Una ciutat amb problemes d'higiene, amb un riu que rebia del veïnatge tots el detritus imaginables i que baixava a vegades mancat de la salubritat necessària. En definitiva, una ciutat més anquilosada en el passat setcentista que precursora dels canvis del dinou.

Primers vint anys: les guerres amb França

La ciutat viurà, en la primera part d'aquesta etapa històrica (1793-1814) episodis extraordinaris que li vénen imposats des de fora, pels grans moviments de la història i per constituir conflictes que avui en diríem internacionals, amb els quals Girona es trobà per decisions i circumstàncies que li arribaren donades (guerra contra la França revolucionària primer, guerra contra l'imperi napoleònic després), amb mobilitzacions militars i uns assetjaments destructors que marcaran pesadament el seu esdevenidor. Immersa en aquests conflictes, Girona jugarà el mateix paper que el conjunt del país, això és, lluitarà amb cos i ànima contra els francesos invasors. El primer d'aquests episodis serà el de l'anomenada Guerra Gran, que si bé no tingué la connotació de setge pròpiament dit per a la ciutat, féu que s'hi generés un estat de militarització i d'alerta (i perill en determinat moment) de 1793 fins el 1795. I després d'uns anys de relativa calma i de penúries econòmiques, es trobà amb l'anomenada Guerra del Francès o de la Independència, de 1808 a 1814, amb els famosos setges napoleònics, una vertadera catàstrofe humana i material per a la ciutat. La capitulació donà lloc a l'ocupació sota l'administració francesa i a una llarga, difícil i penosa recuperació.

Rebuig al francès

A final del set-cents existia a Catalunya i Espanya una generalitzada animadversió contra els francesos. Venia de lluny, i tenia diferents arrels. A Girona, la memòria dels setges francesos a la ciutat al llarg dels segles retenia una imatge del "gavatx" com a enemic històric, i per si fos poc el més proper. En algun racó de la memòria dels gironins romanien també la idea que foren els francesos els qui s'havien quedat amb una part del país, llavors de la divisió de

Catalunya amb el Tractat dels Pirineus. En l'imaginari col·lectiu, com revelen tants de papers, hi havia una evident animositat antifrancesa. I si les coses eren poc favorables a la consideració dels francesos, el ressò que tingué l'esclat revolucionari de 1789 a França acabà de reblar el clau. Més avall dels Pirineus hom abominava de l'esperit rebel, jacobí, liberal, anticlerical i antiaristocràtic dels esdeveniments francesos. Contra tot esperit revolucionari ací prevalia "l'esperit d'ordre, monàrquic i religiós fins al fanatisme, respectuós de les jerarquies

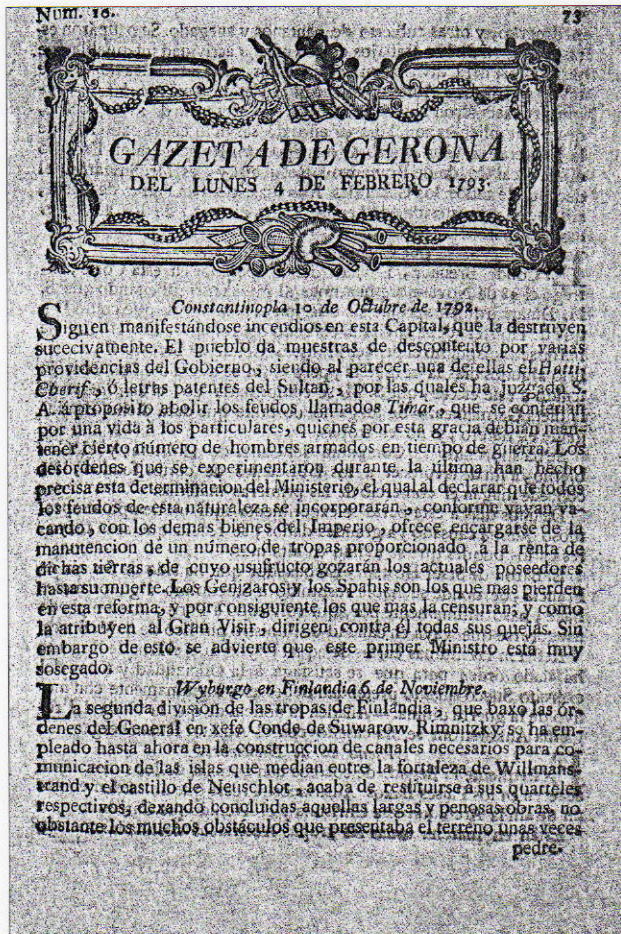
establertes, que dominava al Principat”, com diria Soldevila. Aquí imperava l’an-tirevolució.

Contra la Convenció revolucionària, els dos grans arguments que s’hi oposaven de Catalunya estant, expressats obertament, eren la religió i el trencament de la jerarquia social. La religiositat quasi fanatitzada de catalans i giro-nins, així com l’assumpció plena de l’ordre absolutista, havien de topar amb el laïcisme i anticlericalisme revolucio-nari que esperonà un pànic cervical entre el clergat per la desintegració dels ordes religiosos i la desafectació dels béns de

l’Església; i entre les classes privilegia-des, un terror profund al daltabaix d’una revolta popular antisenyorial a l’ombra espantosa de la guillotina. Malgrat que hi hagué sectors i persones aïllades que veien amb bons ulls algunes de les coses que passaven a França, per contrast sobretot amb l’Espanya borbònica, per al comú de la gent de Catalunya i Giro-na la revolució francesa desvetllà tots els dimonis. I mai tan ben dit car, com hem assenyalat, la religiositat a nivell més simple i popular era l’element aglu-tinador d’aquella actitud antirevolu-cionària. A Girona, els grans esdeveni-

ments revolucionaris de París i França van ser seguits amb esglai, car els emigrants que en fugien els explicaven en termes catastròfics, impius i sanguinaris. La presència d’a-quests exiliats fou important a Girona, on n’eren plens els albergs i fondes. I, pel que sembla, es lliuraven a aque-lla agitació amb especial intensitat. Segons Ossorio y Gallardo, un testimoni revoluc-ionari deia que a la ciutat dels rius “*hi havia emigrats fins en els teulats i eren més facciosos i més conspiradors que en qualsevol altre racó de Catalunya*”. Però no calia insistir. Davant de la França republicana i revoluc-ionària, Catalunya es mani-festà antifrancesa. I Girona també.

La Gazeta de Geron, en castellà, era un periòdic essencialment contrarevolucionari, ultracatòlic i monàrquic per damunt de tot.

L'anomenada "Guerra Gran"

La denominació "Guerra Gran" ha quedat a Catalunya, malgrat que acabà essent un enfrontament relativament petit si el comparem amb d'altres. El perquè d'aquest superlatiu es correspon, en primer lloc, a la subjectivitat dels que la van preparar i viure, que van creure que, en efecte, seria una gran guerra. La mateixa concepció del conflicte era enorme: una guerra entre França i Espanya, amb totes les complicitats i aliances amb altres països; un enfrontament entre el nou i el vell règim, amb la religió i els drets senyorials com a teló de fons. Tot convidava a pensar, en els seus inicis, que seria un enfrontament bèl·lic de dimensions extraordinàries. La realitat ho desmentí i no hi hagué una gran conflagració, tot i que va ser una guerra extremament dura i cruel, especialment sanguinària. Tal vegada per això els contemporanis la veieren com una lluita tremenda. Es preparà com a operació d'intervenció militar espanyola dins el territori francès, però el cert fou que els espanyols en el seu afany invasor no passaren de Perpinyà. I el contracop i la contrainvasió francesa portà les batalles cap a l'Empordà, amenaçant Girona, que patí no poques misèries. En veritat no va ser una guerra gaire gran. La qüestió és que tal com l'anomenaren popularment ha quedat registrada.

Contra la Revolució Francesa

Malgrat l'oposició a tot el que passava a França la corona espanyola no volgué anar a la guerra en una primera fase de la revolució. I de fet hi hagué grans resistències dins la monarquia a anar a la guerra. Godoy intentà salvar Lluís XVI i fracassà: el rei francès fou guillotinat el 21 de gener de 1793. La notícia horritzà el país i creà una atmosfera favorable a la intervenció militar. Seria una guerra patriòtica i religiosa però també una guerra a favor de la monarquia i

l'antic règim. Gairebé es pot dir que foren els ciutadans i la seva exaltació contra la revolució el que obligà el govern a declarar i fer la guerra. Aquella tendència historiogràfica que troba sempre virtuts als impulsos populars, i que per la seva pròpia natura veu en els moviments exaltats del poble baix elements de progrés i de consideració positiva, té un bon tema de reflexió amb aquell entusiasme borbònic i absolutista contra el que estava passant a França. L'impuls era irrefrenable, i més potser que en qualsevol altre lloc a Catalunya,

on els emigrants de la revolució feien campanyes de propaganda reaccionària permanents. A Girona molt particularment hi havia eclesiàstics fugitius de la revolució; aquests sols, a la ciutat, ja sumaven la cinquantena. I no paraven de clamar en favor d'una contrarevolució reaccionària per a la qual els gironins tenien especialment orientat el seu estat d'ànim. (Encara que aviat el nombre d'emigrants de totes classes fou tan alt que la gent es preocupà i començà a desitjar que se'n tornessin, amb una aversió creixent contra tot el que era francès). Espanya, Catalunya i Girona anaven decidits a la guerra. Però a la guerra no hi va anar la corona espanyola tota sola. A l'altre costat la Convenció s'havia fixat com a objectiu eliminar els Borbons i alliberar Espanya del vell ordre. De fet, els homes de la Convenció, davant dels avalots que hi hagué a Barcelona el 1789 i altres esdeveniments, creien equivocadament que almenys a Catalunya i al País Basc trobarien grans simpaties. Il·lusòriament s'arribaren a pensar que molta gent s'afegiria a la revolució. El 7 de març de 1793 la Convenció va declarar la guerra a Espanya. El 23 de març ho féu Espanya a la Convenció i es decretà l'allistament voluntari, i tothom es començà a organitzar per a una confrontació que jutjaven llarga i costosa. L'entusiasme per la guerra fou general. Tothom contribuí a la seva preparació i finançament, especialment a Catalunya i a Girona, que se sabia camp de batalla imminent. Com la resta de Catalunya, Girona va declarar-se a favor de la guerra, disposada a cooperar amb entusiasme. Al mateix temps, conscient del paper que li pertocava com a plaça forta, el febrer i abril de 1793 la ciutat s'adreçava al ministre d'Estat per demanar-li capacitat de defensa, ja que

Girona no tenia canons, ni armes, ni municions, ni tropes, i denunciava el governador, obertament reticent. El mes d'octubre hi tornava, sense sort. Malgrat tot, Girona afronta com pot els mínims per a la seva defensa i contribueix a la causa general. A la *Gasetta de Madrid* figuren donants de la ciutat, com el "Cabildo de la Santa Iglesia de Gerona", que aporta 40.000 rals cada any, del producte de les seves prebendes, mentre duri la guerra. O Josep Pérez de Tolosa, prevere de Girona, que dóna les rendes que li pertocaven per la seva dignitat de sagristà, pel temps que duri la guerra. Més tard hi trobem Francisco de Lás (Delás) y de Silvestre, regidor, que gratificà tres dels 20 voluntaris oferts per l'Ajuntament de Girona i ofereix al rei els seus dos fills. O el bisbe de Girona, que hi contribueix amb 10.000 rals. I encara el 1794 el bisbat dóna 72.000 rals i més tard 75.000 rals més, anuals. Per posar-ne només uns exemples.

La corona espanyola es llançà a una guerra que ni volia ni podia guanyar. Carles IV.

Inici de la guerra

Es preparà l'exèrcit de Catalunya, comandat pel general Ricardos, l'abril de 1793. Aprofitant un esclat antirevolucionari a Sant Llorenç de Cerdans, que demana ajuda, travessà la frontera i inicià l'ocupació del Rosselló, tot i que no era l'objectiu espanyol fer-se amb aquell territori ni segregat-ne cap de França. Era únicament una guerra per pressionar el govern republicà a fi que es reinstaurés la monarquia i es tornés a l'ordre que la revolució havia escombrat. La campanya de 1793, malgrat les insuficiències de l'exèrcit espanyol, va ser en general un èxit, puix que si bé a la Cerdanya i altres valls dels Pirineus hi hagué victòries franceses, per part espanyola l'ocupació del Vallespir, Conflent i bona part del Rosselló era un fet, llevat de la capital, Perpinyà. El país visqué les batalles amb atenció i les victòries amb exaltació, Girona al capdavant. Però com que els enfrontaments eren extraordinàriament violents, amb episodis de vertadera atrocitat, també es vivia amb una gran basarda i temor.

Els gironins, veient de prop la contesa i lúcidament convençuts que el perill s'acostava, reclamaven ajuda a la corona al mateix temps que continuaven amb l'esforç propi de les donacions de guerra. Injustificadament, no totes les donacions gironines apareixien al diari oficial de Madrid; s'annotaven les donacions provinents de tot Espanya per

El general Ricardos inicià l'ocupació del Rosselló el 1793 enmig de l'exaltació popular. Les victòries, però, serien efímeres.

petites que fossin, però molt poques de catalanes, que eren notòriament més generoses. El representant de l'Ajuntament de Girona hagué d'anar darrera del director de la *Gaceta*, i es dolia el mes de novembre de 1793 que encara no s'havien publicat les ofertes fetes per Girona el maig. La reacció va ser humiliant: li van respondre que la cosa "s'hauria passat i que si els interessava la publicació podien *repetir la oferta*". El tracte a Girona, en aquesta ocasió, no podia ser més desagraït i desdenyós. N'hi hagué d'altres, de menyspreus. L'Ajuntament de Girona havia decidit des del primer moment constituir un cos civil per a la custòdia de portes i presons format per individus de totes les classes socials. Un grup de nobles es mostrà en desacord, en una actitud que es presentà obertament com un problema de

La guerra féu que Girona es veies primer inundada de fugitiu de la revolució i més tard de veïns i soldats empordanesos que escapaven de l'ofensiva militar dels convencionals.

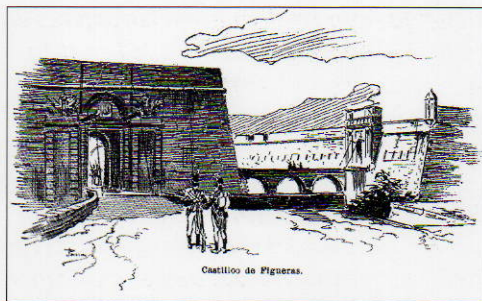
privilegis de classe. Narcís de Ciurana, Martí de Carles, Josep de Burgués, Salvador Puig, Josep de Pastors, Antoni de Ciurana, Ciril de Rich, Narcís Cabirol i Narcís de Burgués s'hi van negar en sentir-se menyspreats pel fet de ser equiparats al nivell comú, i acusaren l'Ajuntament de voler implantar un "*sistema de igualtat*". L'ajuntament recorregué al governador de Girona, per tal que els fes obeir i també els fes excusar-se pel greuge a la corporació. Era l'agost de 1793. El governador ignorà la reclamació. L'Ajuntament s'adreçà aleshores al rei amb l'esperança de veure satisfetes les seves demandes. L'abril de 1794 el representant de Girona corria encara per Madrid al darrera d'una resolució, en un escandalós cas de silenci. Mai no els van dir res. L'expedient que figura a l'arxiu històric acaba amb aquest decret: "*S. M. manda que no se conteste*". L'actitud de la monarquia envers la lleial i mesella Girona era, com veïem, d'un to menyspreador i injuriós. Al marge del tractament lamentable de la corona a la ciutat, d'aquest episodi és important veure'n el sentit polític: les dissensions classistes emergien a Girona malgrat l'aparent consens antifrancès. No tot era patriotisme i abnegació; no tot era unitat del poble contra l'enemic. L'afer ens situa davant de les primeres contradiccions socials a la ciutat i ens mostra que enmig d'aquella aparent unitat

davant l'enemic trontollava el vell ordre i hi havia conflicte.

Acabada la campanya reeixida de 1793, comencen les desgràcies. Ricardos mor, i el seu successor també mor quan anava de camí. Finalment es nomenà capità general el Comte de la Unión, que, davant la situació de l'exèrcit, es posà les mans al cap i s'adonà que amb els soldats regulars no en feia prou per afrontar les tropes republicanes, de manera que militaritzà el Principat i resuscità el sometent, en un acte de referència catalana. Comencen les derrotes i el pànic. Una a una van caient a la Cerdanya i al Rosselló les places conquerides l'any anterior. Aviat l'exèrcit francès serà a la frontera i la travessa després de batalles cruels i sense contemplacions, amb l'evidència que l'exèrcit regular espanyol, quasi abandonat pel govern, no podrà aguantar les envestides de Dugommier. Fou un moment terrible per a Girona; hagué d'acollir dins els seus murs nombrosos soldats i veïns dels pobles de l'Empordà, amb tota la impedimenta de la guerra, cosa que deixà els carrers de la ciutat intransitables. Constituï un vertader caos, amb alça de preus, manca d'aliments, morts, malalts, fugitiu desesperats i dones espantades, segons Ossorio.

Girona amenaçada

A Girona, el maig de 1794, l'Ajuntament convoca tota la ciutat i es recluta una companyia de 100 homes als quals arengà (en català) el bisbe. I encara se n'organitzaren dues més que anaren cap a la línia de combat amb un desproveïment material desastrós. El cap de l'exèrcit francès havia demanat a la Convenció la *guerra a mort* (és a dir, que no es farien presoners, que tothom seria passat per les armes) i aquesta li ho concedí i així ho proclamà, fet que convertí la guerra en una lluita de "sanguinària ferocitat", segons Ossorio. Dugommier i Augereau prosperen per l'Empordà i assagen un discurs d'atracció dels catalans, pensant, erradament, que trobarien un camp abonat a la proposta de separació de Catalunya d'Espanya per dues raons de pes: creuen que Catalunya estava "*madura per a la revolució*" i que el català "*és enemic de l'espanyol*". Encara que hi hagués base històrica i política per especular sobre tot plegat és evident que en aquells moments precisos els francesos, com es demostrà, estaven equivocats, desgraciadament equivocats, amb les seves apreciacions. La República Francesa es declararà favorable "*a fer de Catalunya una petita república independent sota la protecció de França*", com escriurà Couton. Proposta que no fou seguida pels catalans. En tot cas els francesos es llançaren a la conquesta militar sense ma-

El castell de Figueres, la gran fortalesa que havia d'aturar qualsevol enemic, s'entregà als republicans sense tirar un sol tret.

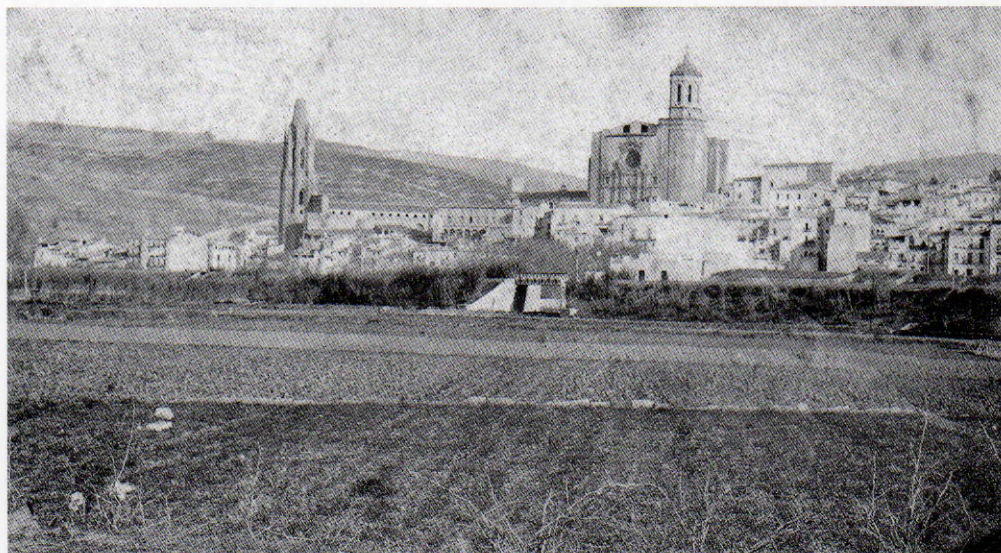
nies, en una lluita acarnissada i tremenda. Moriran Dugommier i el comte de la Unión en la batalla. La situació per als d'aquí arriba a un límit tal que el novembre de 1794 es produeix la desbandada, amb els francesos avançant cap a l'Empordà. Aleshores les tropes batudes i disperses s'allotgen a Girona, que hagué de pagar durant mesos una mena d'ocupació militar, convertida mitja ciutat en caserna (convents, esglésies, edificis públics, cases particulars) que causà tota menes de desperfectes, i per un temps arrasà l'agricultura dels encontorns de Girona. Per a més desgràcies, el 27 de novembre s'entrega el Castell de Figueres a les tropes invasores. El francès avancen disparats i sense pietat, devastant-ho tot. Es produeixen saqueigs, violacions, robatoris, incendis... Són innumerables les gents que arriben a Girona i els seus voltants per refugiar-s'hi. Estan desesperançats, car el que es diu, a més de les malvestats que perpetra l'enemic, és que no hi ha govern o que el govern ha abandonat Catalunya a la seva sort. L'amenaça sobre Girona és cada vegada més evident, i això que el govern central no havia resolt sobre les defenses de la ciutat al cap de dos anys. "*En tan vituperable orfandad se halló Gerona cuando la desbandada del 20 de Noviembre de 1794. El ejército, en*

aquel famoso repliegue con caracteres de fuga, se acogió á los muros de la urbe indefensa. Tras él entraron tumultuosamente los vecindarios en masa que escapaban de Figueras y de otros pueblos ante la presencia de las bayonetas republicanas. Paisanos desesperados, mujeres medrosas, tropas desconcertadas, caballos, mulas de arrastre, cañones, armas, toda la enorme impedimenta de un ejército en desorden y de muchas poblaciones en pánico, inundaba las calles de la capital haciéndolas intransitables”, escribí Ossorio. Girona es troba en una greu situació puix que no compta amb les defenses necessàries, té molts problemes de salut pública, amb els hospitals plens de ferits i malalts, i amb una vertadera crisi de subsistències. Arribat un moment l'Ajuntament va decidir no abandonar la plaça, però el bisbe i tot el capítol catedralici van fugir, entenenent que en aquell moment l'exèrcit ja no podia ni volia fer front a l'enemic i que entregaria també Girona com es preveia: *“la contingencia de ser invadida esta Ciudad de los Enemigos, á cuya invasión es muy regular*

preceda la correspondiente capitulación”. Ho deia el pobre ajuntament al governador i al rei, tot demanant una vegada més auxili. El monarca els prometé haver donat ordres de socórrer Girona. Però l'ajuda del rei tan estimat no va arribar mai.

Tanmateix, hem de dir, amb Miquel dels Sants Oliver, Emili Vigo, Roura, Ossorio i Rafael Tasis, estudiosos de l'època, que malgrat la memòria històrica dels catalans, que dóna mostres de ser viva, i els ressentiments d'ençà 1714, així com les evidents reticències que venien de la capital del regne, (on residia també, en sentit oposat, el record històric i una malfiança inequívoca envers Catalunya) aquesta actuà completament penetrada amb Espanya. Sense deixar d'haver-hi mostres evidents de catalanitat i de catalanisme, no hi ha dubte de l'esforç de Catalunya i Girona en favor de la monarquia espanyola i del que representava, fins a un punt, com veurem, que arriba al masoquisme.

Girona, malgrat no rebre ajuda ni suport de la Corona, es mantingué fidel a l'absolutisme.

El govern del Principat a Girona

Mentrestant, el 5 de desembre és nomenat capità general de Catalunya el general José de Urrutia, fill d'un noble basc establert al Principat (que vivia a Badalona en la masia anomenada avui Can Ruti). El 24 de desembre, davant la situació desesperada del Principat, per un moviment iniciat a Manresa i continuat a Barcelona tingué lloc una assemblea de diputats de tot Catalunya que es reuní a Barcelona i a la qual, per la ciutat de Girona, participaren Martí de Burgués i Ramon Vilar. Aquesta assemblea prengué la direcció de la guerra al Principat i pràcticament les decisions governatives. Es creà una junta general que es trasllada a Girona del 18 al 25 de gener, i adopta el *Plan General que acordó el Principado de Catalunya*, que en tot cas havia d'aprovar el propi rei. Era un pla de govern en una situació excepcional en què el poble decidia crear un exèrcit i cossos de reserva, feia un pla financer i establia el sistema de recaptació i en certa manera organitzava el país, de tal manera que la documentació que tot plegat generà la registraren com a *Constitución política y militar de la Ciudad de Gerona y su Partido*. Tot i que el rei aprovà el pla i

El general Urrutia intentà fer front, des de Girona, a les forces franceses que envaiïen les comarques gironines.

el govern finançà part de l'esforç militar immediatament després, la junta fou dissolta. De tota manera, la junta del partit de Girona va exercir una vertadera hegemonia sobre les altres i arreu es troba el rastre de la seva direcció, tant pel que fa a l'organització dels terços com a l'adscripció de miquelets voluntaris, l'aplicació de la fiscalitat de guerra i el seu cobrament, les peticions al governador i al capità general i les instruccions necessàries a cada poble segons el decurs de la guerra. Aquesta documentació permet constatar que el poble accedia a funcions de govern amb una completa normalitat, això sí, sempre mostrant inequívocament el seu aca-

tament a l'autoritat reial i a la concepció de sobirania espanyola. En alguns papers, pasquins, versos, proclames o cartes apareix a voltes un tò que fa pensar en una voluntat de reformulació de sobirania. Aquesta actitud és puntual i minoritària, però significativa. Amençada pels exèrcits republicans, Girona es convertiria en el quarter general de l'exèrcit i virtual capital política del país fins al final de la guerra. D'aquells moments inquietants provenen els cèlebres versets de la *Cançó dels Miquelets*:

*“Tocan lo corn allà en Gerona
Del gran Urrutia al manament,
Qui la bandera al ayre dona
Cridant a l'arma lo jovent...”*

La nova campanya es mostrà de seguida molt dura. Els francesos assetgen Roses, se n'apoderen i van cap al Fluvià. Els enfrontaments són extremament sagnants, com ho proven els cronistes. Després de les victòries contra els francesos, la venjança d'aquests fou terrible: consistí a degollar 400 o 500 catalans sense distinció d'edat ni de sexe, segons Bofarull. Per la seva banda, les salvatjades dels miquelets indisciplinats i embogits enmig de la guerra obligaren Urrutia a fer un duríssim edicte per contenir els excessos i castigar els qui els protagonitzaven. La situació era tanmateix dantesca. Les disconformitats amb el govern eren constants i la distància entre els militars i el poble cada vegada més gran i patent. Per a més tragèdia, el mes de gener van caure sobre Girona aiguats terribles que les rogatives no pogueren aturar. Els fems del bestiar de l'exèrcit i una pila de mules mortes en la mateixa via pública feien una pudor pestilent, amb el consegüent perill d'epidè-

mies. Les autoritats gironines consideraven tan imminent el setge que demanaren a aquells ciutadans que no tenien queviures per a sis mesos que marxessin de la ciutat. A més, l'ombra del terror de l'actuació francesa féu que molts fugissin. És imaginable el caos present en una ciutat plena de militars que anaven i venien, de notícies esparveradores de fugitius que arribaven i de fugitius que marxaven, amb el sentiment de la proximitat d'un enemic al qual no podrien oposar resistència i al qual fatalment haurien de rendir-se. De sobte, quan més tenebrós era l'horitzó, les coses es van girar. El juny i juliol, a Pontós i a Bàscara, s'havia pogut aturar els francesos al Fluvià després de cruents enfrontaments que feien témer el pitjor però que en canvi esdevingueren clares victòries. I ja no hi hagué motiu perquè la ciutat hagués de sofrir més: el 22 de juliol s'havia signat la Pau de Basilea, que ara convertia Espanya en aliada de França, ve-t'ho aquí. Qui va negociar el Tractat de Basilea fou l'ambaixador d'Espanya a Polònia, Domingo Iriarte. Al seu retorn d'aquella ciutat, el 12 de novembre de 1795 va morir a Girona, on fou enterrat.

Girona, malgrat les seves defenses, s'hagués trobat amb un greu perill si la guerra no s'hagués acabat.

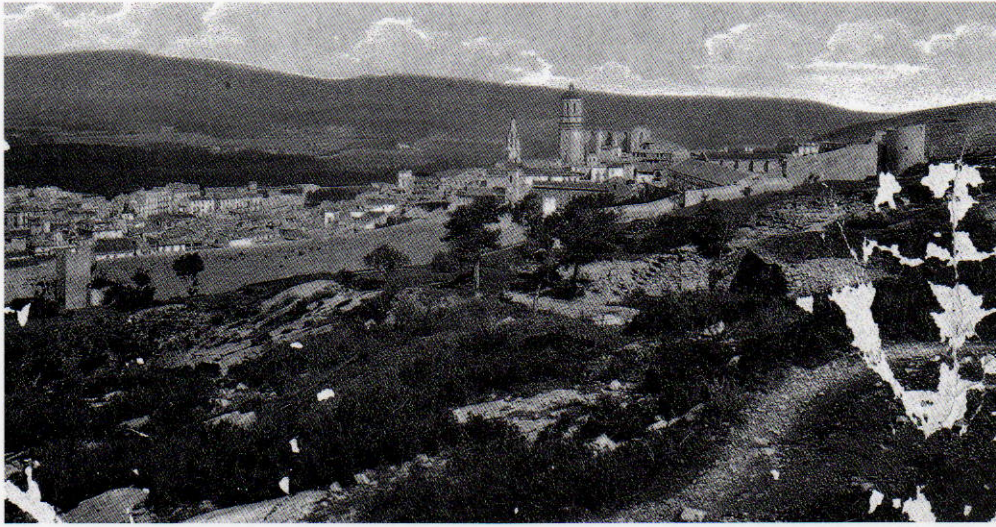
Postguerra i noves aliances

La Guerra Gran s'havia acabat, amb un fracàs evident per a Espanya. Perquè li fossin retornades les terres conquerides al sud dels Pirineus, Espanya hagué de cedir la part que posseïa de Santo Domingo. Això, per no parlar de l'aspecte moral de la qüestió. Qui guanyà la guerra? Evidentment, la França revolucionària. Amb raó es podien preguntar els gironins per què els havien embarcat en aquella lluita (a la qual participaren amb fervor i entusiasme delirant, tot s'ha de dir) per a un resultat tan magre i desproporcionat respecte a les intencions que la motivaren, que eren, ni més ni menys, destruir la República francesa. Per a Girona va ser una prova onerosa, una aventura que pagà cara. La guerra fou una pèrdua important en vides humanes, un sacrifici econòmic que empitjorava de molt la difícil situació econòmica amb què Girona acarava les darreries del set-cents, i un trasbals de tot ordre per a la ciutat. Ramon Alberch ho assenyala amb claredat: el 1795, punt àlgid de la guerra, és "l'any de tot el segle de màxima mortalitat, màxima natalitat, màxima nupcialitat i preu del blat més elevat", fet que s'explica per l'arribada de nombrosos francesos fugint de la revolució i de desertors de la guerra que vénen a refugiar-se a la ciutat. Era una situació excepcional de guerra. A mesura que

avançaven els francesos per l'Empordà Girona emplenava de soldats i de ferits i malalts els seus hospitals, factor que féu augmentar d'una manera considerable la mortaldat: 1.549 òbits entre 1793 i 1795 (contra 681 entre 1790 i 1792), cosa que demostra tant l'excepcionalitat de la població de Girona i les seves circumstàncies en aquell moment (la majoria dels morts eren forasters) com el preu en vides humanes d'aquell desgavell. L'escassetat d'aliments i la insalubritat hi ajudaren. La reducció de població a Girona durant la Guerra Gran no fou calamitosa però evident, i tingué dos efectes: l'immediat, la pèrdua d'habitants i les seves conseqüències; i el posterior, l'alentiment del creixement demogràfic d'any després, que Jordi Nadal va constatar en un estudi de referència. Arribada la pau, la monarquia, el govern i els capitans generals ompliren d'elogis i agraïments Girona. La ciutat demanà alguna cosa més concreta, tanmateix: la condonació total o parcial de les contribucions pendents dels pobles circumdants. No hi hagué resposta. Girona començava aleshores una etapa de reconstrucció, de refer-se d'aquell gran ensurt i trasbalsament. No ho tingué gens fàcil,

Godoy i el seu despotisme dominaven la política espanyola i era cada vegada més odiat, tant pel seu sistema tirànic com pel seu reformisme.

La ciutat havia superat una difícil conjuntura i, empobrida i disminuïda, va iniciar una lenta reconstrucció per a la qual li foren negades totes les ajudes.

car amb la guerra la dinàmica de la ciutat s'havia afeblit, i també el conjunt de l'economia de la contrada.

Godoy, que quedà reforçat amb el títol de Príncep de la Pau, després de no poques misèries cortesanes caigué en desgràcia i hagué de dimitir el 1798. Però seguí a la cort, i el 1800 va refer la seva relació amb la reina (una relació que era *vox populi*) i va tornar al poder. Llavors s'alià amb Napoleó contra Anglaterra i contra Portugal. Napoleó jugà amb Godoy i els reis com baldufes, per aprofitar-se'n. Són temps aquests de grans intrigues en la família reial i personatges propers. Les discòrdies són evidents i de domini públic; rere cada actitud hi ha posicionaments polítics i projectes diferents. Des de lluny, Girona seguia indirectament aquelles intrigues cortesanes. Els gironins, (com la major part dels catalans i espanyols) que no qüestionaven la corona, posaven els

seus ulls en el jove príncep Ferran, mirall de totes les virtuts. Carles IV llançà un manifest explicant que el seu fill participava en un complot per destronar-lo. Hi hagué un judici, el procés de l'Escorial, i sortiren tots absolts. L'escàndol era públic, el rei i la reina qüestionats, Godoy cada vegada més odiat. A Girona, com arreu, anava cobrant prestigi la figura del príncep Ferran, idea que no deixava de ser, tanmateix, una actitud transgressora i profundament reformadora puix que constituïa una rebel·lia contra el poder corrupte del godoyisme com a esperança per derrocar aquella reialesa impresentable de Carles IV i companyia. Era una actitud en certa manera insurrecta. Però la gent no va adonar-se que Ferran no valia pas més que el trio detestat; al contrari, era un destacat exponent de la mateixa espècie, com es veuria més tard.

Girona, mentrestant, havia passat un calvari. S'acabava aquella tragèdia per a Girona que fou la Guerra Gran, a la qual havia contribuït amb tant d'esforç. Per posar un darrer exemple, el partit de Girona, de 1793 a 1795, quantà 18.660 soldats, dels quals 1.000 vivien a Girona.

Etapa de crisi

Acabada la Guerra Gran s'obria un parèntesi (fins la propera guerra) que seria una etapa difícil, amb alguna crisi de subsistències vertaderament greu. La sotragada de l'enfrontament amb França havia estat tremenda, i calgueren uns anys per normalitzar la vida ciutadana. La carestia dels productes bàsics havia fet augmentar els preus exageradament (del blat, per exemple) i el trasbals general portà a un estancament del comerç i una dificultat gran per refer la dèbil indústria gironina. Si bé hem de notar que els anys de crisi forta arreu d'Espanya (1804-1805) foren menys aguts a Girona, on encara hi hagué "assortiment suficient de gra". Ara, aquells anys de noves aliances foren

nefastos car la guerra amb Anglaterra va crear no pocs problemes. Aquell país era consumidor d'una sèrie de productes catalans, i aquell comerç quedà tallat en sec. La mateixa guerra va provocar una caiguda de les exportacions de manufactures, en part també perquè durant els enfrontaments bèl·lics (1796-1801 i 1804-1808) el cotó que venia d'Amèrica era molt més car. Aquella aliança costà la derrota de Trafalgar, (després de la qual el comerç amb Amèrica es veié dificultat) entre altres accions equivocades, i l'operació de Portugal (una part del qual havia de ser un reialme per a Godoy) també se n'anà en orris. Estem parlant d'uns anys en els quals, malgrat el procés de decadència, els gremis suposaven més de la meitat de la població activa i significaven també la meitat del poder econòmic de la ciutat, amb 25 col·legis i gremis que enquadraven 1.043 individus. Això, que podria semblar un potencial de cara al futur, era per contra una demostració de la consolidació de l'endarreriment que arrossegava Girona des de feia temps, ja que tenia confiada la seva base

Carles IV i la seva família visitaren Girona l'octubre de 1802.

econòmica i les seves perspectives de creixement productiu a una organització gremial en plena decadència.

D'aquells anys, ultra les repercussions de la política espanyola i les dificultats econòmiques, volem destacar tres esdeveniments. Tots tres fets en una mateixa direcció política i ideològica. L'un, el primer, la visita del príncep Ferran a Girona el 1802, en un episodi novel·lesc, ja que, casat amb Maria Teresa de Nàpols, passà la lluna de mel.

La vinguda del rei Carles IV i la seva família, el 1802, de raó una explosió gironina de monarquisme: *Gerona festiva y gloriosa en sus demostraciones, con que recibió y obsequió a los SS. Reyes D. Carlos IV, Doña María Luisa, a los SS. Príncipes de Asturias Don Fernando y Da. María Antonia de Borbón; en los días 22, 23, 26 y 27 de Octubre de 1802, en que se dignaron hacerla feliz con su Real presencia, al paso para la Plaza de San Fernando de Figueras, y en su regreso...* La darrera circumstància que volem destacar fou la publicació el 1806 de l'al·legat antirousseauista del prestigiós Canonge Dorca: "*Contrato social; De las ventajas del gobierno representativo en España. Discurso en que se manifiesta que la potestad soberana la reciben los príncipes inmediatamente de Dios y no del pueblo; esto es, que el jefe soberano es el sugeto en quien reside primitivamente la potestad, que nunca tubo el pueblo en su muchedumbre anárquica; y que sólo empieza a existir quando se establece un gobierno*". Anà acompanyat d'altres al·legats doctrinaris realitzats aquells anys. Tot anava a parar allà mateix: a la magnificació monàrquica amb l'aclamació (oficial i popular) a la família reial, acompanyada de les justificacions filosòfiques i apostòliques contra el pensament il·lustrat, liberal i

republicà. Tal era la mentalitat dominant dels gironins tot just abans de la invasió napoleònica.

L'ajuntament, en aquells anys de crisi (hi hagué sequeres que crearen un estat de necessitat considerable) intentà refer la situació amb una mena de pla o de programa d'actuació que anava des de la millora de la carretera a Barcelona i la comunicació amb Sant Feliu de Guíxols (de sempre el port marítim de Girona) per facilitar l'arribada de primeres matèries, fins a una millora dels regadius en el Pla de Girona i més enllà per assegurar una intensificació dels conreus i una abundant producció de lli i cànem. Però, com ens diu Alberch, aquestes peticions no foren escoltades i les dificultats perduraren fins l'any 1808.

Membres del consistori de 1800 a 1809

Josep de Pastors	Noble
Ramon de Manresa	Noble
Josep Rabell	Advocat
Antoni Garrigolas	Noble
Narcís Mercader	Comerciant
F. Carles Befaràs	Notari
Pere Coromines	Guarnicioner
Carles Aulet	Causídic
Joan Piserra	Comerciant
Andreu Oller	Advocat
Vicent Oliva	Impressor
Francesc I. Feliu	Noble
Francesc Diana	Escrivà
Francesc Vilar	Hisendat
Josep Mercader	Comerciant
Francesc Baltà	Comerciant
Pius Pallés	Cobrador
Francesc Sambola	Apotecari
Francesc Llach	Comerciant

La Guerra del Francès

Sota aquesta denominació s'apleguen els esdeveniments i les circumstàncies de l'etapa de l'enfrontament per la invasió i l'ocupació napoleònica a Catalunya, que no són només els fets de guerra contra l'invasor, ans molts elements de crisi social i política que assenyalen el principi de l'esgotament del sistema absolutista i les primeres expressions de contestació d'aquell règim. Tot és molt complex, puix que es tracta d'una etapa de crisis simultànies i sobreposades amb no poques contradiccions. Pel que fa a Girona, aquest període constitueix un dels moments més crucials de tota la seva història. És una ruptura amb la seva lògica evolució previsible pel seu passat immediat i pel de la resta de Catalunya. Aquella guerra d'invasió i ocupació d'Espanya fou per a Girona una gran tragèdia. La destrucció a causa del setge de 1809 significà la demolicció de bona part de la ciutat i sobretot un cost espantós en vides humanes. Aquell ensorrament va representar un tall en sec per a la ciutat, que tardaria molt de temps a recuperar la seva població i la seva vitalitat urbana i econòmica. Com tota guerra, va ser una crisi total dominada en bona part pels avatars dels fets militars i pel trasbals global que significà tot el període que es va estendre fins a 1814, en què acabà la presència francesa.

La invasió

Des de feia temps Napoleó, en el marc de la seva geostratègia contra Anglaterra, havia decidit ocupar Espanya i Portugal pràcticament al mateix temps. Però va convèncer Godoy i el rei que les tropes que entrarien a Espanya anaven a Portugal i a Gibraltar per frenar els anglesos (Tractat de Fontainebleau, 27 d'octubre de 1807). En virtut d'aquells acords entre aliats, es donaren instruccions de deixar travessar Espanya a les divisions imperials, per més que la seva presència i potencial esverà aviat els més confiats. Les setmanes següents demostraren que aquelles tropes no eren només de pas. A Girona, el dia 10 de

febrer de 1808 havia arribat una divisió amb els generals Duhesme i Lechi, als quals s'allotjà cordialment i foren convidats a taula pel governador de Girona, el general Mendoza, mentre les tropes s'allotjaven a l'hospici, al seminari, a les casernes, als convents i a les cases particulars. L'endemà seguiren cap a Barcelona i se'ls varen facilitar queviures i carros. És a dir, se'ls rebé com a amics. Però a mesura que passaven els dies i les onades de tropa la inquietud augmentava i hi havia remor entre el baix poble i desorientació en les autoritats.

Els francesos van formar-se una idea de la capacitat de defensa de Girona, que només els inspirà menyspreu, fins al punt que van passar de llarg. El general francès

A poc a poc, el pas dels francesos, autoritzat per Madrid, es converteix en una ocupació descarada.

Morescot, després d'inspeccionar la muralla, el castell de Montjuïc, les torres i els reductes, va dictaminar que aquelles defenses "no servien per a res". Tan clar ho tingueren que no van deixar cap guarnició a la ciutat. Mentrestant, en les següents setmanes eren conegudes a distància les notícies de la defenestració de Godoy, l'abdicació de Carles IV i la proclamació de Ferran VII, que foren molt ben rebudes. Però amb la instauració de Murat i la intervenció personal de Napoleó, els gironins, com tots els espanyols, s'adonaren de l'evidència que en realitat el poder estava en mans franceses. I quedà més clar quan es conegueren els fets del 2 de maig a Madrid. Llavors arreu es començà a congriar l'acció insurreccional. També a Girona. A poc a poc al llarg d'aquell mes arribaven les noves de l'aixecament d'Astúries, Cartagena, València, Saragossa, Cadis i moltes altres poblacions, entre elles algunes de Catalunya: a començament de juny, Manresa, Cervera, Igualada, Lleida i Vic. Ens podem imaginar quin era l'estat d'esperit dels gironins. Anaven arribant onades de tropes franceses que s'allotjaven o exigien queviures,

carros, llenya, cavalleries, tractaven la gent amb prepotència i n'abusaven descaradament. L'erari públic queda exhaurit. La gent s'escapolia dels napoleònics amb tota mena d'astúcies, però sovint hi hagué incidents. Afirmava Mendoza al capità general Ezpeleta que "*se alborotan a menudo sus habitantes y el desorden y la confusión reinan a menudo en Gerona*". Però, seguint el seu cap, Mendoza publicava pasquins durs contra els que no seguien les seves ordres d'ajudar els francesos. Llavors un oficial francès, el capità Schweisguth, va oferir un reforçament militar de la guarnició per si es produïa un avalot popular contra les autoritats i demanaren que aquestes rendissin homenatge al general Murat, que acabava de ser nomenat regent d'Espanya. Mendoza no acceptà la primera oferta, encara que es mostrà receptiu amb la segona. Cal notar la percepció dels francesos respecte a l'interès de les autoritats d'evitar una revolta popular, així com la idea d'actuar per defensar-los. La qüestió és que s'havien adonat que a Girona, si les coses es complicaven, el poble podria crear-los més problemes dels previstos. Com així fou.

L'alçament de Girona

En aquella hora a Girona l'agitació augmentava per moments: el poble es mostrava preocupat i indignat amb la situació, veient que les autoritats no feien res. Francesc Delàs, elegit diputat per representar Girona a Baiona, rebé un anònim en el qual se l'amenaçava de mort. Era la malfiança en l'oligarquia local identificada amb el vell sistema. Segons Cúndaro, el principal cronista dels Setges, en aquella hora els gironins *"no sabían como soltar o romper los diques que no les dejaban desahogar con libertad sus nobles sentimientos"*. La notícia que portà el banyolí Josep Vila, que Figueres s'havia aixecat, féu creuar els límits de la prudència als més agosarats. El dia 5 de juny es va produir l'alçament. Primer els

gremis, que representaven els sectors populars constituïts, encapçalats per Josep Jonama, cordoner, Francesc Serra, guarnicioner, Josep Roig, ceramista, i Narcís Rovira, fuster, dirigits pel lletrat Josep Matas, van pressionar l'ajuntament, l'Església i els militars plantejant obertament afegir-se a la causa de Ferran VII i rebutjar l'invasor. De tota manera s'ha de tenir en compte que Girona no era una ciutat ocupada per les tropes foranes. No hi havia ni la més petita guarnició francesa. Per tant, l'actuació del poble de Girona no anava dirigida contra un ocupant establert, un invasor que s'hagués instal·lat usurpant el govern de la ciutat. L'acció rebel del poble anava principalment destinada a les autoritats que mantenien aquell estat de coses, a les quals s'instava que la ciutat abraqués el bàndol de la insurrecció. A Girona els interpel·lats no eren els francesos, sinó les autoritats constituïdes, que contemporitzaven amb l'invasor. D'ací que, amb certes prevencions per part d'aquestes, que temien un desbordament, es va fer una reunió solemne amb l'Ajuntament, el governador, el bisbe, els canonges, nobles, militars i els principals representants de la població, que van formar la junta local. El poble es mostrà obertament

disposat a prendre les armes per defensar el rei, la pàtria i la religió, demanant que els donessin armes i que la ciutat es preparés per a qualsevol intent francès d'apoderar-se'n. En aquella reunió hi hagué indecisions i gent que s'oposà obertament a fer la guerra i defensar una ciutat tan poc preparada. Al final, davant la pressió ambiental i la urgència del moment, una majoria va votar a favor de la resolució popular. D'altra banda no sembla que aquell il·lustre concili tingués cap altra alternativa: les autoritats s'adonaren que el poble ja havia pres la decisió. Es veia cada vegada més clar que els gremis i les classes populars gironines estaven disposats a tot. L'esverament anava pujant de to i, arribat un moment, el desbordament i l'avalot es produí. L'entusiasme per la declaració i la ira contra els responsables d'aquella situació acabaren en aldarulls tumultuosos. Hi hagué tropells i amenaces, l'excitació popular portà l'avalot a intentar matar diversos oficials francesos, i el capità Schweisguth, juntament amb uns quants frares i una colla d'oficials espanyols, s'hagueren de refugiar al castell de Montjuïc per no ser víctimes del poble enfurismat. El governador de la ciutat era considerat un col·laboracionista, i el matí del dia 6 van assaltar la casa del general Mendoza. L'amenaçaren de mort a ell i al seu secretari, Jaume Fàbrega. Hi hagué moments de gran tensió. La sublevació comportà la destitució del general, (substituint pel tinent de rei Julián de Bolívar com a governador interí) principal responsable de l'acollida dels francesos i màxima autoritat de la plaça, fet que assenyala fins a quin punt era transgressora la sublevació: fer caure la màxima autoritat, i a més militar. Amb aquests fets ens trobem a Girona davant del primer acte seriós de subversió i rebel·lia popular de certa profunditat,

connectat amb el que passava arreu. Els fets de l'Escorial, el Motí d'Aranjuez, el 2 de maig i l'aixecament allà on es produí, com a Girona, són els primers actes d'una acció de trastocament de la situació. Durant segles la monarquia i l'aristocràcia, juntament amb l'Església, havien dirigit i canalitzat l'opinió. Ara es començava a trencar alguna cosa. Es rebel·len contra el poder immediat, contra l'ordre godoyista i contra el propi Napoleó. És l'inici del trencament de l'antic règim. Aquest acte revolucionari històricament tan rellevant pel que fa a la història de Girona ha estat normalment obviat per la visió unidireccional d'alçament patriòtic contra l'invasor, com si tot plegat només hagués estat una simple insurrecció antifrancesa, un aixecament només contra els de fora. Però fou molt més que això.

El poble de Girona s'alça contra l'invasor i contra el mal govern, amb gran entusiasme. El general Mendoza.

El perquè de l'alçament

En primer lloc és el rebuig a l'ocupació del gavatx, de l'odiat enemic secular que aquesta vegada ha envaït el país. Però hi ha més. Catalunya i Girona s'alcen contra el francès en conjunció d'idees, de voluntat política i d'esperit patriòtic que es manifesten amb la mateixa determinació i rotunditat arreu d'Espanya. És evident que la lluita contra l'intrús solidaritza i agermana el conjunt de províncies en una mateixa causa i, així, l'alçament a Girona es féu amb plena lleialtat dinàstica a la monarquia espanyola, això sí, encarnada per Ferran VII i no per Carles IV i el godoyisme. És cert que durant el conflicte apareixen abundants actituds particularistes o catalanistes, a la pròpia Junta Superior de Catalunya, a les Corts de Cadis, entre els afrancesats, a la guerrilla, o en la literatura popular; però no hi ha dubte que, especialment en el moment insurreccional i resistent, dominà el sentiment unitarista espanyol. Igual que en la Guerra Gran. Però no és menys cert que dins l'impuls popular, espontani, rebel i implícitament alliberador de l'alçament, hi bategaven també altres ressorts. Alguns d'alliberadors certament, com la malfiança de les autoritats, contra les quintes, contra certs impostos; uns altres de reaccionaris, que veien els napoleònics com els portadors del nefast esperit de la revolució contra la qual havien lluitat feia tretze anys. I contra l'esperit modern que malgrat tot representava Napoleó volien la monarquia absoluta, encarnada pel nou rei Ferran VII, idealitzat completament i al qual, contra tota evidència, consideren intel·ligent, magnànim i bo. A Girona arribaven molt desfigurades les maquinacions de Ferran contra Carles IV i d'aquest contra el seu fill, i no es coneixia que tots dos (i Godoy) es postraven davant de Napoleó amb l'actitud més servil imaginable. El poble, especialment el poble baix, intueix que el godoyisme i les seves autoritats són els que deixen passar els francesos i reacciona furiós, enlluernat amb Ferran. En el fons vivien l'enorme contradicció de sentir-se contraris a l'ordre constituït (obertament contra Carles IV i Godoy) i abraçaven la causa nova de qui era anomenat "el desitjat", però que era tan reaccionari i indigne com el seu pare. Girona, quan s'alçà, no pretenia subvertir el sistema aristocràtic, ans el contrari, volia mantenir-lo. El que hi havia era el descontentament per una etapa llarga de mal govern. Tot això hi havia sota la causa antifrancesa. I la religió. El clergat no parà mai d'anatemitzar la França revolucionària i Napoleó. Tenia raons per fer-ho, car el règim napoleònic no era pas complaent amb els privilegis temporals de l'Església, com assenyala Vicens i Vives. Així, la guerra contra els napoleònics esdevenia una mena de guerra santa, en defensa de l'Església, de la religió i de Déu, i la convertia en una qüestió essencial, transcendental. Al llarg dels setges aquest component religiós jugarà un paper decisiu. Per tot plegat s'alçà Girona.

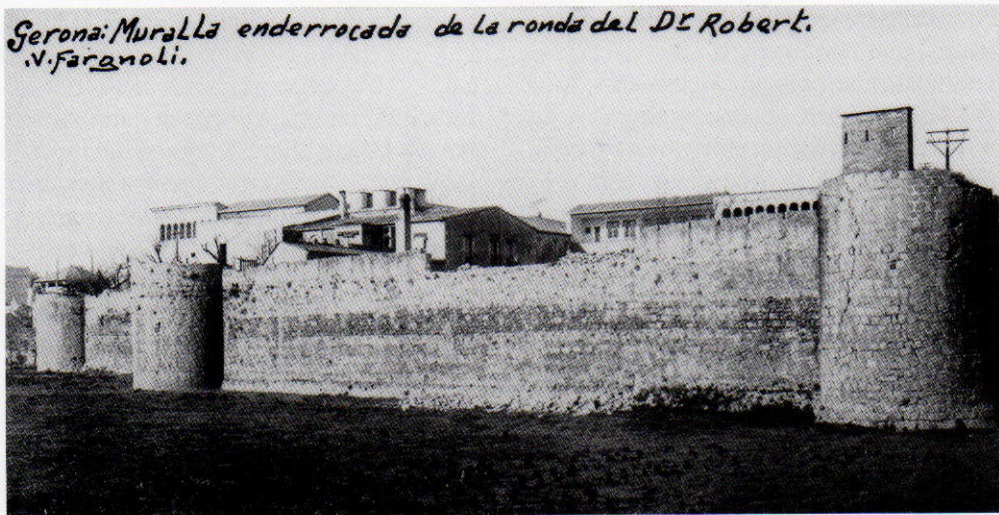
Disposats a resistir

De seguida que l'alçament és proclamat es constitueix una Junta de Defensa de trenta-una persones, subdividida en tres: la Junta Governativa, la Junta Militar i la Junta Econòmica, encarregades de preparar i administrar la defensa de Girona. Aquesta Junta va impulsar l'aixecament de les poblacions veïnes, on es formaren companyies de voluntaris i sometents. D'aquests contactes sortiren possibilitats de millorar les defenses gironines pel que fa a nombre d'homes i de material, municions i fusells d'una foneria de Ripoll. Calia anar de pressa. Ningú no ignorava que els francesos no tardarien a intentar fer-se amb Girona. Era una peça que no podien deixar lliure per la seva situació i potencialitat, malgrat que l'havien menystinguda. Però era evident que voldrien controlar la plaça, i més encara convençuts com estaven que era fàcilment factible, atesa la feblesa de les seves defenses, com havien pogut perfectament constatar. Per això, a la Junta li convingué actuar ràpidament, i la diligència dels sollevats

canviaria espectacularment les coses. Ja Junta entengué que en pocs dies havien de realitzar una feina ingent. Conscients de la depauperació de les fortificacions, els gironins, coordinats per la Junta, es posaren a treballar sense descans en la restauració de les fortificacions i la muralla, la recomposició de camins, l'enfonsament del fossars, l'aplegament d'armament i la consecució i el muntatge d'un bon nombre de peces d'artilleria, l'abastiment de municions i queviures per als forts, la disposició dels hospitals, i el que era més important: l'organització de les forces. Girona tenia una guarnició de 300 soldats del regiment Ultònia, sense oficials i sense artilleria. Es crearen companyies de miquellets amb un total de 1.500 homes. S'incorporaren grups amb instrucció militar i gent amb coneixements artillers. Es creà l'esquadró de cavalleria de Sant Narcís. A tots se'ls assignà el seu lloc. Amb una indubtable precarietat Girona es disposava a defensar-se.

La ciutat va fer un gran esforç per millorar la muralla i les fortificacions.

*Gerona: Muralla enderrocada de la ronda del DE Robert.
N. Faranoli.*

Atac francès. Sant Narcís, Generalíssim

El dia 20 de juny Duhesme es plantà davant Girona disposat a superar la dèbil resistència que li podien oposar els sollevats. S'ha parlat d'aquest fet com del primer setge, però mai no fou un assetjament, sinó un intent d'ocupació de la ciutat per intimidació i atac. A Girona, amb el natural nerviosisme, tothom ocupà el seu lloc. Duhesme comminà la ciutat a rendir-se: el seu enviat fou fet presoner i s'envià al general francès una resposta dilatòria. Començà aleshores l'atac, que, malgrat la seva duresa, fou refusat coratjosament pels gironins tot ocasionant pèrdues considerables a l'enemic, que s'hagué de retirar precipitadament. Davant aquests contratemps, que demostraven una voluntat de resistència inesperada, Duhesme va demanar parlamentar. Com que no s'arribà a cap acord i mentre encara els delegats gironins eren amb ell, Duhesme decidí atacar per sorpresa, de nit, a fi de resoldre ràpidament el que no s'aconseguia amb capitulacions. Fou un combat sagnant i mortífer a cops de canó primer i sobretot a cops de baioneta. Però malgrat la força de les columnes franceses i la furtivitat de l'operació, la fortalesa i disciplina dels gironins aconseguiren resistir i fer recular els imperials després d'infligir-los un gran nombre de baixes. Duhesme hagué de renunciar; no

L'eufòria pel rebuig de l'enemic creà un sentiment transcendental i la ciutat nomenà Sant Narcís generalíssim, atribuint-li el miracle.

tenia tropa per formalitzar un setge i se'n tornà a Barcelona de moment, vençut i amb un cost de prop de 300 morts i trenta-dos carros de ferits. Per set morts i 27 ferits dels gironins. La ciutat celebrà la fugida dels francesos amb un gran respir i una profunda satisfacció per la victòria. L'alegria era doble, atès que els mitjans eren pocs i l'enemic poderós. Es creà un ambient d'eufòria col·lectiva transcendent, orientada per alguns, com és evident, a considerar que els gironins sols no haurien pogut resistir als francesos sense la protecció directa de Sant Narcís. Aquest sant, a més, donà senyals aparentment inequívocs, segons ens diuen els cronistes, "amb un extraordinari resplendor que en la memorable nit en la que corregué la Plaça tant de perill, que observaren amb admiració, en la capella del Sant tota la comunitat de monges caputxines, que viuen al costat i que ignoraven la causa". Amb

aquests senyals i d'altres més que van ser aportats, s'estengué l'evidència de l'ajut sobrenatural del seu patró, i per tant Girona podia sentir-se protegida i confiada.

La qüestió és que, sense unanimitat, com va explicar el comte de Toreno, en una solemne cerimònia se'l nomenà Generalíssim amb tota la pompa i es dipositaren les insígnies i emblemes del comandament al sepulcre del Sant. Cal pensar que, enmig de la tensió emocional del moment, aquests elements taumatúrgics, sostinguts fortament pel sector de la guia espiritual, feien un efecte psicològic inqüestionable i actuaven sense dubte a favor de la confiança i la determinació en la defensa de Girona. En tot cas, la tranquil·litat anímica que donava la protecció del sant no obstà perquè, immediatament i davant la possibilitat de nous atacs, tothom treballés febrosament per augmentar la capacitat de defensa, animats per l'èxit obtingut, de manera que amb ajudes exteriors es millorà sensiblement la condició militar de la plaça. No només continuaren els reforçaments de murs i forts sinó que augmentà la tropa en 2.500 homes, i els canons arribaren al centenar. I es pogué entrar a la ciutat tot el que es trobava en magatzems exteriors (i estranyament no va ser incendiat pels francesos) de munició i fusta de construcció, amb gran quantitat de taulons, que serví immediatament per fortificar i instal·lar l'artilleria, sota les ordres del comandant d'aquesta arma, Pablo Miranda, i el sergent major d'Enginyers Guillem Minali. La ciutat sencera cooperava en els treballs més durs. Fou llavors, durant aquells preparatius de la defensa, que foren tallats els boscos d'arbres blancs que hi havia fora muralla, *“la multitud de árboles que había en los alrededores de la Plaza y en sus deliciosos paseos (...) podían favorecer los aproches del enemigo, y ponerlo al mismo tiempo a*

Les muralles reforçades van aguantar les investides dels atacants, que no pogueren traspasar-les.

cubierto de los tiros de la Plaza (...) se aplicó con prontitud y diligencia a remover aquellos obstáculos haciendo que se cortasen”, diu el Pare Cúndaro en la seva memòria històrica dels setges.

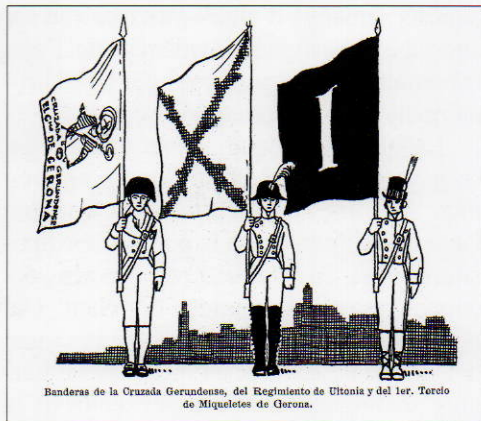
Sobre aquest atac quedà en la literatura popular:

Pròvan per totas parts..., Gerona els crida,
 Pués volen obrir pas per a la Fransa,
 Però, en lloch de donar-los acullida,
 los fan ballar valenta contradansa;
 una tercera part és destruïda
 sense donar-los lloch a la venjanza,
 putx sant Narcís, que als geronins fa
 sombra,
 sols ab la mirada los asombra*

*Josep Arrau i Estrada, *Diari de Manresa*,
 30 d'octubre de 1808

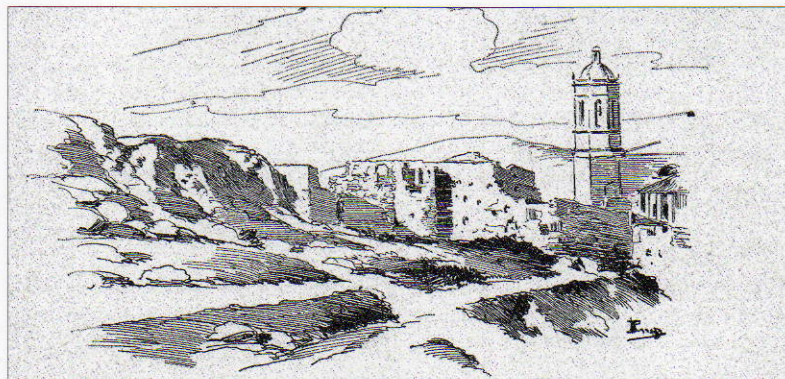
El primer setge. Derrota francesa

Mentrestant s'havia produït l'alçament de tota Espanya, eventualitat no esperada per Napoleó, almenys amb tanta força. Els imperials van començar a tenir dificultats a pertot: al Bruc, València, Saragossa, i sobretot Bailén, batalles on es demostrà que les divisions napoleòniques podien ser vençudes. I fou a Catalunya on s'inicià la guerra de guerrilles que tanta fama donà a aquell enfrontament. Els sometents de Joan Baget, les partides del tinent coronel Milans del Bosch, els sometents i miquelets de l'Empordà, la gent de Joan Clarós i d'altres grups, amb les seves accions puntuals creaven notables dificultats als regulars francesos parant-los parany i agafant-los desprevinguts ací i allà, amb la qual cosa els mantenien permanentment alertats i en constant mareig. Enmig d'aquesta guerra declarada a l'invasor la resistència de Girona al primer atac començava a ser un referent per al país alçat, i molt particularment per a la Junta Superior de Catalunya i el capità general de Catalunya, marquès de Palacio, que havia alliberat des de Tarragona al Llobregat i tenia encerclats els francesos a Barcelona, el qual va girar la seva atenció sobre les possibilitats d'ajudar Girona, abocada ara a un assetjament en tota regla i que, per això, necessitava urgentment millorar les seves capacitats de defensa.

Contra l'àliga imperial s'alçaven les banderes de la Creuada gironina, del Regiment Ultònia i del 1r Terç de Miquelets.

Entre el 20 i el 24 de juliol de 1808 havia començat el vertader primer assetjament, pràcticament esperat pels gironins. Duhesme, aquesta vegada, amb molta més tropa i incorporant les de general Reille (quasi 10.000 soldats) formalitzà el setge, per cert amb una gran lentitud, rodejant la ciutat, emplaçant una potent artilleria i desviant la sèquia Monar, fet que impedia el funcionament dels molins fariners gironins. Fins el 12 d'agost no hi hagué més que algun esporàdic canoneig. Aquest dia Duhesme envià una proposta de capitulació, tot amenaçant que si no és acceptada "arruinarà i incendiarà la ciutat". La Junta de Girona li contestà breument i ferma que la ciutat es pensava defensar. Llavors s'inicià un fort bombardeig que no parà en dos dies. Sobre la ciutat van caure "600 bombes i granades", que feren grans destrosses a les cases de Girona i obriren una important bretxa a Montjuïc, càstig i perill que no enterbolí la moral dels assetjats, ans al contrari. Diu la crònica que aquells que havien tingut danys a casa seva se'n vanaven i sentien orgullosos. El 15 al matí la situació del Castell de Montjuïc es trobava en situa-

Girona havia rebutjat dos cops l'enemic i havia demostrat una extraordinària capacitat de resistència. Ara vindria el més dur.

ció ja crítica, i l'assalt massiu dels francesos era imminent.

Però aquell mateix dia el brigadier comte de Caldagués complia les ordres de Palacio, que tenien com a objectiu afavorir l'entrada d'auxilis a la ciutat, i municions i queviures, comptant amb 6.700 homes entre guerrilles de Milans, Clarós, Baget, els sometents de Banyoles i Rocacorba i els regiments de Girona, més o menys coordinats. Aquest conjunt de forces fustigà l'assetjador per tots costats, amb una gran actuació dels gironins, que van recuperar part dels forts de Montjuïc que tenien perduts. Atacaren per sorpresa i per tots costats una força molt més potent. La batalla fou acarnissada: a canonada, baioneta i ganivet, ens diuen els testimonis, i durà fins la nit. La decisió dels defensors de Girona i l'eficàcia de les tropes i guerrillers sorprengué els napoleònics. Calcularen que eren atacats per forces molt més nombroses, i acabaren fugint a la desbandada amb el posterior abandó del setge a corre-cuita la nit del 16 al 17 d'agost. Pel que han assenyalat els historiadors militars, el desencert de Duhesme fou complet, per la manca de vigilància, excés de confiança i menyspreu de l'enemic, primer, i imperícia militar i una evident manca de voluntat de reaccionar, més tard. Duhesme abandonà

les seves posicions i, deixant gran part de la seva artilleria, fugí tot renunciant, doncs, al setge, amb un retorn a Barcelona desastrós, car Milans i la seva gent i altres grups els fustigaren severament en aquella retirada. Era la segona derrota davant l'aparentment fàcil presa, Girona, que esdevenia, per la determinació i encert dels seus homes, una dura pedra en el camí de l'invasor, cada vegada més tosuda i refractària a l'ocupació. Desastre, doncs, per als francesos, encara que als vencedors "la fortuna els fos propícia ja que no esperaven una victòria tan completa", segons F. Ahumada.

D'aquell episodi quedà aquest vers triomfal i mofeta:

En Gerona, altra vegada
una tant forta estocada
vostres mans los y han dat
que lo siti ells han llevat:
han tornat a Barcelona
culs pelats com una mona.*

* "Lo bon rossellonès als catalans", Tarragona, 1810. Citat per Max Cahner a *Literatura de la revolució i la contrarevolució (1789-1849)*, Barcelona, Curial, 2002.

El gran assetjament de 1809

El general Gouvion Saint-Cyr va establir el bloqueig i assetjament de Girona el 5 de maig de 1809.

Encara durant uns mesos les forces alçades plantaven cara a les divisions del cors amb victòries remarcables. Però no és menys cert que en els vuit mesos que hi hagué entre l'assetjament de Duhesme i el que vindrà la sort de les armes autòctones fou més aviat pobra. Napoleó, havent-se guardat les espatlles de l'Imperi, havia decidit intervenir personalment amb un exèrcit de 200.000 homes, i en poc temps la situació a Espanya va canviar. Napoleó es planta a Madrid i les forces antifranceses es veuen disperses i desorientades, encara que mai vençudes. A Catalunya passarà el mateix. El novembre, el general Gouvion Saint-Cyr agafa el comandament de l'exèrcit francès de Catalunya i ataca el port de Roses, que obtindrà. Llavors vol anar a Barcelona a reforçar Duhesme, que estava aguantant un bloqueig però amb Girona a mig camí i les forces de Vives, cap de l'exèrcit de Catalunya, i el general Reding, Saint-Cyr decidí una marxa arriscada però intel·ligent que li permeté alliberar Barcelona del bloqueig per mor de la feblesa de les tropes del país. Llavors París dóna ordres de prendre les places de Tarragona, Tortosa i Girona. Precisament durant els mesos de tranquil·litat expectant Girona

havia continuat amb el seu esforç de reforçament, que en part es va realitzar gràcies a la generositat dels gironins, que van aportar cabals a tal fi, sota l'impuls de la Junta. Entrà armament important, es repararen forts, muralles, fossars, baluards i fortins exteriors. Es reparà el Castell de Montjuïc, s'engrandiren els magatzems de pólvora i especialment augmentà la guarnició, que passà a comptar amb 5.723 soldats. El general Álvarez de Castro, que dos mesos abans a Barcelona havia hagut d'entregar sense resistència el Castell de Montjuïc, episodi del qual sembla que mai no revingué, comanava una força de l'exèrcit de Catalunya que havia de frenar en el possible la divisió de Saint-Cyr que corria per l'Empordà. Aquell militar enèrgic i orgullós fou escomès per l'avantguarda franca i s'hagué de batre en retirada tot refugiant-se a Girona, cal suposar que encara més furiós contra els enemics. Llavors el capità general donà l'ordre que s'instal·lés a Girona, i el nomenà governador de la ciutat. Álvarez de Castro tingué com a suplent en el càrrec el que ho havia estat fins llavors, Julián de Bolívar.

Ningú no dubtava que els napoleònics tornarien a Girona, ja que cada vegada més la seva possessió els era vital en el camí de França, atesa la gran quantitat de tropes gal·les que hi havia a Catalunya. Però a la ciutat-fortalesa, lluny de dominar-hi el pànic i la inquietud, l'esperit dels gironins vivia moments de gran enlairament. És en aquest marc de fe en la causa i afirmació general que Álvarez, home inflexible i dur, va fer publicar el dia 1 d'abril un famós ban en el qual s'amenaçava amb pena de mort a qualsevol, fos de la classe que fos, que tingués la vilesa de pronunciar la paraula rendició o capitulació. Aquesta proclamació tan radical connectava amb l'atmosfera patriòtica que vivia la ciutat, però no deixava de ser una advertència per a navegants, no fos cas que aviat arribés el defalliment. I el missatge tenia probablement dues intencions més: donar a conèixer als gironins que per defensar la ciutat estava disposat a tot, i fer saber als assetjants quina determinació de resistència tenien al seu davant. Contra aquella Girona tossuda i enardida, el 5 de maig s'establí el gran assetjament, que dirigiren el general Verdier i el general Reille, sota el comandament superior de Saint-Cyr i més endavant del mariscal Augereau, duc de Castiglione. La ciutat quedà completament rodejada per una força de 17.000 homes, contra els 9.000 que hi oposaren els assetjats, inclosos civils i militars, dones i cler-

gues. El pla d'atac intrús consistia a apoderar-se primer del fort de Montjuïc. El dia 19 de juny començaren els atacs i els bombardeigs a les torres avançades del castell. Els assetjants enviaren un parlamentari oferint capitulació. Diuen els testimonis que un munt de gent s'aplegà davant la residència d'Álvarez per pressionar-lo i impedir la negociació o la rendició. No feia falta. S'engegà els francesos sense embuts i se'ls digué que no tornessin a enviar ningú, car no se li tindria cap consideració.

No tenim notícia que en aquells moments hi hagués cap discrepància com les que es van produir més endavant. Sembla clar que la ciutat confiava plenament en la seva irreductibilitat. A tal fi, els gironins, que sabien perfectament que la dotació militar era insuficient en cas d'atacs massius o amb el perllongament del setge, crearen les seves pròpies forces, la Croada Gironina (el nom ja parla per si sol de la causa transcendent) formada per més de 800 homes, en vuit companyies per oficis, inclosos capellans i frares i gent de posició, a més d'un grup de 60 homes anomenats Companyia de la reserva, que funcionava a les ordres directes del general i li feien d'escorta; i la Companyia d'Infermeres de Santa Bàrbara, dones de tota condició que feien treballs complementaris a la defensa.

Per ajudar a la resistència les dones de Santa Bàrbara no solament feien treballs d'intendència, sinó que algunes participaven en els combats.

El gran dia heroic

A partir del 8 de juliol l'atac a Montjuïc fou brutal. Bombardeig, obertura d'una gran bretxa i 2.500 soldats preparats i entrenats es llançaren a la conquesta del castell. La lluita fou d'una gran duresa i mortalitat. Però els defensors van aconseguir amb una fermesa extraordinària rebutjar les escomeses una rere l'altra, i les hosts de Verdier hagueren d'abandonar l'intent amb una quantitat esfereïdora de baixes. Des de Girona tothom seguia el que passava a Montjuïc, car el castell era vital per a la sort de la ciutat. Álvarez, l'endemà, felicità la guarnició del castell i a tots els gironins, i es cantà un tedèum solemne a la Catedral.

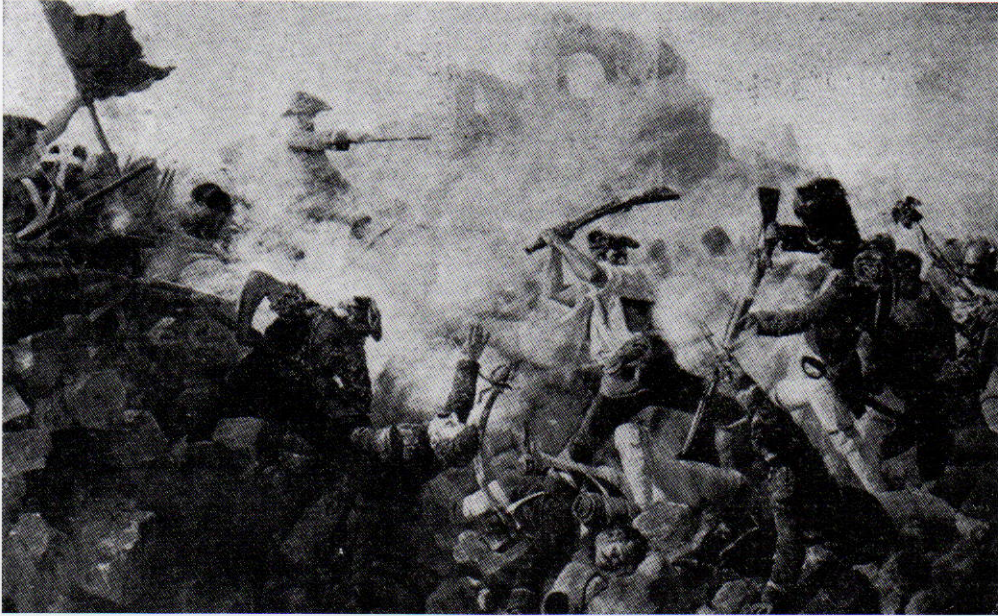
Però la pressió contra Montjuïc continuà, i cada vegada era més difícil sostenir les posicions, a més de comptar cada dia amb més pèrdues en fortificació, materials i sobretot vides humanes. Llavors els qui comanaven el castell unànimement van concloure que resultava impossible militarment perllongar la seva defensa. Va aparèixer llavors l'Álvarez obcecat i intractable, i els digué que calia defensar Montjuïc "a toda costa". El cas és que al cap de dos dies, el 10 d'agost, exhaustes les defenses després de batalles acarnissades i bombardeigs sense fi, amb un balanç de molts morts i ferits, sense cap esperança s'hagué d'abandonar el castell. Reconeixent que es féu tot l'humanament possible

per aguantar, els gironins i Álvarez (que restà molt dolgut per la pèrdua del castell) hagueren d'enfrontar-se a la perspectiva d'una resistència molt més difícil, quasi impossible si no arribaven ajudes i reforços que feia dies que els gironins demanaven a la Junta Superior de Catalunya. Però arribaren. El dia 1 de setembre el general Blake, després d'intel·ligents operacions de distracció dels francesos, aconseguí fer entrar a la ciutat un comboi de queviures i tropa dirigit per García Conde, que salvava la ciutat, on no hi havia ja reserves alimentàries, i la reforçava militarment amb 2.800 homes. Animats i enfortits, els gironins es disposaven novament a resistir. I bé en necessitaven d'ànims, ja que davant les circumstàncies el general Sant-Cyr resolgué manar a Verdier l'assalt massiu i definitiu a la ciutat després d'un incessant bombardeig que obrí enormes bretxes a la muralla de Santa Llúcia i d'Allemanys. El 19 de setembre els assetjants atacaren. Les tropes franceses feren cap a les bretxes, una i altra vegada al llarg de tot el dia. La lluita fou tremenda. Els cronistes i testimonis gironins l'han descrita en termes d'epopeia. Les bombes, el cos a cos, els morts apilonats, els ferits... la resistència fou d'una convicció i una valentia extremes. Una i altra vegada es refusaren les

El baluard que aguantava la ciutat era Montjuïc. Els combats van ser terribles; quan Montjuïc va caure, Girona estava condemnada.

Girona.-Panorama de Montjuïc desde La Catedral.-
M. Fargnoli-

onades atacants, i els defensors, ben organitzats i sense defallir, malgrat l'enormitat de les pèrdues, aguantaven els atacs i causaven tremendes baixes a l'invasor. Aquest arribà a entrar per Alemanys fins la Plaça dels Lledoners, però fou aturat i foragitat de nou. Sembla que aquella defensa fou militarment molt ben organitzada i conduïda. Girona va resistir. Aquella jornada ha estat recordada per la historiografia tradicional com el "Gran dia de Girona", i representa el moment culminant de la resistència heroica, de l'abnegació, la disciplina i el coratge. Les baixes franceses foren brutals: més de 600 morts, diu un testimoni, i no parlem dels ferits. Per contra, Girona segons un altre, hauria tingut 72 morts i una cinquantena de ferits, encara que aquestes xifres no són segures. Vista la batalla des de l'altre costat tenim els relats dels militars francesos, que reconeixen obertament el fracàs de l'operació i revelen les divergències de criteri i disputes entre els seus generals sobre l'actuació davant de l'assalt a Girona. El general Ver-

El moment culminant va ser el 19 de setembre en una batalla mortífera i esgotadora que ha passat a la història com el "Gran dia de Girona".

dier, que fou qui realitzà l'atac, culpà del fracàs el general Saint-Cyr; "*Les meves tropes es trobaven desorganitzades per les malalties i per la pèrdua de quasi tots els seus oficials (...) de setze mil homes havia quedat reduït a cinc mil, la tercera part dels quals no podien moure's dels barracons. (...) Li havia fet saber que jo no tenia suficient confiança en les meves tropes per creure-les capaces d'una acció vigorosa, tal com un assalt a la plaça de Girona, defensada per una guarnició descansada, nombrosa i sostinguda per la població entera de la ciutat*". Aquesta descripció, que no treu cap mèrit a la valentia i esforç dels gironins, ajuda a comprendre millor per què Girona no va caure a mans d'un assetjador aparentment molt superior, i a entendre més clarament les causes de la derrota dels napoleònics.

El suplici i l'agonia

Aquells esdeveniments tingueren conseqüències. Els francesos cregueren que calia extremar el bloqueig i els bombardeigs, que la plaça cauria sense atacs, que capitularia per la fam, malalties i desesperació. Per contra, els gironins, animats per la victòria, pensaren que ja serien ajudats de l'exterior. I és cert que la Junta Superior de Catalunya intentà ajudar Girona. El 26 de setembre, Blake reuní un comboi de més de mil muntures i algun bestiar per entrar-lo a Girona, com havia fet a començament de setembre, però fou un fracàs: només pogueren entrar 170 matxos amb galeta i farina. La Junta havia reaccionat massa tard; va pensar des del començament que Girona no resistiria tant i la va deixar pràcticament a la seva sort. Llavors començà l'etapa més dura, més terrible i també més inútil del setge. El mes d'octubre arribà el nou cap de les tropes franceses, el general Augereau, vell conegut de la Guerra Gran, ara mariscal i duc de Castiglione, encarregat de fer-se amb Girona. Després d'haver proposat capitulació, refusada despectivament per Álvarez, Augereau intensificà el càstig amb bombardeigs constants i un bloqueig impenetrable. La ciutat entrà llavors en una situació d'ensorrament en tots els sentits. Álvarez, imbuït d'una obsessió per resistir o morir, sense considerar cap altra alternativa que hagués pogut evitar

El mariscal Augereau, que va fer rendir una Girona exhausta, va esdevenir el cap del govern provisional de Catalunya.

o alleugerir la mortaldat espantosa que s'anava produint, volia emular Palafox a Saragossa. El clergat, que s'ho jugava tot contra els francesos, ho tenia tot a perdre si entraven els assetjadors, segons pensava, amb el règim emanat de la revolució. I la població era sensible als diferents impulsos que li arribaven: al dels militars, que volien resistir; al dels frares i capellans, que els animaven en nom de Déu; i al pànic a una sort més negra encara que la que estaven vivint, és a dir, a ser passats per les armes, fets presoners i exiliats o a engreixar les tropes franceses. El mes de setembre van morir 239 homes de la guarnició i passaven de 1.200 els malalts. La situació de Girona a partir d'octubre és desesperada. Els hospitals són plens de ferits i malalts, els aliments quasi esgotats... les epidèmies faran infinitament més morts que la batalla. Diàriament morien moltes persones als hospitals, en

els racons, tombats al carrer. Segons Grahit, hi hagué dies que traspassaren més de 70 persones i no hi havia senyals de cap ajuda. Cada vegada més pesava el desànim. Però Álvarez, entossudit a no rendir-se, donà l'ordre que es disparés contra tot defensor que abandonés la primera línia. Quan algú li deia com pensava acabar amb aquella situació, responia que “*en el cementerio*”, i quan la guarnició plantejà que no hi havia aliments, contestà: “*que se mueran de hambre*”.

Enmig de la situació exsangüè de la ciutat, i contrastant durament amb l'esperit resistent, apareixien les misèries humanes. Els bombardeigs descobrien a voltes comestibles amagats maliciosament per alguns mentre la ciutat es moria de gana; dels voltants s'infiltraven individus cobdiciosos que cobraven preus exorbitants per qualsevol aliment, aprofitant-se de la fam. Dins la guarnició es preguntaven si no seria molt millor intentar una sortida del gruix que quedava de tropes, intentant travessar les línies enemigues i incorporar-les a les forces de la Junta Superior. Era el que pensava la generalitat de la tropa i l'oficialitat, segons Pablo Miranda. Una part de l'oficialitat ho volia plantejar al governador. Aquest no contestava. El dia 7 de novembre Augereau va oferir de nou una capitulació, ja que no tenia sentit aquell sacrifici. Altre cop, ni se'l respongué. Creixien les misèries de la ciutat, no hi havia llits, ni medecines. Durant aquell octubre van morir 793 homes de la guarnició; més del doble que el mes anterior. Es va acabar també el tabac, el carbó i la llenya. L'escassetat de queviures era cada vegada més angoixant. Es menjava carn crua i podrida, i tota mena de cosa comestible, com ara rates. Apareixeran la disenteria i l'escorbut. La situació era tràgica, i ningú no podia convèncer Álvarez. Tal com assenyalà un militar que aguantà fins

al final, el coronel Haro, Álvarez “*debió haber salido con la guarnición, abandonando una plaza que era incapaz de defenderse, pero se obstinó en continuar la defensa, acabó con el vecindario, se murió la tropa, a él mismo le costó la vida su tenacidad y se perdió la plaza (...)* Pero no era dado a su carácter variar y así se perdió todo (...) menos la carrera de la gloria y el honor”. El greu error del governador de Girona és que pensava que la salvació de Girona depenia de la ciutat, quan ja feia setmanes que l'única possibilitat d'alliberament depenia de l'exterior, com va assenyalar el nostre mestre Santiago Sobrequés. Es tractava que les forces dels país trenquessin el bloqueig i obliguessin l'invasor a abandonar el setge.

En aquesta qüestió s'ha acusat Blake de no haver volgut enfrontar-se als assetjadors.

El capità general de l'Exèrcit de Catalunya, Blake, va intentar ajudar Girona, però després l'abandonà visiblement.

Girona capitula

En un moment donat, i enmig d'aquella situació catastròfica hi hagué posicionaments militars d'una certa violència. Fins a tal punt que després d'una conspiració dels caps militars es forçà una reunió de la Junta. Per tal de calmarlos s'establí una gratificació econòmica i es comprometé a millorar la situació dels ferits i malalts dels hospitals. Però amb això no es calmaren del tot: una vintena d'oficials van saquejar les cases d'alguns prohoms gironins i en un sol dia desertaren tres tinent coronels, un capità, un tinent, tres subtenents, 18 sergents i una colla de soldats. La situació era impossible. Tornaren els bombardeigs massius. Les cases queien i sepultaven els ciutadans. Aquest mes de novembre van morir 1.385 membres de la guarnició. El dia 15 Álvarez rebé una nota del general espanyol en cap anunciant que no podia ajudar Girona, i que prengué la decisió que més convingués. Era tard, però encara s'era a temps d'una capitulació honrosa, o de salvar la guarnició per la prossecució de la guerra. Doncs no. Álvarez es mostrava irreductible.

Davant d'aquestes actituds, i veient que no hi havia res a fer, Augereau el 2 i 3 de desembre va atacar i començà a avançar pels fortins de la ciutats, sense deixar de bombardejar. El dia 7 de desembre Augereau va tornar a proposar la capitulació. No obtingué resposta. Però Álvarez passà de la febre al deliri i se l'hagué de substituir en el comandament pel brigadier Julián de Bolívar.

Álvarez de Castro va ser un resistent obcecada i el responsable de la tragèdia final. Home inflexible, en comptes de pensar en les vides dels gironins pensava en la glòria i l'honor.

Aquest immediatament féu un reconeixement de la situació, persuadit de la impossibilitat de resistir un segon més. Va enviar el brigadier Blas de Fournas a parlamentar. Demanà vuit... sis... quatre dies per a una capitulació. Però Augereau li donà només unes hores. La gent veia la rendició i s'espantava sense voler adonar-se que tota alternativa era pitjor des de feia dos mesos. La Junta discutí apassionadament en dues reunions els termes de la capitulació, que al final fou acceptada. El dia 10 de desembre Girona queia en mans de l'invasor després de nou mesos d'assetjament. Havien lluitat en el setge més de 17.000 soldats i civils per defensar-la, i més de 30.000 soldats francesos, segons Belmas.

La ciutat es trobava en bona par enrunada. La guarnició de 9.500 homes havia quedat reduïda a 4.400. La població vis-

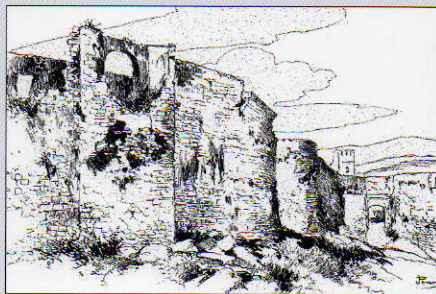
Girona hagué de capitular, i més de 4.000 homes sortiren presoners cap a França.

qué una tragèdia semblant. Aquella Girona de 8.000 habitants quedà reduïda a la meitat. La destrucció urbana fou colossal i de llarguíssima recuperació. La patcada del xoc endarrerí brutalment l'esdevenidor de la ciutat. Històricament parlant, sembla perfectament justificada la defensa i la resistència fins a un cert moment. I no cal dir-ho, militars i paisans havien donat un exemple de valentia extrema i coratge resistent, fet que honora la ciutat i constitueix un moment especialment digne de la seva història. El que fou important en tot cas en aquells moments és que durant uns quants mesos la resistència de Girona fou un element positiu per a la lluita contra el francès en general, un exemple per a tots de capacitat d'enfrontament a un enemic molt superior. Ara, tot el que passà d'octubre a desembre fou un error, un entestament forassenyat, que pagà molt car Girona. S'havien d'haver evitat tants morts i tan-

ta destrucció i misèria. Quan la rendició era només qüestió de temps, s'havia d'haver capitulat i salvar tot el que es podia salvar, que eren un contingent important de soldats, moltes vides humanes i molts edificis i carrers que s'ensorraren els darrers mesos. Desgraciadament, el més històric de tota aquella experiència fou el preu que Girona pagà de la destrucció, aquell càstig final perfectament evitable que va retardar el progrés de la ciutat per cinquanta anys. Millor li hagués anat a Girona sense tants títols de grandesa però amb més habitants i menys destrucció si igualment hagué de capitular. D'altra banda, la resistència de Girona a partir d'un cert moment ja no representava res en el curs dels esdeveniments generals; fins el 1813 els napoleònics van ocupar la península i els anys 1811 i 1812 foren encara d'ocupació general de Catalunya. Una altra paradoxa és haver-se aixecat per un rei que amb tota la barra prometé grans ajudes i no en complí ni una, llevat dels títols altisonants.

Visió de Girona en entrar els francesos

Havent estat sotmesa Girona a les armes de Sa majestat Imperial i Reial, sa Excel·lència el senyor Mariscal de l'Imperi Augereau nomenà un corregidor en aquesta vila i un subcorregidor per a Figueres, aquest darrer a les ordres de l'anterior. La Junta insurreccional de Girona fou dissolta. La municipalitat restà en el seu lloc provisionalment. Es va elegir un comissari específic de policia amb quatre inspectors. Les misèries d'un llarg setge havien reduït a la fam els

Girona havia quedat mig derruïda. La reconstrucció duraria quasi mig segle.

habitants de Girona; durant un temps la seva única alimentació consistí en carn de gat i altres animals immunds, de manera que en entrar l'exèrcit aquells desgraciats semblaven més aviat esquelets que vivents. De seguida fou previst el mitjà per procurar l'abundància de tot. La vila fou desinfectada i desembarassada les ruïnes i immundícies que obstruïen els carrers, que foren empedrats. (Durant el setge havien estat desempedrats, per tal que les bombes no fessin tants estralls). Hom va establir forns, carnisseries, hospitals per a l'exèrcit i un gran magatzem per abastir de fusta la tropa, a fi d'impedir qualsevol pretext de devastació. Es reparen les bretxes i els molins, donant-los l'aigua que els havia estat tallada durant el setge. Fou establert un centre de sanitat, la institució del qual tenia com objectiu eliminar per fi l'epidèmia ocasionada per un setge llarg i obstinat. Els fanals foren reemplaçats. Els fossars de la ciutat i els seus voltants eren coberts de cadàvers; hom els donà sepultura. Els habitants foren desarmats, els edictes de la policia per la netedat, la seguretat i el proveïment de la ciutat van ser publicats i posats en vigor. El bisbe i el seu clergat, els nobles i altres classes del poble prestaren a mans del corregidor el jurament de fidelitat. Aquesta cerimònia fou ratificada al peu dels altars de la Catedral, amb tot l'aparell de la pompa, després d'un tedèum cantat a tal efecte.

*Rapport présenté à son excellence, le Maréchal d'Empire MacDonald, par le Docteur Don Thomas Puig, Corregidor du Corregiment de Géronne, en Mai, 1810. (Traducció de l'autor).

Després de la desfeta

Uns 4.300 homes de la guarnició sortien presoners cap a França. Restaven a la ciutat 1.600 militars en els hospitals. Així, de les 5.500 persones que quedaven a Girona, escassament 4.000 eren la població gironina, entre els quals hi havia més de 500 ferits o malalts, i la resta en una situació de precarietat extrema. Una estadística ens dona l'abast de la destrucció urbana: 242 cases totalment enderrocades, 48 cases parcialment, 104 cases deshabitades, segon Ramon Alberch. El dia 11 de desembre van entrar els francesos. El 12, Augereau nomenà corregidor de Girona el doctor Tomàs Puig, que ja ho era de Figueres. S'establí una nova Corporació Municipal que jurà fidelitat a Josep Napoleó i seguidament es cantà un tedèum a la Catedral. Un greu problema va ser el dels allotjaments, ja que els soldats i oficials francesos s'allotjaren en cases particulars, amb els incidents i protestes que el fet comportava. Abans d'acabar l'any Augereau va detenir els frares dels convents i els deportà cap a França, en nombre de 119, als quals s'afegiren més tard els priors i procuradors quan aquests hagueren entregat a les noves autoritats els béns de cada comunitat. Álvarez de Castro havia estat deportat amb el seu ajudant. Entorn de la seva mort, la historiografia oficial va construir una fal·làcia que ha

durat quasi fins als nostres dies. A partir dels poc objectius memorialistes s'ha repetit que va ser assassinat vilment, amb tortura, segons alguns, enverinat segons altres pels francesos al Castell de Figueres. I d'aquest martiri se n'havia fet també l'exemple de la vilesa monstruosa del francès. Colofó tràgic d'un exemple imbatible de patriotisme: l'heroic militar moria assassinat pel despit dels enemics. Al Castell de Figueres es troba encara una inscripció segons la qual la seva mort es produí mitjançant tortura. I bé, la realitat fou una altra. Traslladat fins a Montpeller, el mateix Napoleó va donar ordres per tal que el portessin a Barcelona. L'emperador volia donar amb ell un gran escarment i li volia fer un judici públic de gran ressonància. Les seves ordres eren clares: volia saber si havia jurat fidelitat a Josep Napoleó, com altres militars de la guarnició de Barcelona, i fer un escarment grandios amb qui era un referent de la resistència. Però, malalt, quan tornaven se'ls va morir a Figueres. Hi ha nombrosa documentació que ho acredita així, juntament amb les dificultats dels generals francesos i del mateix ministre de la Guerra, duc de Feltré, per explicar a l'emperador que no es podria fer el que Napoleó volia. Lluny del relat, fals, de l'assassinat d'Álvarez, la voluntat dels francesos era que visqués per jutjar-lo.

Representació de les despulles d'Álvarez a Figueres. Contra la llegenda i els falsos historiadors, Álvarez de Castro no va ser assassinat pels francesos, que volien jutjar-lo públicament a Barcelona, sinó que morí de malaltia.

La manipulació històrica

L'abast terrible d'aquella destrucció i el testimoni dels seus protagonistes va facilitar que l'episodi dels setges fos tractat profusament, per historiadors i per no historiadors, com un tema de gran ressò èpic i literari. Com és lògic, els cronistes i memorialistes dels fets en donaren una versió subjectiva i decantada. Sobre aquesta, els historiadors romàntics, poetes, novel·listes i autors teatrals, a més dels divulgadors de segona i tercera mà, van fer del relat de la resistència gironina una mitificació considerable, com corresponia als corrents historiogràfics, estètics i literaris dels temps immediatament posteriors. Uns i altres narradors van anar consolidant un relat més llegendari que històric, més sentimental que analític.

Això va facilitar l'ús doctrinari i nacionalista que en va fer el poder al llarg del segle dinou i vint per donar base històrica a l'estat nacional espanyol, per a la qual cosa aquell moment històric unificador i patriòtic que fou la lluita antinapoleònica li anava com l'anell al dit. Els gironins no hi ha dubte que s'alçaren contra els invasors d'Espanya i a favor de la monarquia espanyola. És evident que fou així, i aquesta circumstància històrica fou explotada pels aparells ideològics de l'estat, al qual interessà tot allò que mostrava l'existència segura d'un sentiment unitarista, que es va subratllar exageradament, com sempre passa amb el nacionalisme. De la resta, silenci o tergiversació. Aquesta ha estat la gran manipulació. Oferir una visió que amagava una part de la història i n'exagerava d'altres.

D'ací que per una banda la narració romàntica i per l'altra els interessos ideològics i polítics han propiciat que durant molts anys la literatura sobre el setges fos, llevat d'honroses excepcions, poc *històrica*, fonamentalment ditiràmica i exalçadora, de manera que la llegenda en gran part ha amagat la història veritable, molt menys lineal i afalagadora. Ara, és un fet inqüestionable que els setges han esdevingut un símbol de la ciutat i de la seva història; tant en la cultura local com en horitzons més amplis, el que ha quedat en la memòria col·lectiva és la idea d'una gran gesta que associa Girona ni més ni menys que a la *immortalitat*. Només hem de mirar els noms dels carrers de Girona i la permanència d'aquells fets en l'imaginari col·lectiu. El fet és perfectament lògic i justificat per la grandiositat del xoc i la seva transcendència posterior. Els setges de 1808 i 1809 són el condicionant màxim de la història contemporània de Girona.

Tenint en compte els temps en què la tragèdia es produí, les tendències historiogràfiques del segle dinou i els interessos ideològics dominants del vint, es pot entendre que aquest clixé simplificador i tendèncios edulcorés uns fets

històrics que foren molt més complexos. Però una cosa és comprendre el perquè de tota aquesta literatura i l'altra donar-la com a veritat històrica. És evident que hi hagué una resistència formidable dels gironins front a un invasor, com ho és que el nombre de morts i els sofriments foren espantosos. Aquells gironins mereixen tot el nostre respecte i admiració, i per descomptat el record i l'homenatge ciutadà. Però més enllà de les proeses i de l'exaltació patriòtica hem d'analitzar tot el que va passar, i establir les certes demostrables i el judici ponderat que se'n derivi. La historiografia tradicional i el discurs oficial han ignorat o tergiversat els extrems que no convenien a la seva visió ideològica. Tan poc s'ha parlat de la rendició, que sovint sembla com si Girona hagués resistit; com també sembla que hi hagué tres setges, quan realment n'hi hagué dos; o que tothom estava d'acord a resistir i no hi hagué discrepàncies, que n'hi hagué; o que els francesos foren inclements i enrunaren Girona sense oferir cap alternativa, quan no pararen d'oferir capitulació. O sense remarcar l'abandó evident que Girona sofrí per part de la Junta Superior de Catalunya i l'exèrcit regular. Igualment, s'ha minimitzat que a Girona l'alçament fou una insurrecció contra les autoritats, i que hi hagué desertors civils i militars; que hi hagué aprofitats enmig del sofriment; que les decisions d'Álvarez a partir d'octubre foren irracionals des del punt de vista humà i també militar, obviant que prevalgué en ell l'afany malaltís de glòria, fet que costà milers de morts, que no és poca responsabilitat. La pròpia mort d'Álvarez ha estat objecte de manipulació, com hem vist.

En les versions sentimentals i patriòtiques dels setges, també s'han minimitzat els interessos del clergat, el qual pressionà el poble aprofitant-se d'una religiositat sincera i simple de la gent, posà en tensió els esperits amb un clima taumatúrgic de prodigis i miracles i portà el poble en aquelles hores extremes a una guerra santa. Tota aquesta cara dels setges, oculta durant decennis, és tan històrica com el mateix rebuig al francès o els actes de valentia i coratge dels gironins. Durant anys, la versió oficial ha volgut oblidar-la sota el mantell de la glòria, l'honor i el patriotisme espanyol. Però si volem descriure els setges amb una mínima objectivitat ho hem de fer amb sentit de la història, allunyant-nos de l'èpica i observant la crua realitat del moment, les seves misèries i contradiccions. I considerant els morts que es podien haver estalviat, el sofriment inútil, la part de destrucció evitable i sobretot sospesant les conseqüències posteriors que hagué de pagar la ciutat. Llavors els setges ens semblen un episodi molt menys triomfal, algunes actituds molt més discutibles i la immortalitat ens apareix com una qualificació paradoxal, per dir-ho suaument.

Girona francesa

Girona iniciava a final de 1809 una nova etapa particularment especial de la seva història que suposava un règim de la cosa pública completament aliè, imposat i subjecte a l'estat de guerra i a autoritats foranes. Amb la instal·lació dels napoleònics a Girona s'inaugurava una etapa de més de quatre anys durant la qual la ciutat serà regida per l'ocupant, amb dues administracions de caire francès, encara que adaptades a la realitat del país. Girona serà administrada fins el 1812 per un govern provisional, i a partir d'aquesta data serà annexada de fet a l'Imperi francès. Napoleó volia segregar Catalunya de la corona d'Espanya, i així ho feu, encara que els avatars de la guerra no li permeteren tenir mai pacificada tot Catalunya, i pràcticament Girona i el Departament del Ter fou l'única part ocupada on el règim francès tingué una vigència continuada fins a la fugida dels invasors. La primera organització francesa a Girona tingué dues etapes: la del mariscal Augereau i la del mariscal MacDonald. Aquella durà només sis mesos i es caracteritzà per una certa moderació i un intent de guanyar-se els catalans, que ha estat anomenat "l'assaig catalanista" d'Augereau. Es tractà d'instaurar una política d'afalac i acostament. Aquesta política venia essent inspirada per un home clau en aquell moment, el figuerenc Tomàs Puig, afrancesat que va abraçar obertament la causa napoleònica i que va insistir davant dels

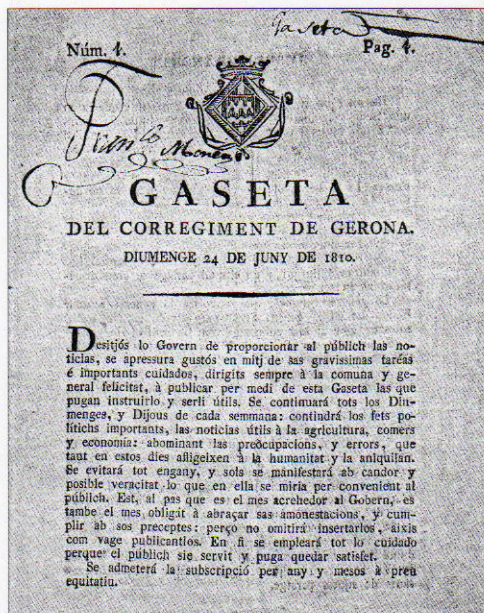
Tomàs Puig, afrancesat de Figueres, fou el corregidor de Girona, i aconsellà als francesos la catalanització com a forma d'acostament al poble.

generals francesos en el sentiment de catalanitat del poble i el possible acolliment favorable dels catalans a una autoritat alternativa als Borbons, que els parlés en la seva llengua, recuperés les velles institucions i els portés alhora vers la modernitat. Augereau es deixà aconsellar i avançà per aquest camí. Creà un govern de Catalunya, amb una divisió territorial nova i una administració barrejada de l'antic règim de Catalunya i el règim francès, col·locà addictes del país en càrrecs importants i va decretar l'oficialitat de la llengua catalana al costat de la francesa. El maig de 1810 Augereau fou substituït pel mariscal MacDonald, duc de Tarento, que va afrancesar notòriament l'administració i, encara que va conservar la presència de la llengua catalana durant el seu mandat, el fet és que va minvar-ne l'ús. Precisament el programa de MacDonald va ser exposat a Girona el juliol de 1810, i no era pas provisional, sinó que més aviat semblava obeir a una voluntat clara de permanència. Féu de Girona una Intendència (l'altra era Barcelona) amb Rouyer de Lametz al capdavant, i nomenà un seguit de buròcrates francesos per fer-la funcionar segons el patró francès. Creà una fiscalitat no gaire onerosa per a Girona i s'entengué amb el bisbe Ramírez

de Arellano. La relació entre l'invasor i l'Església presenta dues vessants; la de la duresa contra el clergat regular, obertament contrari als francesos, i la de l'Església secular, amb un acord de respecte mutu, que ha estat vist per alguns com una excessiva concessió al nou poder. El bisbe Ramírez de Arellano fou acusat d'afrancesament, fins i tot. L'exèrcit francès era la més dura prova per als gironins: els allotjaments, el comportament d'oficials i tropa, els menyspreus i els abusos, els saqueigs de palla i farratge, el blat encara per segar...

La milícia era un autèntic càstig que contrastava amb la bona voluntat dels funcionaris que intentaven resoldre eficaçment els problemes. En el camp de la cultura, es mira per l'ensenyament dels minyons, per reinstaurar les festes, per reactivar el teatre. Es mira per atendre els orfes i es reactiva l'hospici, es replanten arbres blancs i se'n planten de nous allà

Impulsat per Tomàs Puig, s'edità el bisetmanari Gasetta del Corregiment de Girona, íntegrament en català.

Membres del consistori durant l'ocupació francesa

Francesc Delàs	Noble
Bonaventura Quintana	Noble
Ramon Vilar	Advocat
Ramon de Manresa	Noble
Francesc Parés	Advocat
Pius Pallés	Cobrador
Francesc Llach	Comerciant
Josep de Pastors	Noble
Francesc Perramon	Noble
Anton Domènech	Metge
Ignaci Gelabert	Advocat
Vicent Oliva	Impressor
Leopold Pagès	Fuster
Salvador Solà	Botiguer
Narcís Rich	
Joan Piserra	Comerciant
Antoni Garrigolas	Noble
Jaime Bono	Procurador
Manuel Aleña	Advocat
Narcís de Foixà	Noble

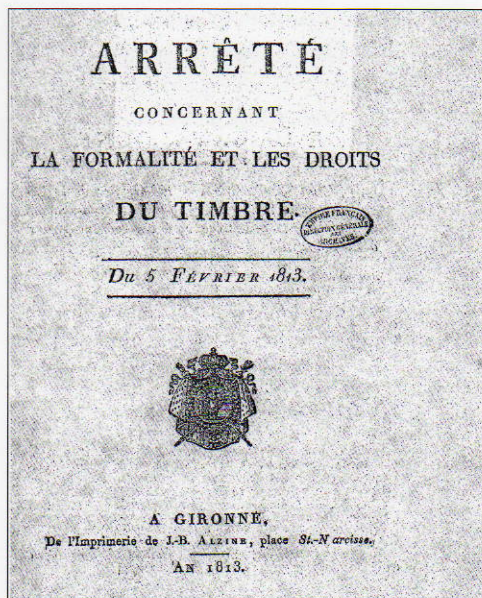
on havien estat tallats per a la bona defensa de la ciutat. Era l'esforç per redreçar una Girona delmada, amb la intenció de convertir-la en una ciutat de l'Imperi.

Tal com reflecteix el quadre, el nou consistori triat pels francesos fou cobert tanmateix per quasi les mateixes persones d'abans i de l'extracció social de sempre. Tots hagueren de fer actes de jurament de fidelitat i rebudes als mariscals, forçats per les circumstàncies. L'ajuntament feia el que podia per millorar una situació catastròfica.

La corporació mantingué una actitud digna, col·laboradora amb el vencedor, però sense servilisme. Actuà per destorbar tant com pogué per evitar les execucions i empresonaments de guerrillers, que eren constants, ja que en aquest camp els francesos eren implacables. Els condemnats a mort l'any 1810 foren 38 i el 1811 foren 25. I la presó era plena.

Ciutat de l'imperi

Napoleó volia segregat Catalunya de l'Espanya del seu germà Josep I, i incorporar-la al vast estat que coneixem com a Imperi Francès, que arribà a tenir 130 departaments. Els dos primers anys de domini havien servit per anar preparant el terreny de la part de Catalunya ocupada per a la integració plena. Ara arribava el moment. Després de les grans victòries militars a tot Espanya, així ho va fer. El 26 de gener de 1812, a les Tulleries signà un decret de nova divisió territorial de Catalunya en quatre departaments seguint el model francès. Un d'aquests departaments era el del Ter, amb capital a Girona. El dia 2 de febrer Napoleó nomenava dos consellers d'Estat amb el títol d'intendents, per dirigir l'administració i la hisenda de Catalunya, així com quatre prefectes i quatre subprefectes. Barcelona i Girona eren els caps-lloc d'aquests dos territoris. A Girona, l'intendent fou el baró de Gérando, assistit pel prefecte Prudenci Guillem Roujoux, tots dos sota el comandament màxim del general Decaen, que havia substituït el mariscal MacDonald com a governador general de Catalunya. Sempre, durant l'ocupació, la màxima autoritat fou un militar. A partir d'aquest moment el departament del Ter serà administrat com un altre qualsevol de l'Imperi, salvant la situació sempre tensa d'un estat d'ocupació mai del tot resolta.

A partir de 1812 Girona i tota Catalunya van ser incorporades a l'Imperi Francès, i s'instaurà el règim civil napoleònic.

Es va instal·lar el règim civil napoleònic. De fet, Girona fou l'única part de la Catalunya ocupada que veié funcionar amb regularitat aquell règim. I de fet fou la capital virtual de la Catalunya ocupada. D'una banda perquè s'organitzà institucionalment i administrativa, i per l'altra els caps francesos Augereau, MacDonald, i ara Decaen, s'instal·laren a Girona, i els seus decrets i ordres eren emesos des de l'estat major de l'exèrcit o del govern de Catalunya establerts a Girona. I a més, el baró de Gérando va exercir de fet com a autoritat civil francesa del Principat, des de Girona. Més tard, quan Chauvelin és nomenat intendent general de Catalunya, substituint Gérando, se situa també a Girona amb la seva gent. Pels avatars de la guerra, a la suara hostil i refractària Girona li toca fer de centre del govern intrús, de capital de la Catalunya francesa.

Les branques de l'administració ocupant eren: Contribucions, Duanes, Registre i Dominis, Drets Reunits, Casa de Moneda, Ponts i Camins i Comissaria de Policia. I com a amo i senyor, l'exèrcit. Cada branca tenia un director general i una corrua de funcionaris. Aquest equip es posà en marxa ràpidament, i tingué en la prefectura i el prefecte la clau del seu desenvolupament i eficàcia. Era la reproducció estricta de la complexa xarxa del sistema francès, que era una administració enormement avançada en comparació a la imperant en l'Espanya borbònica i que representava un nivell de modernització extraordinari per a aquell temps. Pel que fa al sistema fiscal, ben estudiat per Ramon Alberch, s'adaptà el sistema tributari al vigent a l'Imperi, amb els impostos indirectes com el tabac, arbitris i patents. Les expropiacions o segrests de propietats per raons polítiques eren considerats béns nacionals, i aquests afers tenien la seva oficina a Girona. L'estructura legislativa era el Codi Civil napoleònic. S'hagué de traduir i revisar. Ho féu a Girona un equip de jutges i advocats: J. Rabell, Parés, Ferrer, Berga i Viller. Però el Dret català i el Codi napoleònic eren tan diferents i a vegades oposats (divorci, emfiteusi, propietat, heretament, furs eclesiàstics) que Napoleó no volgué, per prudència, aplicar el seu Codi a Catalunya, cas excepcional en la trajectòria de l'emperador.

Una vegada consumada l'ocupació francesa es pot dir que els nouvinguts van intentar millorar la situació i a poc a poc van procurar posar en marxa una evolució de Girona cap als nivells de qualsevol ciutat de l'imperi. En aquest sentit, després de la gran esclafada, això ho hem de considerar positiu. Ara, aquesta voluntat constructiva va anar acompanyada per un constant problema amb els militars. Era un exèrcit invasor, i

El mariscal MacDonald, duc de Tarento, afrancesà l'administració, que tingué la capitalitat efectiva a Girona fins al final de l'ocupació.

no van fer cap concessió. Menyspreu a la població i abús de poder estigueren a l'ordre del dia. D'aquí que els allotjaments fossin una pesant càrrega per als gironins. Els excessos, les requises i els maltractes eren constants. En la seva arbitrarietat, els militars van topar fins i tot amb els propis funcionaris francesos, que no podien tampoc acceptar aquells mètodes despòtics i expeditius. Ara, era temps de guerra i ocupació.

A Girona, com arreu, els intrusos trobaren col·laboradors: els anomenats afrancesats, encara que de vegades és difícil escatir si actuaren per convicció o perquè no tenien cap més sortida. Tomàs Puig, Josep Antoni Viader, Josep Garriga, Josep Rubireta i Domènec Rubireta semblen casos clars d'afrancesament. En canvi, el bisbe Ramírez de Arellano no ens ho sembla, i gent com ara el bandit "Boquica" no eren altra cosa que mercenaris disposats a tot.

L'obra del Règim Civil a Girona

La dominació napoleònica va ser un jou, com s'ha dit, imposat per les armes en una guerra d'invasió. I per tant aquells tres anys i escaig de presència de l'intrús no tenen cap justificació. Convé, però, remarcar que l'etapa d'ocupació fou un intent positiu en molts aspectes per a la ciutat. Malgrat que l'assaig durà poc i el règim era estrany als gironins, la Girona francesa va suposar un intent d'innovació administrativa, millores d'infraestructures, de l'urbanisme, de l'economia, de la cultura, de la vida social per redreçar la ciutat després de l'ensulsiada. S'ocuparen dels mitjans de subsistència, l'agricultura, la carn, establiren els controls necessaris, es regulà la venda del blat i el pa. Reprengueren artifatges de camps abandonats, i durant la crisi de 1812 importaren gra de França; impulsaren l'obertura de canals de regadiu i fins i tot volgueren crear una petita plantació experimental per assajar-hi el conreu d'espècies noves.

Pel que fa a la indústria, quasi anul·lada pels setges, hi hagué un impuls dels napoleònics, que reglamentaren el treball industrial i la construcció, i assajaren millorar tècnicament la mòlta en els vells molins gironins. S'hagué de reprendre la vida comercial d'una ciutat que tenia dos mercats, un d'hortalisses diari a la plaça de les Cols i un altre setmanal de bestiar i quincalleria, a més de

Per part dels funcionaris del règim civil hi hagué la voluntat de normalitzar la vida ciutadana, fins i tot introduint millores que representaven importants innovacions per a aquells temps.

la fira anual de Sant Narcís, a la qual prestaren especial atenció. Els francesos esmerçaren esforços per revitalitzar aquesta activitat comercial. Les carretes eren poques i molt arcaïques. Per això els funcionaris francesos de Ponts i Camins van planificar i posar en marxa noves rutes que situaven Girona al centre d'un espai important. No cal dir que especialment van arreglar la que portava a França. En matèria de comunicacions, els francesos van introduir també el servei permanent de correus amb la Bisbal, Torroella, Palamós i altres poblacions. La sanitat i higiene fou una obsessió per als francesos, que extremaren les mesures de salubritat i neteja. Prohibeixen tenir bestiar a les cases, embrutar el carrer i tirar porqueria al riu. Crearen un servei d'escombraries. Especial cura tingueren de la salut i els hospitals. Decretaren vacunacions obligatòries, reglamentaren l'exercici de la medicina, la cirurgia i la farmàcia, van crear una

comissió de Salut i vetllaren per eradicar les epidèmies i malalties en presons i hospicis, de manera que s'actuà amb promptitud i eficàcia. Es va organitzar també la beneficència pública i la caritat per socórrer els més desvalguts. No sempre amb la col·laboració dels sectors més benestants de la ciutat, curiosament. L'administració intrusa s'enfrontà també al problema dels nens abandonats, i assignaren quantitats importants per a l'hospici. La policia en termes moderns no existia a Espanya. A Girona s'instaurà per primera vegada com a auxiliar de l'administració de la justícia i el manteniment de l'ordre, però també com a vigilància general de mercats, de cultes, sanitat i higiene. Atenció especial els va merèixer el Col·legi de Girona, on es podia aprendre llatí i belles arts, dibuix i on hi havia una biblioteca. Menció especial hem de fer al respecte que van observar amb la llengua catalana. Els periòdics van ser publicats en català, castellà i francès. Moltes proclames i edictes foren editats en llengua catalana. El baró de Gérando, contra el criteri de la judicatura catalana (però d'acord amb la proposició de Tomàs Puig) maldà perquè els Codis fossin traduïts al català i no al castellà. El prefecte Roujoux va dirigir-se moltes vegades a la municipalitat en català. En matèria de cultura van insistir molt els napoleònics amb el teatre. Van arreglar la sala i van voler portar a Girona les grans obres universals de l'art escènica. Pel que fa a les festes, els ocupants van vetllar per la brillantor i solemnitat de les celebracions religioses, que van recolzar tant com les celebracions imperials, i sembla que el poble hi participava de valent. I encara s'ha de destacar la feina feta en el camp urbanístic: empedrament dels carrers, reparacions a esglésies, apuntalament o enrunament de

casos que amenaçaven caure, van fer un pont sobre el Ter i es repararen els de l'Onyar. Es dragaren els rius per evitar inundacions, es milloraren i transformaren edificis importants de la ciutat. Replantaren els arbres de les deveses, feren un passeig i projectaren fins i tot un jardí botànic... L'acció dels homes del Règim Civil fou molt positiva, malgrat les circumstàncies polítiques i bèl·liques, i per a la castigada Girona representa un contrapunt als fets destructors de la invasió. Els gironins van col·laborar lleialment en tot allò que representaven millores, alguns fins i tot amb entusiasme. Al mateix temps es mostraren reticents en el pagament d'impostos i altres obligacions. En tot cas, era una presència aliena i tots esperaven que provisional, endeuriats sempre amb el retorn del vell ordre i del rei que el portaria de nou.

PREFECTURA DEL DEPARTAMENT DEL TER.

ADMINISTRACION DE BENS NACIONALS.

Se prevé al público que el *Plano de Mapa* proximo à *Nov* horas de la mañana se procederá en la Casa de la Prefectura á la adjudicación, rebaxando las reparaciones que se tengan de fer, de las Casas del Gobierno baix detalladas, situadas en la ciudad de Gerona.

A saber:

NUMEROS de las Casas.	CARRERS short ensin situadas.	DESIGNACION de los Propietari.	Indicacion del tiempo en el qual se adjudicará por la compra convalidada de las obras.
225	de la Albarada.	Margés de la Quadra.	un mes.
10	de la Argenteria.	Señor Madox.	25 dias.
215	de la Papellana.	Religiosa de Santa Clara.	quince dias.
219, 224 y 226	de la Clotada.	Gayetano de Oua.	dos meses.
207	de la Presa.	Realidad de San Paull.	quince dias.
104, 105 y 106	poblalrai pont de S. Frances.	Señor Canonge.	dos meses y mitj.
289	de la Albarada.	Señor Oua.	dos meses.
281	Plaza del vi.	Torres y Pellisier.	quince dias.
180 y 181	de la Sala.	Realidad de San Paull.	un mes.
199	de la Nua.	Narcís Ruyter.	quince dias.
293	de Bernadina.	Bernadina de Gerona.	un mes y mitj.
273	de la Clotada.	Ramon Oua.	un mes.
427	pujada de la Cathedral.	Hospital de los infans trovati.	dos meses.
104	de las Mallerias.	Señor Santiago.	un mes.
222	Plaza del oñ.	Margés de Bieca.	25 dias.
203 y 204	de la Clotada.	Gayetano.	quince dias.
286	Plaza del vi.	Diputacion Real.	un mes.

La adjudicacion se farà devant del Señor Prefet del Departament del Ter, estant present lo Señor Director de Bens Nacionals, baix las clausulas contenidas en lo quaderno de las obligaciones, que se llegirá, y del que à mayor abouidament se podrá pedirer conuicencia, tant en la Secretaria general de la Prefectura, com en las oficinas de la direcció de Bens Nacionals.

Gerona 27 Abril de 1812.

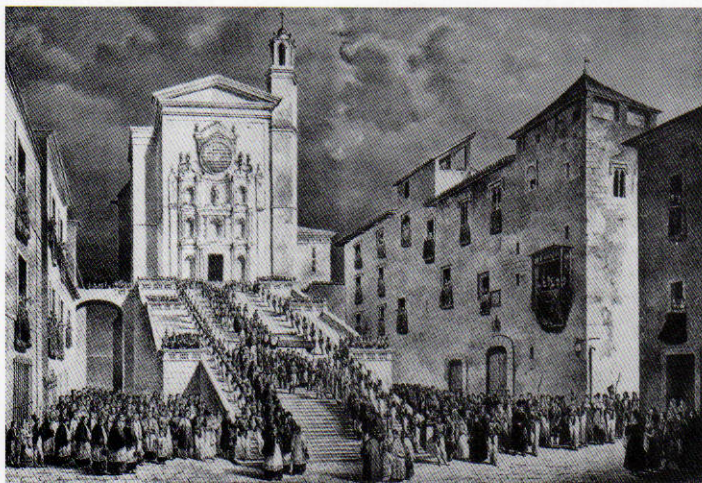
El Director de Bens Nacionals del Departament del Ter,
S. A. LOMEZ.

La nova administració utilitzà molt sovint la llengua catalana per adreçar-se als catalans.

Sortida dels francesos. Visca Ferran VII!

L'any 1813 es fa evident que el domini francès arribava a la seva fi. Les escomeses angloespanyoles, les derrotes militars, les retirades de territoris, els canvis de comandament militar i la sort de les aventures de l'emperador, ara en declivi, marcaven l'inexorable acabament de l'ocupació. Mentre el mariscal Suchet, el cruel general napoleònic, anava retrocedint a Catalunya mateix, portant la frontera al Llobregat, el baró de Gérando era substituït pel comte Chauvelin, per administrar la Catalunya dominada, cosa que farà amb la mateixa prudència i bona voluntat del seu

antecessor. D'altra banda, un entusiasme per les victòries i per un canvi polític es feia sentir especialment entorn a la Constitució de Cadis, elaborada durant la guerra, i que oferia les bases d'una Espanya liberal i democràtica, lluny de l'absolutisme i la Inquisició, dibuixant una monarquia nova, encarnada per aquella gran esperança que era el caragirat Ferran VII. El desembre se signà el Tractat de Valançay, pel qual se certificava la fi de l'ocupació i la retirada amb seguretat de civils i militars francesos. Els començaments de 1814 foren de tràmit en vista a la marxa dels invasors. Des del 8 de febrer l'intendent Chauvelin i el prefecte Roujoux van procedir a l'evacuació de tots els funcionaris i dependències burocràtiques. Només quedava l'exèrcit. El dia 9 de març es comunicà a la població que l'endemà la tropa abandonaria la ciutat. Com serien les coses que als gironins els entrà el pànic que si no arribava immediatament l'exèrcit espanyol la ciutat podria ser saquejada pel criminal "Boquica" al davant d'una banda de caragirats o brivalla, que no eren gaire lluny. Els francesos van reforçar les guàrdies i van donar garanties al gironins. El mariscal Suchet, el dia 10, va anunciar la retirada definitiva. I com se

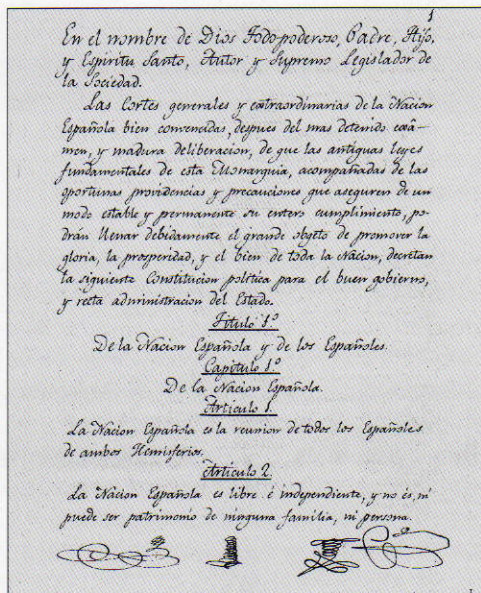
Amb l'arribada de Ferran VII es cantà un solemne tedeum a la catedral, i la ciutat el va rebre entusiàsticament, com representa el gràfic.

solia fer, pensant en futur hipotètics, amb un darrer acte de destrucció, de manera que Girona no pogués tornar a protagonitzar un altra defensa com la de 1809. Van volar els forts i part de les muralles, amb tanta força i estrèpit que una comissió hagué de pregar que s'aturés l'estropici. Suchet aturà, excusant-se, la demolició. I se'n anà de la ciutat amb paraules elogioses per als gironins. La dominació francesa s'havia acabat, després d'haver ocupat Girona durant quatre anys i tres mesos.

Napoleó, mentrestant, havia alliberat Ferran VII, el reconeixia com a rei i va signar amb ell el Tractat de Valençay l'11 de desembre de 1813. Tres dies després de la marxa dels napoleònics de Girona, Ferran VII sortia del seu captiveri i arribava a la frontera en direcció a València el dia 22 de març. El dia 24 el rei, al Fluvià, es trobà amb les tropes espanyoles, que el van rebre amb demostracions de gran entusiasme i entrà a Girona al capvespre, on passà la nit allotjat a Casa Carles. La ciutat havia preparat una recepció reial, amb la ciutat engalanada que aclamava el seu rei mitificat amb gran festa, tedèum a la Catedral inclòs. Els gironins, obnubilats, victorejaven aquell rei desagraït. Pobres gironins...! La Junta del Rei primer i després les Corts de Cadis, van acordar que s'aixequés en la principal plaça de la ciutat un gran monument per honrar la defensa heroica, va establir que es reedifiquessin els seus edificis públics amb la més gran magnificència, i que els gironins quedaven lliures durant deu anys de tota classe de tributs per fomentar la ràpida reconstrucció de la ciutat. Però desgraciadament, com ens recordà Emili Grahit, cap d'aquells acords es convertí en realitat, i no passaren de la seva publicació en el butlletí oficial. Les mateixes despeses de la rebuda espectacular que Girona feia al rei foren objecte de problemes. Al final les

hagueren de pagar totes els gironins.

Immediatament després de l'arribada de Ferran VII, el mateix mes de març de 1814, es constituí un ajuntament provisional triat a dit. Aquest ajuntament proclamà la Constitució de Cadis a la Plaça del Vi el 19 de març i, seguint el que aquella establia, convocà eleccions, que es realitzaren el tres d'abril, amb el següents resultats: **Narcís de Foixà**, noble, **Josep Matas**, advocat, **Francesc de Camps**, noble, **Ramon de Manresa**, noble, **Salvador Solá**, botiguer, **Francesc Baltà**, hisendat, **Joan Piserra i Josep Mercader**, comerciants, **Francesc Vilaret**, blanquer, **Francesc Borgas**, platerer, **Ramon Carreras**, apotecari i **Carles Prat**, escrivà. Aquest consell municipal, dominat per la noblesa i professionals, amb participació dels gremis, ens dóna idea de la força de l'oligarquia, que seguia ocupant l'ajuntament en la nova situació, com si res no hagués passat.

La constitució de Cadis va ser proclamada a Girona el 19 de març de 1814. Al cap d'un mesos es tornaria al règim anterior, a l'absolutisme.

Tornar a començar

La segona part del període que tractem (1814-1833) tindrà connotacions més internes, amb la dura etapa de crisi econòmica de la primera Restauració, seguida de les convulsions de l'anomenat Trienni Liberal, intent aperturista i modernitzador que acabarà fracassant per la força dels absolutistes, que aquesta vegada es veuran ajudats per les tropes franceses. La nova Restauració, la de la dècada ominosa, tornarà a fer sentir el fons reaccionari de la societat gironina amb un govern absolutista i una oposició ultrareialista que es farà present amb el setge dels Malcontents en l'albada d'una vertadera guerra civil espanyola, la primera guerra carlina. Girona, com veiem, s'ha de lliurar a una difícil represa, a una llarga i costosa reconstrucció sense que cessin les crisis i la guerra, cosa que encara fa més complicat el procés de transformació i de superació del sistema senyorial. Girona es mostrarà ferrenya en el seu reaccionarisme tradicional. De fet, els anys de vindicació del liberalisme i de les lluites contra l'absolutisme, típics de la revolució burgesa emergent, que es manifesten tímidament a Girona (però que de fet es manifesten, encara que amb moltes contradiccions) arriben mancats d'un desenvolupament econòmic i social de signe industrial. La pervivència de l'antic règim a Girona quedarà assegurada fins a les desamortitzacions.

Restauració absolutista

En acabar la dominació napoleònica a Girona no fou possible tornar a la situació prèvia a la guerra. Res no era com el 1808. La destrucció havia estat catastròfica, la disminució de població era irrecuperable immediatament, i la vida econòmica estava malmesa. Malgrat els esforços dels administradors i els ciutadans per millorar la situació va ser molt difícil per a la ciutat anar encarilant una normalització.

Aquell primer ajuntament constitucional va ser efímer, puix que Ferran VII va decidir retornar a l'absolutisme i les seves formes, abolint la Constitució i

decretant la vigència de les antigues ordenacions. La nova planta que havia estat elaborada a Cadis significava el primer intent seriós de construir una nació espanyola moderna sota la monarquia de Ferran, però regiria ben poc. El mateix rei conspirava des del primer dia del seu retorn per recuperar tots els poders que la Constitució li prenia, i així que pogué, amb els seus addictes, restablí el sistema absolutista, i es negà a jurar aquella Carta Magna. Declarant *"aquella constitución y tales decretos nulos y de ningún valor ni efecto, ahora ni en tiempo alguno, como si no hubiesen pasado jamás tales actos, y se quita-sen de enmedio del tiempo"*. A Girona

Ferran VII es manifestà aviat com el que era realment, un absolutista contrari a la constitució i a un règim de llibertats.

immediatament tornaren les institucions i sistema vigents el 1808, un pas que no costà gens, atesa la voluntat clarament majoritària de refer el vell règim senyorial per part dels gironins.

De tota manera, la restauració absolutista no fou tan simple, com al cap de poc temps es demostrà. El patriotisme de la lluita contra el francès comportava també elements de contestació del vell règim, elements a favor d'una renovació. Es pot dir que també la Constitució havia estat mitificada. Constitució i Ferran VII, heus ací un canvi positiu, pensaren molts. Però Ferran els obligà a acceptar-lo a ell sol, amb el vell sistema. A partir d'aquell moment (a diferència de temps passats) s'obria la divisió que marcaria la societat catalana i espanyola durant el segle dinou. L'etapa d'aquesta primera restauració absolutista fou ben poc feliç per a la ciutat. Foren anys difícils, amb necessi-

tats peremptòries que no es podien satisfer, de reconstrucció urbana, de vigorització de l'economia, dels mercats, de la manufactura... I dels impostos que, de manera implacable, el governador Juan José García de Velasco exigia als gironins. Fins al punt que hagué de ser amonestat per excés de rigor pel capità general. Com seria la cosa...

Membres del consistori de 1814 a 1820

Francesc Delàs	Noble
Bonaventura Quintana	Noble
Ramon Vilar	Advocat
Marquès de Capmany	Noble
Baró de Foixà	Noble
Joan Antoni Ferrer	Noble
Ramon de Manresa	Noble
Alexandre Ancreu Pi	Noble
Francesc Batlle	Advocat
Narcís de Pastors	Noble
Manuel Aleña	Advocat
Felip Vilamala	Procurador
Francesc Calvet	Advocat
Francesc C. Befaràs	Notari
Josep Matas	Advocat
Antoni F. Nicolau	
Jaume de Bono	Procurador
Josep Sambola	Apotecari
Vicent Oliva	Impresor
Ignasi Lagrifa	Notari
Josep Mercader	Botiguer
Salvador Solà	Botiguer
Marc Cusí	Procurador
Frances Puig i Dorca	Notari
Pere Bosch	Fuster
Ignasi Gaubert	Notari
Joan Arxé Argenter	
Francesc Vilaret	Blanquer
Narcís Rovira Fuster	
Francesc de Ciurana	Noble
Narcís de Burgués	Noble

El triomf liberal de 1820

L'alçament de Riego donà pas a un assaig constitucional, que durà tres anys. A Girona hi hagué una certa agitació i s'acceptà el nou règim.

De tota manera, en aquell món retrògrad i conservadoràs que era la Girona absolutista, no tots eren addictes a les cadenes. Hi havia també esperits, encara que minoritaris, que aspiraven a un règim de llibertats o almenys refusaven interiorment el perllongament del règim senyorial i el domini continuat de les classes privilegiades i la Inquisició, de la mentalitat immobiliària i de la situació socioeconòmica de la ciutat. Aquesta gent també va moure's a redós del que passava en altres indrets d'Espanya. Hi hagué els "pronunciamientos". L'1 de gener de 1820 s'aixecà Riego a Cabezas de San Juan pel retorn de la Constitució de Cadis, i aquesta vegada el cop va quallar; encara que el triomf no arribà fins una mica més tard, quan es produïren alçaments en cadena de caire federalista a la Corunya, Saragossa, Pamplona i Barcelona. Llavors, el 9 de març, Ferran VII, a desgrat, es veié obligat a restablir i jurar la Constitució. Era obertament un intent revolucionari d'enderrocament del vell ordre i la instauració del sistema de Cadis: l'assaig de l'anomenat Trienni Constitucional, que durà de 1820 a 1823. Girona s'apuntà al moviment quan ja el propi Ferran VII havia proclamat el famós manifest constitucional. Coneixedors del que passava a Barcelona i arreu, les autoritats, que no eren precisament liberals, temeren que hi

hagués desordres. Com ha explicat Josep Clara, el dia 12 de març de 1820 es preveïa a la tarda una reunió al més alt nivell, però ja al matí la gent s'aplegava davant de l'ajuntament, i diversos individus demanaren al governador civil i militar García de Velasco que proclamés la Constitució. Entre aquest individu hi havia gent tan poc sospitosa com Narcís Burgués, noble, acompanyat d'Antonio Llamas, Narcís Grau, Surís, i Joaquim Pi. Enmig de crits i visques de la gent del carrer, davant la por a l'avalot, el governador, que volia guanyar temps, avançà l'hora de la reunió, i finalment la cinquantena de notables gironins aplegats en assemblea van decidir publicar la Constitució. Pel que sabem ho feren obligats per les circumstàncies més que per afició. A més de l'agitació popular cada vegada més forta, en plena reunió el cap de la guarnició els hagué d'amenaçar que si no proclamava la Constitució el governador ho farien els militars. Al mateix temps García de Velasco fou insultat, amenaçat seriosament i al final fou destituït. Era un personatge que havia actuat amb duresa, sobretot en matèria fiscal, i tenia segurament pocs amics. El moviment, doncs, fou en gran part de bell nou un cop contra

La catedral era sempre la protagonista dels grans esdeveniments.

les autoritats, tal com havia passat el 1808, contra el poder constituït, malgrat que una part d'aquelles jerarquies, amb tots els dubtes imaginables, preferiren cedir formalment a la nova situació, encara que des del primer moment, com el seu adorat monarca, cobegessin plans de retorn absolutista. A més, tot era prou confús. En realitat, acceptar la via constitucional esdevenia en aquells moment també una fórmula per salvar la monarquia, com així ho deien les proclames. En tot cas, sabien que a Barcelona s'havien produït fets violents i varen evitar-ho posant-hi bona cara. L'oligarquia gironina el que volia era l'ordre públic. Els atemorits, com ha assenyalat Josep Quer, la paraula revolució o aixecament armat. Això és el que realment els aterrava, amb la revolució francesa i la guillotina en el record. De fet, les classes dominants gironines van actuar amb enorme habilitat, car es posaren al davant de la manifestació i acabaren controlant el període. Cal dir que a Girona els que portaven el moviment pròpiament liberal eren majoritàriament militars i empleats de l'administració, cosa que devia donar eficàcia al moviment. Tots plegats animaren el poble baix a revoltar-se. El poble, per descomptat, tenia molts

motius de descontentament, particularment econòmics, i per això en bona part seguí l'impuls de protesta i recolzà el canvi, encara que religiosament i culturalment la tradició els arrossegava envers un radicalisme de signe contrari, que com veurem es faria present ben aviat. A Girona, el constitucionalisme fou acceptat més que no pas imposat, encara que amb no poques contradiccions i discrepàncies, com es demostraria al llarg dels tres anys. Per això hem de parlar d'un triomf provisional i tímid del liberalisme el 1820, controlat pels de sempre i que durarà poc. El cas és que, al cap de dos dies de l'alçament, el bisbe, abats, rectors, nobles, militars i resta d'autoritats van prestar jurament solemne a la Constitució, a la Catedral, davant Guillem Minali (governador interí) i es cantà un tedèum. Amb aquesta formal solemnitat i aquelles contradiccions s'obria una experiència de signe progressista que no s'arribà a consolidar. Així mateix, el setembre de 1820 es crea a Girona la Milícia Nacional, que obliga al servei militar, si bé a Girona "*son infinitos los que con pretextos frívolos y especiosos se han exonerado de la Milicia Local*". L'abril de 1821 només hi havia 89 homes allistats.

El Trienni Liberal

La plaça del Vi fou anomenada en diferents èpoques plaça de la Constitució.

L'assaig liberal durà encara no tres anys. Era sens cap mena de dubte una temptativa de canvi radical –potser massa radical per a aquell país en aquell moment– que representava la modernitat, i desfer-se de tota la càrrega de privilegis i tabús mentals que suposava la pervivència de l'antic règim. Sembla evident que hi hagué almenys dos classes de liberals, els moderats i els exaltats; i també sembla, malgrat la presència inequívoca d'alguns apassionats, que a Girona dominaren els moderats, als qual s'havia apuntat l'oligarquia de sempre, que així s'assegurà que no hi hagués desordres públics i mantingueren limitada la iniciativa política del període, mirant sempre el que passava a Barcelona. El canvi, a Girona, almenys en el primer moment, es presentà en termes tan enraonats que no inquietà excessivament ni la noblesa ni l'Església. Els més pragmàtics veien que es necessitaven canvis. D'una banda havien entès que la Constitució de Cadis els assegurava de bon tros la rellevància social, i era en gran mesura una vertadera possibilitat de salvar la monarquia. Així d'entrada acceptaren el triomf liberal. La Constitució es llegí a les esglésies, i les eleccions municipals es feren també en els temples. Si més no, per a l'oligarquia es considerà el nou règim com un mal menor. Tanmateix foren anys d'instabilitat, amb fets de guerra, com veurem, i amb una certa amenaça constant de les parti-

des reialistes que es passejaven pel territori, cercant sobretot diners per continuar la lluita pel retorn a l'absolutisme. I ja no només el retorn de Ferran com a rei absolut, sinó del seu germà Carles, que apareixia davant d'aquells reaccionaris com a més "apostòlic" i tradicionalista.

Eren anys de gran efervescència política, de confusió ideològica també, i de contradiccions i paradoxes. L'Església, amb el seu joc ambivalent, era acusada d'incitar de sotamà els reialistes, mentre es mantenia en la posició governamental públicament. Tot això fou la causa d'alguns incidents i d'un progressiu distanciament entre la municipalitat i el cap polític de la província, l'activíssim liberal José Perol.

El malestar dels camperols no era simplement per una tendència pronunciada a la tradició i a l'absolutisme. Era sobretot perquè foren les grans víctimes de la legislació introduïda pels liberals. Els preus agrícoles baixaven i els impostos sobre les rendes agràries augmentaven. El camp s'empobria i acabà esclatant. És per això que cal remarcar, com ha fet Jaume Torras, el component de rebel·lia social de l'alçament reialista, que és vertaderament popular, i que es revolta contra l'abandó dels camperols, per bé que el moviment era manipulat a favor dels interessos dels sectors més immobilitistes.

Calia que els constitucionalistes trenquessin la cuirassa de la vella mentalitat. Per això organitzaren dues institucions: la Milícia Nacional Voluntària i les Societats o Tertúlies patriòtiques, que serien difusores de les idees liberals. D'una banda, l'oposició del poble a les quintes podia trobar en la primera una solució al problema de la conscripció, tan arrelat després de les guerres que acabaven de patir. Pel que fa a la segona, era una fórmula que venia de lluny, incloses les societats secretes, i que donaren tant de joc a la França revolucionària. A les comarques gironines ens manca un estudi profund sobre el Trienni. Sabem que hi hagué Tertúlia almenys a Figueres, Olot i Girona. Sembla que a la nostra ciutat funcionà una d'aquestes societats, aplegada en el teatre, i força concorreguda segons l'especialista Gil Novales. Els components de la Tertúlia sembla que eren principalment militars, funcionaris i professionals (i curiosament un grup d'italians expatriats del Piemont) si bé cal afegir-hi alguns menestrals, simples treballadors i alguns capellans i rectors (com ara de Roses, Mercadal, Sant Feliu i Sant Pere de Galligants, fet interessant que dibuixa una Església menys monolítica) la qual cosa suggereix un moviment més ampli i participat que el dels grups fonamentalment forans.

Josep Clara, per la seva part, ens recorda que els seus components en una ocasió anaren a veure el bisbe per denunciar els clergues que *"inculcan sagazmente y con mano encubierta doctrinas funestas al estado y a nuestra felicidad"*, i li demanaven que els rectors expliquessin, a missa, la Constitució. El bisbe Pérez González manifestà el seu acord, i demostrà voluntat de col·laboració amb les autoritats constitucionals.

A Girona, a més, la Tertúlia era alimentada pel diari *El Centinela de los*

Pirineos Orientales, que portava en el frontispici la divisa *"Constitución del año 12 o muerte"* i, a més d'informació internacional, portava la informació oficial i l'opinió de les autoritats liberals, front al periòdic reialista *Diario de Gerona*, que preconitzava l'absolutisme i demanava la intervenció internacional.

I precisament això fou el que passà. Aquell intent portava una càrrega revolucionària massa evident perquè fos tolerada per les potències de la Santa Aliança (Àustria, França, Prússia i Rússia). Europa no ho pogué suportar. I així, l'assai liberal es convertí en una revolució frustrada.

El canvi polític va agradar a uns i desagradar a altres. La societat gironina era potser massa conservadora per abraçar plenament el nou règim.

HABITANTS DE LA PROVINCIA DE GERONA

Vostre fanatisme, vostre obcecació, y vostre facilitat en creure a los mals intencionats que ab las suas persuasions han desterrat la quietud de tota la Provincia, y arruinat innumerables fortunas, han obligat al Govern a prendre disposicions las mes fortes per castigar als dolents; si, han obligat al Govern a declarar la antigua Cataluña en estat de guerra, ja no resonarà en vostres orelles mes que guerra, y mes guerra; temeu conspiradors contra la santa llibertat, temeu traidors contra la Patria, temeu conspiradors contra las propietats de vostres conculadans, preparauvos a sufrir una mort de la que sols la fugida por desiliuarvos; las bayonetas Nacionales defensoras de la tranquilidad y propietats dels bons Ciudadans, vos buscarán en lo mes obscure racó; no tenia que amargarvos, vos buscarém per tot, y no podreu dexar de ser trobats, y de ser víctimas de vostres culpas, ja que heheu causat tantas y tan horrosas desgracias; robos, asesinats, cremas de Casas, y altres delictes que per tan horrosos no se poden escriure, son los resultados de las doctrinas que heheu enseñat à los que pacíficamente estaban en sas Casas, y en mitg de las suas familias guañant ab lo suor de la cara lo sustento de ellas; traidors, indignes homens vils, finalment canalla ab tota la forza del terme catalá, no escapareu; à la punta de bayonetas y sabres heheu de pagar vostres seduccions y iniquitats; y vosaltres illusos engañats que per falta de conexements vos heheu dexat seduir, si no torneu à vostres casas en virtud del Indult que ab tanta llibertat vos concedió el Rey constitucional sufrireu un cruel suplicio: un gran número de Tropas mandadas per lo valent y acreditat General Mina ve à esta Provincia, sense las que ja hi son per destruirvos del tot, y fer de vosaltres una total carnicería; arrepenituvos pues mientras que podeu, no cregueu à vostres cabeçillas que se dicen capitanes y comandantes, estos sols roban per ferse ricos, y una vegada vejan que las bayonetas constitucionals los acometen y que no poden escapar vos abandonarán y sercu vosaltres los mes desgraciats, no desprecieu lo perdó que se vos dona y de est modo lograreu la vida y la tranquilidad que vos desitjo, y conservar la Religió catolica, apostolica y romana que tois profesem, y vos la aseguro en nom del Govern y meu; pero si, com no espero insensats y tercos volean seguir lo cami de vostres maldats, guerra y mes guerra vos farà vostre Conculadú y compatriota

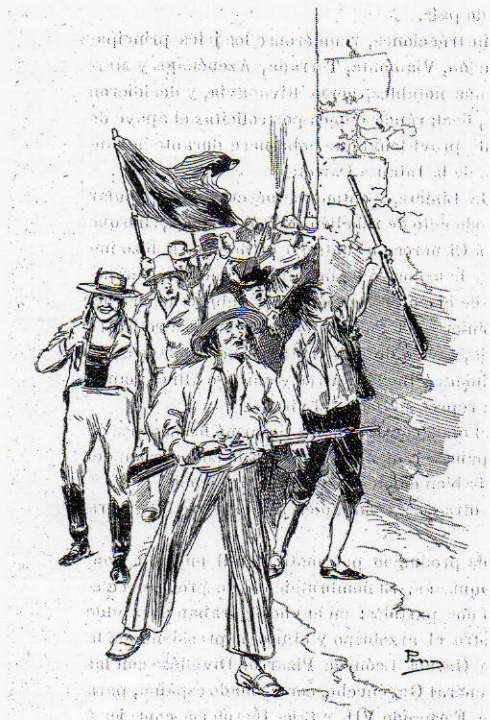
Lo Comandant Militar de esta Provincia.

Esteba Llobera.

Gerona 3 de Agost de 1808.

L'atac reialista a Girona el 1821

A viat es faria evident la disconformitat dels absolutistes amb el nou règim constitucional. En realitat a Girona l'entusiasme liberal i democràtic va ser perfectament descriptible. Hi hagué, certament, els constitucionalistes i progressistes compromesos, però no foren gaires. Molts acceptaren el canvi de manera pragmàtica, però sense una devoció especial. I encara hi hagué els qui acataren el nou ordre a contrarcor i conspirant des del primer dia, amb més o menys intensitat, per tornar a l'absolutisme. Sense oblidar els que es tiraren a la guerrilla defensant l'ideari reialista, és a dir, de rei absolut i tradició, molts dels quals acabaran engreixant les files del carlisme posterior. Aquests sectors absolutistes van organitzar les partides reialistes, que van disposar d'un ampli suport a les comarques interiors de Catalunya. A Girona, la institucionalització del constitucionalisme havia deixat fora de la llei aquells rebels que el combatien. Entre ells hi havia detinguts i condemnats a mort dos destacats reialistes, Llorenç Rexach i Francesc Oriol. La nit del 13 al 14 de desembre de 1821, una partida reialista composta per uns sis-cents individus assaltà Girona amb la intenció d'alliberar aquells presoners, i si la ciutat hagués caigut a les seves mans li haurien fet pagar una forta quantitat per finançar el moviment reialista. La meitat de la força aconseguí entrar a la ciutat, i

Durant el Trienni Liberal Girona hagué de suportar els atacs de les partides reialistes provinents del món rural.

proferint crits contra la Constitució van anar a la presó, on dispararen contra la guàrdia i intentaren emportar-se els seus capitostos. Però no ho van aconseguir. La reacció dels milicians, al davant dels quals hi havia el capità de voluntaris Ramon de Camps, va ser tocar a generala i aparegueren nombrosos escamots per tots costats que van atacar els facciosos, de manera que hagueren de fugir davant el contraatac dels constitucionalistes. Hi hagué, pel que sembla, dos morts i tres presoners dins de Girona, i fora muralla cinc morts més, alguns ferits i sis presoners. L'assalt havia fracassat gràcies a la capacitat de reacció de la milícia.

La partida continuà durant dies sota el comandament d'un tal "Misses", guerriller

El Trienni volgué accelerar el procés vers el liberalisme i la democràcia. A Girona no arribà a quallar gaire.

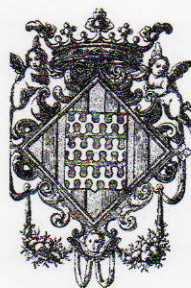
realista escapat feia pocs dies de la presó de Girona, a qui no es pogué enxampar amb el reduït nombre que l'acompanyava però que trobarem ocupant temporalment Olot i Camprodon. La tropa constitucional perseguí els facciosos al cap d'uns dies, especialment en els pobles de la banda esquerra del Ter, on es confiscaren armes i es multaren els pobles que en alguna mesura havien ajudat el moviment. 147 individus es presentaren per acollir-se a l'indult. Els fets, quan es van conèixer, van demostrar que aquell intent havia estat inspirat per elements pertanyents al clergat, cosa de la qual donà fe més tard el dirigent Salvador Malavila, en un escrit en què explicà que ell mateix havia conspirat a Girona, en el convent de Sant Francesc, amb clergues i militars, per fer-se amb Girona. Deia Malavila que hi havia 1.800 homes compromesos dels pobles de la comarca, i que si la partida que realitzà l'atac hagués aguantat un xic més la ciutat hagués quedat a les seves mans, puix que

en els pobles "*habían tocado ya a somatén o arrebató, llenándose de gente todas las carreteras para obrar contra Gerona*".

Els components d'aquella partida, els facciosos, eren per la seva procedència geogràfica gent del món rural, i professionalment se'ls podia enquadrar entre els treballadors vinculats al camp, tal com ha estudiat Josep Clara. L'informe que establí l'Ajuntament de Girona expressa que es tractava de pagesos que tenien gairebé abandonats els camps i que, després de beneficiar-se de l'indult, tornaren a treballar a pagès. Una vegada més es tracta d'una rebel·lia de caràcter popular, encara que políticament coincideix amb les posicions de la reacció absolutista.

Aquets episodi era significatiu de l'estat de coses. L'ideari liberal era un fenomen bàsicament urbà (de classes mitjanes) i distanciat del món rural, que era fonamentalment realista. La tensió era enorme des del procés que portà al canvi polític de 1820. L'atac i la defensa de Girona testimonien aquella tensió. La repressió posterior també. Dels tres presoners detinguts a la ciutat, un consell de guerra condemnà un noi a 10 anys (perquè era menor) i els altres dos a pena de mort, amb execució immediata, el dia 17 de desembre, per afusellament. (Com Rexach i Oriol, que serien executats al garrot, el 12 de gener de 1822). Aquest rigor era fruit de l'exaltació del moment i la pressió política (a Girona, fins i tot, per "l'acalorament que manifestaven alguns" es temia un avalot). La temptativa anticonstitucional, tal com es produí, causà sorpresa i indignació als liberals. Aquests necessitaven imposar l'ordre i castigar exemplarment els dissidents a fi de demostrar fortalesa i resolució al mateix temps que dissuadien, per la severitat de les penes, els qui pretenien enfrontar-se al règim. Per això foren implacables.

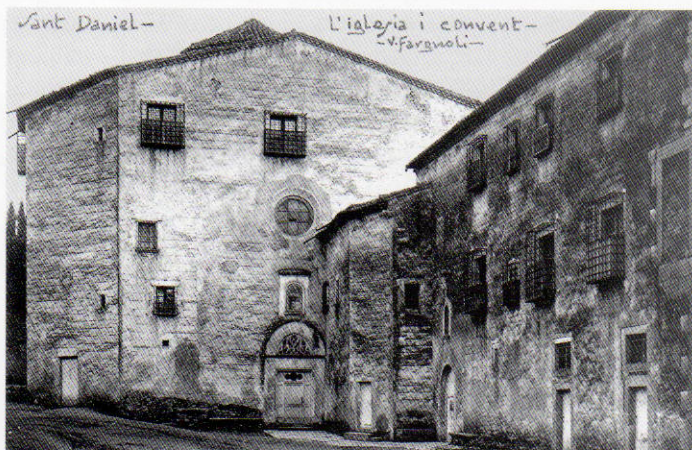
La ciutat durant el Trienni

El consistori continuà durant el règim liberal essent dominat bàsicament pels sectors nobles i benestants.

Amb la nova constitució, cada any, el mes de desembre, s'havien de fer eleccions a les corporacions locals. Aquest fou tal vegada l'element que més marcava el canvi de règim. Anualment s'havien de canviar la meitat del regidors (6). Primer es constituïa un grup de electors (17) que va ser ocupat per l'Església i la noblesa en gran part, i aquests escollien els alcaldes primer i segon i els regidors. Així i tot, a Girona les coses no van canviar gaire. Bé és cert que entraren a l'Ajuntament persones noves, però també ho és que els de sempre van continuar controlant les coses. Fins i tot sembla que hi hagué tupinades. Els comicis es feien a l'Església, i es denunciaren algunes irregularitats força evidents. La qüestió és

que quan es féu fora dels edificis religiosos, el resultat fou molt més "liberal", i no devia pas ser per casualitat. Com hem dit, l'oligarquia gironina va adaptar-se perfectament al nou sistema. Es pot veure en els llistats dels components d'aquells consistoris que la representació seguia essent la d'una societat de vell ordre, amb un domini esclatant de nobles, hisendats i lletrats. És cert, com assenyala Quer, que el darrer any hi ha una inflexió liberal, però la noblesa, hisendats i lletrats continuaven essent-hi ben representats. I el que és pitjor: s'acabà ben aviat. Aquells consistoris vigilaven bé que el liberalisme no caigués en mans dels extremistes i en bona mesura combateren els aspectes més radicals del canvi. Per això posaven molta atenció als moviments de la Tertúlia patriòtica i als exaltats que anaven a cantar el "Trága-

La exclaustació i desamortització que realitzaren els liberals fou important: de nou convents en quedaren tres.

la” i a amenaçar i agredir reialistes coneguts. Ara, la gran batalla d’aquells anys fou la fiscal, i tanmateix fou un element que pesà negativament pel que fa a la consolidació del nou règim. La supressió de la Inquisició, la llibertat d’impresma i de reunió, la creació de la Milícia Nacional, la reorganització administrativa... tot això era ben vist en general. Ara, la desamortització i la fiscalitat, no. A Girona, l’exclaustració, important, (de nou convents en quedaren tres) comportà un rebuig ciu-

tadà, i el mateix Ajuntament de manera explícita va lluitar contra el tancament del convent de caputxins, amb nou vots contraris i dos favorables a l’exclaustració. La qüestió més dura foren els impostos que el liberalisme imposava per poder dur a terme les grans reformes que s’havia fixat. Amb penes i treballs la ciutat podia aportar les contribucions especial que li eren exigides; fins i tot l’alcalde liberal Valentí Comas es va negar a pagar més, com ens explica Joan Quer.

Membres del consistori de 1820

Francesc Delás	Noble
Pere Cortada	Apotecari
Francesc de Ciurana	Noble
Francesc Puig i Dorca	Notari
Francesc Batlle	Advocat
Josep Mercader	Noble
Felip de Martínez	Noble
Pius Boix	Alois
Salvador Sisó	Flequer
Esteve Puig	Llauner
Hermenegild Vidal	Hisendat
Francesc Bosch	Causídic

Membres del consistori 1821

Francesc de Camps	Noble
Josep Rabell	Advocat
Francesc de Ciurana	Noble
Francesc Batlle	Batlle
Josep Mercader	Hisendat
Narcís de Burgués	Noble
F. de Camps i Roger	Notari
Francesc Vilaret	Hisendat
Antoni Viladevall	Dir. Escola
Francesc Puig i Dorca	Notari
Hermenegild Vidal	Hisendat
Narcís Garrigolas	Hisendat

Membres del consistori 1822

Josep A. Ferrer	Noble
Francesc Escarrà	Advocat
Narcís de Burgués	Noble
F. de Camps i Roger	Notari
Francesc Vilaret	Hisendat
Antoni Viladevall	Dir. Escola
Narcís de Pastors	Noble
Ignasi Gaubert	Notari
Tomàs Pagès	Hisendat
Jaume Curós	Quincaller
Narcís Garrigolas	Hisendat
Ramon de Manresa	Noble

Membres del consistori 1823

Valenti Comas	Advocat
Francesc Carreras	Advocat
Narcís de Pastors	Noble
Tomàs Pagès	Hisendat
Jaume Curós	Quincaller
Narcís Viñas	Cirurgià
Antoni Oliva	Impressor
Ramon Miralles	Hisendat
Josep Deagostini	Confiter
Ramón de Manresa	Noble
Francesc Motger	Escrivà

* Els dos primers noms de cada llista eren l’Alcalde Primer i l’Alcalde Segon. I els dos darrers noms de cada llista eren el Síndic Primer i el Síndic Segon.

Segona restauració absolutista

A França li tocà, segons el Congrés de la Santa Aliança, ocupar Espanya i restablir-hi l'absolutisme. I així fou com els Cent Mil fills de Sant Lluís, tal com foren anomenats, traspassaren la frontera l'abril de 1823 a les ordres del mariscal Moncey i, sense gairebé resistència, el dia 2 de maig ocupaven Girona. Malgrat que José Perol cridà a la resistència i que els militars de la plaça havien enviat al Congrés dels Diputats un manifest de fidelitat rotund: “*No queremos más que Constitución o muerte, nuestra felicidad se cifra en ella, sin ella no tenemos patria, ni nos es dado existir...*”, Girona no es mogué. Les autoritats de la ciutat, amb el bisbe i la clerecia al davant, els van lliurar les claus amb gran goig, i els reberen com uns alliberadors. Paradoxes de la història, l'esperit conservador unificava els que encara no feia nou anys eren els enemics! Ara els francesos eren saludats com els millors amics. Diu Rahola que Girona celebrà amb grans festes l'arribada d'aquells que deien que “els francesos només volien treure els espanyols de llur esclavatge”. El retorn a l'absolutisme estava consumat. Ferran VII fou alliberat, els francesos guanyaren una sèrie de batalles i van reinstaurar el vell règim. Entre d'altres batalles, n'hi hagué una a Llers, en

què comanava els conservadors el baró de Damas, que s'instal·là a Girona. A Girona, el 18 de maig es creà la Junta provisional reialista, que inicià la recuperació de les lleis i institucions absolutistes i procedí al retorn dels béns eclesiàstics desamortitzats pels liberals. Es tornà a una municipalitat gelosament dominada per les forces més tradicionals, que demostraven una vegada més que eren vertaderament insubmergibles. Pel que fa a les relacions entre gironins i francesos, sembla que la cohabitació entre la gent de la ciutat i la tropa gal·la fou correcta i fins i tot cordial, especialment travada per una conjunció d'interessos dinàstics com els que expressava una cançó que es cantà pels carrers de Girona el dia de Sant Lluís, el 25 d'agost d'aquell any, i que ens va transcriure Carles Rahola:

*Pour défendre sa couronne,
Nos bras sont prêts à l'instant,
Et pour soutenir son Thrône
Nous verserions notre sang;
Nous jurons, nous jurons
De mourir pour les Bourbons*

És clar que els compromesos amb el liberalisme hagueren de fugir, puix que hi hagué una forta persecució i la consegüent repressió. A Girona hagueren de marxar 130 persones, dos clergues, 14 militars, 42 empleats, 11 professionals liberals, 40 artesans, quatre estudiants i deu més no identificables professionalment. Es van realitzar nombroses depuracions de tots els que eren acusats de col·laboració liberal.

Començava aleshores el que la història ha anomenat la dècada ominosa, i aquesta denominació parla per si sola. Durant aquests anys s'anirà allargant inútilment l'estagnació econòmica. Cada

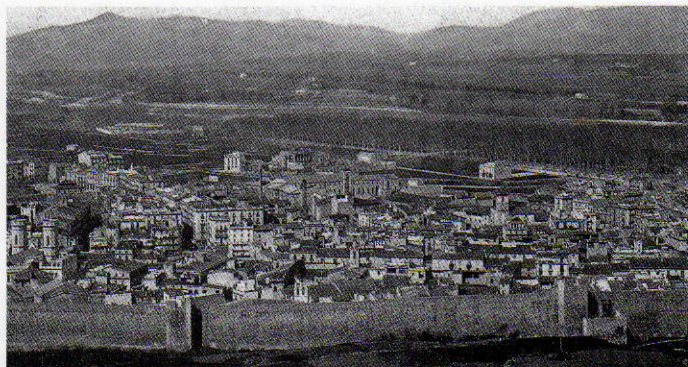
Membres del Consistori de 1823 a 1830

Francesc Delás	Noble	Francesc Vilaret	Hisendat
Francesc de Ciurana	Noble	Josep Bou	Notari
Narcís A. de Pastors	Noble	Francesc Malavila	Soguer
Josep A. Ferrer	Noble	Antoni Viladevall	Escultor
Alexandre A. Pi	Noble	Tomàs Pagés	Fuster
Ramon de Manresa	Noble	Narcís Garrigolas	Hisendat
Francesc Batlle	Noble	Francesc Parés	Advocat
Marquès de Capmany	Noble	Miquel Fàbrega	
Narcís de Burgués	Noble	Narcís Perich	Hortalà
Francesc Torrent	Hisendat	Francesc Diumé	Escultor
Comte de Solterra	Noble	Jaume Coll	Adroguer
Jaume Basols	Hisendat	Dalmau Matlló	
Francesc Escarrà	Advocat	Josep Matas	Procurador
Josep Torras y Pellicer	Hisendat	Esteve Huguet	Procurador
Narcís Rovira	Fuster	Jaume Puig	Sastre
Francesc Puig i Dorca	Notari	Pau Cortada	Apotecari
Ignaci Gaubert	Notari		

vegada els sectors extrems se sentiran més valents, i la pressió reialista serà fortíssima. El bisbe suava contemporitzador es tornarà hostil al liberalisme, i l'Església tornarà a bellugar-se. Reaparegueren els eclesiàstics que havien hagut de marxar i immediatament es posaren a restablir la situació. Des de les trones es predicà fins i tot l'extermini dels liberals, ens diu Simón. El mateix fra Manuel Cúndaro fou un destacat i violent predicador. Es va constituir immediatament

un batalló de voluntaris reialistes comandat per Ramon de Manresa. Aquest grup actuà mantenint la postura política més radical i intransigent. El dia 29 d'octubre de 1824 es passà revista al batalló que havia d'actuar per "*combatir los revolucionarios y los conspiradores y exterminar la revolución y las conspiraciones de cualquier naturaleza y clase que sean*". Més clar, l'aigua. Segons la documentació, els Voluntaris reialistes de Girona eren 300 l'abril de 1826.

Girona tornà a l'absolutisme, amb total entrega, si bé els sectors més intransigents encara volien més cadenes.

El setge dels Malcontents

Encara li tocava a Girona sofrir un altre assetjament, aquesta vegada protagonitzat pels “agraviats” o Malcontents. Hi havia sectors, com l’agrícola i el menestral que estaven descontents per la crisi del camp i la davallada del vell sistema manufacturer; i els partidaris de la monarquia absoluta, la Inquisició, les cadenes i contra tota reforma, aquests sectors trobaven que la política de Ferran VII no era prou repressiva i protestaven de la presència d’elements liberals a l’exèrcit i l’administració. Cada vegada més desconfiaven del rei i havien posat les seves esperances en el seu germà Carles Maria Isidre, que s’hi posava bé i atiava el malestar conspirant contra el seu germà, que fins llavors no tenia descendència. Les partides reialistes reaparegueren per forçar mesures ultraconservadores, però amb una clara reticència envers la persona del monarca. La insurrecció d’aquest sectors del país, que va tenir lloc el 1827, ha estat coneguda com la guerra dels Agraviats o dels Malcontents.

Per a la ciutat de Girona aquest episodi constituí un assetjament dels sollevats que va durar un mes. Josep Clara ha historiat l’esdeveniment contextualitzant el relat que el propi ajuntament va establir després dels fets. El primer d’abril, Narcís Abrés, carnisser de Cassà de la Selva, s’aixecà prop de Girona i estengué el moviment que inicialment cridava a

Els reialistes, després Agraviats o Malcontents, seran finalment els carlins que seguiran la causa del germà de Ferran, Carles Maria Isidre.

favor de Carles, si bé més tard només ho feia a favor del rei absolut. Aquestes partides d’extracció popular, formades per camperols i artesans bàsicament, recolzades per un sector important del clergat amb altes jerarquies implicades, com els bisbes de Vic i Solsona, aconseguiren en pocs mesos fer-se amb una part dels país, i van formar una junta superior provincial de govern del Principat. I van intentar fer caure Girona.

El moviment era confús. Mentre els reialistes facciosos se sentien recolzats per moltes personalitats, a la Cort i a cada lloc, puix que els havien animat a alçar-se, després aquests inspiradors de l’alçament no es mullaven en veure que l’èxit

de l'aventura era incert. I no parlaven clar: només ho feien els sollevats, que volien treure Ferran VII, considerat, ai las...! un perillós aliats del liberalisme. Al mateix temps, aquells que recolzaven Ferran VII acusaven els reialistes de ser instruments contra l'absolutisme. Fins a aquest punt estava tot embolicat que el bisbe de Girona, Dionisio Castaño y Bermúdez, a instància del capità general de Catalunya el mes d'agost signà una circular en la qual considerava "*traïdores execrables*" tots els que conspiraven contra el rei o "*contra la actual forma de gobierno (...) ellos no hacen otra cosa que ser instrumentos ciegos de la Democracia y de impiedad para conseguir por su medio la destrucción del Trono y del Altar.*"

El dia 10 de setembre de 1827 Narcís Abrés, que signava com a segon comandant de l'avantguarda de l'Exèrcit Reial de Catalunya, cominava la ciutat a entregar-se, ja que la tenia bloquejada i amenaçada d'entrar-hi sense pietat si no ho feia. No solament no se'ls respongué afirmativament sinó que es detingué els que havien de parlamentar. Els assetjadors van començar a disparar contra la ciutat, van tallar l'aigua, i impedièn que entressin les diligències. A Girona començaren les "rogatives" a Sant Narcís i a Sant Dalmaí, per la "tranquil·litat de la província". El bloqueig no fou sistemàtic, car els reialistes havien de compaginar-lo amb d'altres accions, moments que els gironins aprofitaven per fer entrar queviures, llenya i carbó, i també per recupear l'aigua de la sèquia Monar. El dia 19 tornà l'enemic a disparar, però la guarnició sortí amb força i causà 27 baixes mortals, a més de molts ferits, als assetjants. Seguia el bloqueig sense deixar entrar res a Girona, quan, el dia 24, es va saber que Ferran VII era lliure i que viatjava cap a Catalunya. Queia el principal argument

(fictici) dels facciosos. A Girona la notícia se celebrà amb il·luminació de tota la ciutat. Però els assetjadors no abandonaven. El 25 tirotejaren fortament la ciutat, i el foc continuà el 26, 27 i 28. Aquell dia es publicà el Manifest del rei a Tarragona, en qual afirmava la seva autoritat i legitimitat. L'efecte fou immediat: la majoria de les partides es dispersaren voluntàriament. A Girona, per contra, els assetjadors intensificaren i perllongaren el bloqueig a la ciutat, que de fet viuria els seus pitjors moments. Es pot pensar que si guanyaven Girona el moviment reprendria. En tot cas van iniciar un tiroteig i intents d'ocupació de la ciutat, que vivia entre esperançada i inquieta aquella situació. Però, atesa la persistència del bloqueig, es va organitzar un grup de voluntaris civils per a la defensa de la plaça, es crearen vuit divisions i, com en altre temps, es disposaren a lluitar. La ciutat començava a estar castigada pel foc continu i entrat el mes d'octubre escassejaven els queviures, els preus es disparaven i mancaven aliments bàsics. Finalment, el 10 d'octubre els revoltats desapareixeran. Girona superà aquell assetjament.

Girona tornaria a ser assetjada una vegada més, el 1827, durant la guerra dels Agravats o Malcontents.

Decadència del sistema

La situació no oferí gran canvis fins el 1833. La població augmentava lentament, i això gràcies als emigrants, sobretot. La manufactura no arrencava cap a la industrialització. Els gremis anaven decaient. No es trencava el vell ordre, no hi havia institucions noves que impulsessin noves dinàmiques econòmiques i socials. L'ajuntament continuava regint-se a la manera tradicional i amb els sectors tradicionals. En realitat, Girona, des de 1823 a 1933, no aportà per si sola gaires canvis. Es limità a seguir el que anava passant a Barcelona, que era el seu constant punt de mira, com a capital de Catalunya, i així ho expressaven en el consistori.

El més evident és la davallada dels gremis, que no és només una pèrdua de caràcter institucional per la progressiva absència de monopolis i privilegis, sinó que afecta la disminució de les velles professions i el nombre de practicants agremiats. Joan Miró ens parla de l'esfondrament dels gremis, impossibles de reformar, i de l'estat d'empobriment i misèria d'aquestes associacions el 1833, ja que, com a tals, han perdut l'orientació. Fins i tot alguns dels gremis han perdut les ordinacions, al marge que pràcticament tots es declaren sense fons. Eren institucions perilloses que, dit per elles mateixes, aplegaven ja només simples jornalers amb poca feina.

Durant tota la dècada Girona va patir el que Simón anomena una "sobrepessió tri-

La ciutat de Girona, davant la qüestió dinàstica, saludà i aplaudí Isabell II i la Regència, mentre a les comarques gironines el tradicionalisme era fort.

butària". Les contribucions ordinàries afegides a les extraordinàries (allotjaments, Voluntaris Reialistes) pesaven com una llosa sobre els gironins que, ja prou castigats per les crisis i per les dificultats de recuperació econòmica, veien encara més condicionada tota possibilitat de refer-se.

Aquells anys hi hagué temptatives liberals que s'enfrontaren al reformisme absolutista. Valdés a Tarifa (1824), Bazán a Guardamar (1826), Valdés, Milans i Ezpoz i Mina al Pirineu (1830), Manzanares o Torrijos (1831), però totes fracassaren, i a Girona no es percep cap moviment. Més aviat, a partir de 1826, es fa present l'orientació carlista de l'integritisme reialista, com ens mostra Fontana quan transcriu que "el corregiment de Girona és el punt on es noten més símptomes de pertorbació. Se sap, efectivament, que s'hi ha sentit crits de "Visca Carles cinquè" les nits del 5 i 6 d'agost". Per la seva banda, les autoritats gironines es mantenien fidels a Ferran VII i al seu govern, acorralat pels liberals i també pels reaccionaris. Enmig de tot la crisi dinàsti-

Durant la Dècada Ominosa (1823-1833) Girona no avança gaire: els gremis queien i la industrialització no arrencava. Carrer dels Ciutadans.

ca, la cosa s'enverina encara més pel fet que el rei es casà i tingué descendència, dues noies, la gran de les quals serà Isabel II. El 1830 el rei va abolir la Llei Sàlica, i per tant s'esfumaven les possibilitats de successió de Carles. Llavors es produí el pacte entre els sectors liberals moderats i els monàrquics anticarlins. El rei no féu altra cosa que assegurar-se la continuïtat dinàstica, que a aquelles alçades era l'únic que li interessava. Era sobretot un pacte entre els partidaris del reformisme absolutista i els del reformisme burgès. A Girona aquesta aliança funcionà, i la ciutat es desmarcà dels tradicionalistes, bé que a les comarques gironines el carlisme seria fort. El reialisme ja convertit en carlisme marcarà profundament la vida de la contrada fins el 1840. A Girona, els de Déu, Pàtria, Rei i Furs comptaran amb nombrosos adeptes al camp i rebran el suport d'una part del clergat secular i la major part del clergat regular. Es llançaren a la guerra de guerrilles, si bé els costà molt fer-se amb territoris urbans. En tot cas fou una guerra fratricida i sanguinària que durà

més de mig segle. La ciutat de Girona en la qüestió dinàstica saludà solemnement Isabel II (fins i tot per commemorar-ho va encunyar monedes) i acatà la regència de la seva mare, Maria Cristina. Es decantà pel bàndol del reformisme absolutista.

El consistori des de 1830 fins a 1833 fou quasi calcat dels que hem anat veient passar des de l'inici de l'etapa que hem tractat. Això demostra una vegada més que, a Girona, les coses continuaven com sempre, sense canvis substancials en la jerarquia social i la representació.

Membres del Consistori de 1830 a 1833

Francesc Delás	Noble
Francesc de Ciurana	Noble
Narcís A. de Pastors	Noble
Josep A. Ferrer	Noble
Alexandre A. Pi	Noble
Ramon de Manresa	Noble
Francesc Batlle	Noble
Narcís Germen	Hisendat
Josep Perramon	Advocat
Felip Vilamala	Procurador
Felip de Martínez	Noble
Francesc Baltà	Noble
Josep Bou	Notari
Tomàs Lloret	Notari
Ignasi Gaubert	Notari
Francesc Vilaret	Hisendat
Jaume Coll	Adroguer
Jaume Puig	Sastre
Josep Cabot	Blanquer
Benet Serra	Fuster
Francesc Vidal	Procurador
Miquel Papell	Serraller
Isidre Mercader	Botiguer
Joan Tapis	Cordoner
Josep Rabell	Confiter
Martí Serra	
Marc Custí	Procurador

1833, any de canvis.

La persistència de l'antic règim

Si haguéssim triat el període a tractar en funció només de les guerres i l'absolutisme, haguéssim escollit segurament l'any 1845. En aquesta data ja podrem parlar de la fi de l'absolutisme. Però allargar una dotzena d'anys aquesta visió històrica ens demanaria més espai del que tenim, per exposar-hi allò que passà a partir de 1833. Aquesta data conté prou elements nous per considerar-la una certa cruïlla i el començament vertaderament tangible d'allò que en certa manera s'anunciava i que tardava tant a Girona: la crisi de l'antic règim. Diem el començament de la crisi, no el final; aquest no trucarà a la porta de Girona fins més enllà del quaranta-cinc, després d'avatars ben difícils per a la ciutat, com la guerra carlina, i els assetjaments d'Espartero i de Prim. En tot cas, pel que fa a aquest volum, hem escollit el 1833 perquè representa un seguit de coses. És l'any de la mort de Ferran VII, de la proclamació d'Isabel II i l'inici de la primera Guerra Carlina. És l'any, també, de la creació de la Diputació Provincial, i es declara Girona capital de la província, esdeveniment que converteix clarament la ciutat en un centre administratiu.

La Diputació, ja creada el 1820, s'institucionalitzà el 1833, quan Girona esdevenia oficialment capital de la província. La Fontana d'Or en fou la primera ubicació.

Aquests canvis eren premonitoris, i es pot dir que el sistema duraria encara uns quans anys més, però el seu esgotament era cada vegada més profund, i a poc a poc Girona començava a despertar.

Més enllà del 33, fins ben entrats els anys quaranta, a Girona persistirà la vella societat amb la classe dominant de sempre controlant la vida ciutadana, com sempre, en la línia monàrquica oficialista, llavors metabolitzats en liberals isabelins, contraris a la carlinada, segurament convençuts que els tradicionalistes no podrien guanyar. Així, Girona romangué encara més d'una dècada com un illot conservador en espera de les transformacions elementals i bàsiques per poder fer el salt cap al món burgès/industrial, que a la ciutat del riu no acabava d'arribar mai.

La persistència de l'antic règim

L'etapa que ens ha tocat tractar no es correspon pas a una època tranquil·la per a la ciutat; al contrari, com hem vist, la guerra hi serà present a cada moment

(1793-95, 1808-1814, 1820-1823, 1827, 1833). Aquells quaranta anys eren un temps en què, normalment, hauria correspost un creixement major (demogràfic, econòmic, tecnològic) el qual hagués demanat transformacions socials que haguessin acostat Girona cap a la ciutat burgesa i industrial. No fou així, i la ciutat tardà molt a evolucionar vers la industrialització i el liberalisme. El perquè, l'hem intentat dibuixar en les pàgines que precedeixen, i no tenim altra resposta que la de considerar diversos aspectes i circumstàncies que feren de Girona una ciutat anquilosada i una mena de reducte de la reacció. En primer lloc, el retard venia ja d'un set-cents poc brillant que estancà considerablement el creixement possible i fins i tot probable. Després, les guerres contra França ho acabaren d'adobar: la destrucció urbana i la disminució de la població fou tremenda i de llarga i lenta recuperació, fet que explica en bona part l'anquilosament d'una Girona sense perspectives de creixement ni progrés immediat. No hi havia ni capacitat ni voluntat. Així es perllongà l'antic règim, irremissiblement. Com hem dit, mancà també la mentalitat necessària per al canvi. A Girona no sembla que la Il·lustració penetrés mínimament. Més aviat trobem una reacció furiosa contra el pensament il·lustrat per part dels "intel·lectuals" i dels predicadors de la ciutat, que no paraven de llençar, a començament del dinou, enormes invectives contra tota forma de liberalisme, presentat com l'anticrist. Aquella reticència larvada s'exacerbà amb els conflictes bèl·lics de la guerra contra la revolució i la invasió napoleònica ja que precisament aquella filosofia tan demonitzada era la triomfant en el bàndol enemic. Després de la prova napoleònica Girona continuà movent-se majoritària-

ment en el bàndol absolutista (l'experiència liberal dels anys vint no tingué prou suport), fins que la mateixa societat es dividí i llavors s'anà passant al moderantisme, encara que les forces reialistes o carlines mantingueren un cert pes, i costà molt de temps que apareguessin veus noves i corrents progressistes.

Això és el que pensava Madoz quan, estudiant el procés de Girona, sentencià:

“Una de las principales causas por las cuales esta Ciudad no ha hecho iguales progresos que otras del Principado debe atribuirse a la influencia de doctrinas y espíritu de antiguas épocas, que, dominando las ideas de sus habitantes, les impedía su desarrollo intelectual; así es que a pesar de su favorable posición sobre la carretera de Barcelona a Francia, de sus abundantes aguas y hallarse rodeada además por una multitud de poblaciones, algunas de importancia, ningún establecimiento industrial existía dentro de sus muros, a excepción de los oficios y artes mecánicas indispensables en toda población algo numerosa”.

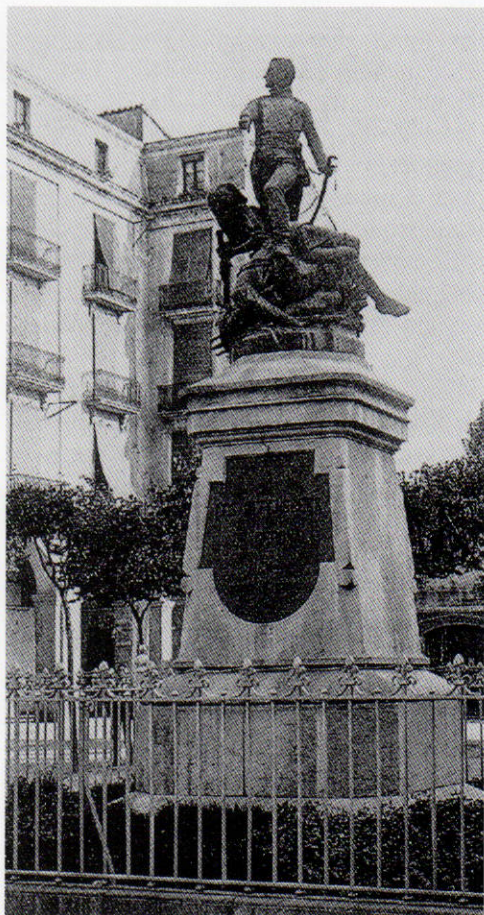
Pascual Madoz, *Diccionario Geográfico, Estadístico, Histórico de España y sus posesiones en ultramar*. Madrid, 1847, vol. VIII, p. 375.

EL 1833 s'iniciava la guerra Carlina, que al llarg del segle faria recordar que Girona continuava essent una plaça militar.

Gironins d'aquell temps

Enmig dels enfrontaments bèl·lics d'aquells anys i les seves conseqüències de dificultats i estretors és lògic que els gironins que de manera tossuda ens apareixen com a personatges històrics que més sobresurten siguin polítics, militars, herois protagonistes i víctimes de les guerres. Hi hagué també "gironins esclarits", com els batejà Rahola, que feren la seva via: escriptors, artistes, intel·lectuals i professionals que destacaren. Però malauradament el temps no fou propici per a gaire més que sobreviure i reconstruir enmig d'un procés de crisi de l'antic règim en el qual Girona, fins quasi al final, prengué partit per les posicions més retardatàries. En tot cas és just anotar quins foren els gironins destacats d'aquell període, fos quina fos la seva actitud. Hi ha un grup de persones que sense ser gironins d'origen ho esdevindran per la història. Són, per exemple, els militars espanyols o francesos que signaran alguna de les pàgines més transcendents del passat gironí, i que al capdavant en molts casos són noms que trobem en els carrers de Girona. Penso en la figura de **Mariano Álvarez de Castro**, completament indestruïble de la història de la ciutat, o el general **Joaquín de Mendoza**, o el capità general **José de Urrutia** a la Guerra Gran, i alguns dels militars rellevants que van actuar en la defensa de Girona, com ara **Julián de**

Monument als defensors de Girona el 1808 i 1809, obra d'Antoni Parera.

Bolívar, Guillermo Minali, Pablo Miranda, Blas de Fournàs, Francesc Satué, Narcís Rich, Guillermo Nash, Pedro Espraeksmans o Miquel del Haro. En aquest ordre de coses hi ha uns altres forasters que impregnen la història gironina i que no podem oblidar. Es tracta dels bisbes **Tomàs de Lorenzana, Santiago Pérez de Arenillas, Juan Agapito Ramírez de Arellano, Juan Miguel Pérez González i Dionisio Castaño y Bermúdez**, tots gent de qualitat que tingueren actuacions d'importància.

Grup fotogràfic dels veterans de 1809 que assistien al aniversari celebrat el 5 de setembre de 1864.

Els corregidors o governadors civils de l'època, com **Ventura Vallgornera**, **Juan José García de Velasco**, **José Torras y Pellicer**, **Guillermo Nash**, **Baron de Barre**, **Gaspar de Rocrabuna**, **José Carratalá**, **José Marcos Sayz**. En temps de la guerra gran, per exemple, **Josep Pérez de Tolosa**, prevere, o **Francesc de Delàs**, d'una distingida família gironina que ajuden generosament per a la defensa de la causa, **Martí de Burgés** i **Ramon Vilar**, representants de la ciutat a l'Assemblea de Diputats de Catalunya que anaren a les Corts de Baiona.

Entre els forans que van deixar petja a Girona no podem oblidar el nombrós grup de militars francesos: **Duhesme**, **Verdier**, **Augereau**, els dels cèlebres assetjaments, i els de l'ocupació, **MacDonald**, **Decaen**, **Suchet**, seguits d'un

Al cap dels anys, els supervivents de la resistència als setges napoleònics posaren per a aquesta fotografia.

estol de funcionaris que intentaren millorar la situació de la ciutat, com el **baró de Gérard**, el **comte de Chauvelin**, **Rouger de Lametz**, **Prudenci Guillem Roujoux**, **François Teule**, entre d'altres. I al costat dels napoleònics, els afrancesats, els fidels servidors a Girona, **Tomàs Puig**, corregidor i assessor del duc de Castiglione, **Domènec Rubireta**, i el comissari regi **Josep Garriga i Buach**.

Oposats a aquests assetjadors i ocupants hi ha una gran rastellera de noms de gent del país. Hi ha els herois i les heroïnes, els que s'aixequen contra el francès: **Josep Joanama**, **Francesc Serra**, **Narcís Rovira** i **Josep Matas**,

Josep Roig, Piserra o Joan Rimbau i Trull, Marià Montorró, Josep Camps, Baudili Farró i Juan Pérez Claras, així com les dones de Santa Bàrbara, personificades en **Llúcia Joanama y Fritzgeral, Àgueda Alsina, Josefa Demà, Magdalena Bivern, Àngela Bivern, Esperança Llorens, Raimunda de Nouvilas, Isabel Pi, Maria Plajas i Carme Custy**, totes elles actives i sacrificades dones de la defensa de Girona.

Altres il·lustres representants a la Junta del Corregiment foren el notari **Francesc Puig i Dorca** i **Andreu Oller i**, a la Junta Superior de Catalunya, **Francisco Ferrer y Font**. Cal també esmentar el representant de Girona a les Corts de Cadis, el lletrat i escriptor **Calvet i Rubalcaba**.

I no hauríem de negligir tampoc entre els forasters aquell guerrillers i caps de partides que es van batre contra el francès al voltants de Girona, jugant-se continuament la vida per tal d'ajudar als gironins, com Milans del Bosch, Joan Clarós, Mn. Rovira, Narcís Gay i d'altres fustigadors constants de l'enemic durant els setges i al llarg de tota la ocupació.

Entre els gironins més rellevants tant pel que signifiquen com per la seva presència ciutadana ja hem citat en el seu lloc tots els qui integraren el consistori municipal en cada moment, cosa que ens permet comprovar com es repetien a la casa de la ciutat. Enmig d'ells hi haurà els representants dels gremis. Entre ells hi haurà els nobles que trobem a pertot, com **Francesc de Ciurana, Carles, Narcís i Josep de Pastors, Francesc i Ramon de Camps, Foixà, Ramon de Manresa**, pare i fill, **Francesc de Delàs, Martí i Narcís de Burgués, Bonaventura Quintana, Baró de Foixà, Francesc i Ramon de Camps, Josep A. Ferrer, Josep Mercader**, entre els més actius. Al

De tot el període, no hi ha dubte que la sotragada històrica més important fou la resistència i la destrucció de 1809 davant dels francesos.

costat d'aquests nobles hi haurà un conjunt de professionals del dret i l'administració, homes de lletres, que jugaran un important paper en la societat gironina xarnera dels dos segles, com el secretari de l'Ajuntament, **Ignasi Gelabert, Ramón Vilar, Josep Rabell, Carles Befaràs, Manuel Aleña, Josep Matas, Jaume de Bono, Ignasi Lagrifa, Francesc Batlle, Francesc Escarrà, Ignasi Gaubert, Francesc Parés, Josep Bou, Marc Cusí, Berga, Ferrer, Viller**, entre d'altres, tots ells molt presents en la vida ciutadana, ja fos en el camp municipal o actuant en moments d'emergència. I aquell primer *Jefe Político de la Provincia* i president de la Diputació efímera

El general Suchet.

del Trienni liberal, **José Perol**. I els liberals que intentaven obrir la ciutat a nous aires ideològics però que tingueren tantes dificultats, com ara **Francesc Motger**, **Valentí Comas**, **Francesc Carerras**, **Antoni Oliva**, i tots aquells que participaven de la Tertúlia Patriòtica, que hagueren de marxar amb el retorn de les cadenes. Al costat d'aquests, una llista d'intel·lectuals, escriptors, filòsofs i gent d'opinió que influïren sense cap mena de dubte en la Girona absolutista, molts d'ells clergues destacats: **Vicenç Jiménez**, **Martí Matute**, canonges, redactors del famós *Diario de Gerona* durant els setges, **Pérez de Tobías**, **Manuel Cúndaro**, **Narcís Xifreu**, **Julià Cuffí**, **Gabriel Casanova**, ensenyant i escriptor, **Cirus Valls**, escriptor i predicador, el

canonge **Francesc Xavier Dorca**, pensador i crític de Rousseau, o el mestre en teologia **Narcís Puig i Reixach**, o aquell **Narcís Coll i Prat**, acadèmic de bones lletres i arquebisbe de Caracas, que era a Girona el 1808. Els homes d'afers, pocs, també apareixen en aquella Girona turmentada: **Josef Añel**, que posà una fàbrica a finals del divuit, **Miquel Badia**, industrial, i els comerciants **Narcís i Josep Mercader**, **Joan Piserra**, **Francesc Llach**, **Jaume Roca**, entre ells, i **Joan Planes**. També destaquen els professionals de la ciència, que actuaren també políticament o civilment: els metges **Nieto Samaniego**, **Josep Antoni Viader**, **Sambola**...

I per què no, aquells que el 1821 i 1827 comanaven les partides reialistes que volien ocupar Girona: **Tomàs Costa (Misses)**, o **Narcís Abrès**. Tots ells han quedat associats a la història de Girona d'aquells anys.

Monument als herois dels setges, erigit sobre la muralla del baluard de Sant Francesc.

BIBLIOGRAFIA

La bibliografia d'aquest període és molt desigual. La Guerra Gran va generar alguna publicació, però de 1795 a 1808 hi ha un cert buit. Per contra, les monografies i estudis sobre la Guerra del Francès configuren una bibliografia molt extensa, de llarg la bibliografia temàtica més àmplia sobre la ciutat, encara que de molt diversa qualitat. De 1814 a 1820 no hi ha pràcticament bibliografia, a part de l'aproximació d'algun treball general i alguns articles dispersos. Després, diversos treballs puntuals ens expliquen el Trienni liberal, l'aixecament de 1821 i el setge dels Malcontents el 1827, però fins al final del període (1833) hi ha molts pocs estudis.

AHUMADA, F., *Gerona la Inmortal*, Toledo, Bibliografía Militar, 1935.

ALBERCH, Ramon, *Els orígens de la Girona contemporània*, Girona, IEG, 1978.

ALBERCH, Ramon; BOSCH, Mònica, *Història de Girona*, núm. 7 i 8. Girona, ADAC, 1996.

ALBERCH, Ramon; CASTELLS, Narcís, *La població de Girona*, Girona, IEG, 1985.

ALBERCH, Ramon; FREIXAS, Pere; MIRÓ, Joan, *Fires i Mercats a Girona*, Girona, Ajuntament, 1983.

ALBERCH, R.; ARMENGOL, D.; CLARA, J.; NADAL, J.; PORTELLA, J., *Girona al segle XIX*, Girona, Gothia, 1978.

Annals de l'Institut d'Estudis Gironins, vol. XIII, Girona, 1959.

ANTON PELAYO, Javier, *La herencia cultural. Alfabetización y lectura en la ciudad de Girona (1747-1807)*, Bellaterra, UAB, 1998.

ARAGÓ, N. J. *La devesa, paradís perdut*, Girona, Ed. Gothia, 1980.

BOADAS, Joan, *Girona después de la Guerra de Successió*. Riqueza urbana i es-

tructura social al primer quart del segle XVIII, Girona Institut d'Estudis Gironins, 1986.

CLARA, Josep, *Introducció a la Història de Girona*, Salt, Ed. del Pèl, 1983.

CLARA, Josep, "El setge de Girona en la Guerra dels Malcontents", Girona, *Revista de Girona*, núm. 91, 1980.

CLARA, Josep, "Sobre la Girona Constitucional (1820-1823)", *Annals IEG*, v. XXVII, Girona, 1985.

CONGOST, Rosa, *Els propietaris i els altres: la regió de Girona: 1768-1862*, Girona, Eumo, 1990.

COSTA, L. *Història de la premsa a la ciutat de Girona*, Girona, IEG, 1987.

CÚNDARO, M., *Historia político crítico militar de la plaza de Gerona en los sitios de 1808 y 1809*, Girona AIEG, Monografia 1, 1950.

FABRE, Jaume. *Girona entre 4 rius*. L'origen dels carrers i els barris de la ciutat, Girona, Ajuntament de Girona, 1986.

GRAHIT, Emili, *Reseña histórica de los Sitios de Gerona en 1808 y 1809*. Girona, L. Torres, 1895.

MARQUÈS, Salomó, *L'ensenyament a Girona al segle XVIII*, Girona, CUG, 1985.

MINALI, Guillermo, *Historia militar de Gerona que comprende particularmente los sitios de 1808 y 1809*, Girona, Imp. Figaró, 1840.

MIRAMBELL, Enric, "La fe pública a Girona durant la guerra de la Independència", Girona, *Revista de Girona*, núm. 141, 1990.

MIRAMBELL, Enric. *Un relato popular de la defensa y ocupación de Gerona durante la Guerra de la independencia*, A.I.E.G., Vol. XIII, 1959, pp. 203-211.

PLA CARGOL, Joaquim, *La guerra de la independència en las comarcas gerundenses*. Girona, Dalmau Pla, 1953

NADAL FARRERAS, J., "La situació de la manufactura a Girona del 1790 al 1840", a *Treballs d'Història*, Girona, Patronat Eiximenis, 1976.

NADAL OLLER, Jordi, *Sur la population catalane au XVIII siècle*, Congrès International de la Population, New York, 1961; *La població espanyola (s. XVI a XX)*, Barcelona, Ariel, 1984; "Les grandes mortalités des années 1793-1812: effets a long terme sur la démographie catalane", a *Problèmes de mortalité, Methodes, sources et bibliographie en demographie historique*, Liège, 1965, pp. 409-421.

SOBREQUÉS, Santiago, "Gerona y sus sitios de 1808 y 1809", *Destino*, núm. 1.475, Barcelona, 1965.

OSSORIO y GALLARDO, A., *Historia del pensamiento político catalán durante la guerra de España contra la República Francesa (1793-1795)*, Barcelona, Grijalbo, 1977.

PUIG i OLIVER, Lluís Maria de, *Girona Francesa 1812-1814*, Girona, Ed. Gòthia, 1976.

PUIG i OLIVER, Lluís Maria de, "Nació, Crisi i Revolució a 1808", Girona, *Annals IEG*, vol. XI, 1999.

PUIG i OLIVER, Lluís Maria de, *Catalanisme i afrancesament: Tomàs Puig*, Barcelona, IEC, 1985.

PUIG i OLIVER, Lluís Maria de, *La Guerra del Francès, Història Contemporània de Catalunya*, Vol. I, Barcelona, Columna, 1997, pp. 15-62.

QUER i CARBONELL, Josep, "L'oligarquia gironina durant el trienni constitucional", *Revista de Girona*, núm.122, Girona, 1987.

RAHOLA, Carles, *La ciutat de Girona*, Barcelona, Barcino, 1929.

RAHOLA, Carles, *La dominació napoleònica a Girona*, Barcelona, La Revista, 1922.

RAHOLA, Carles, *Ferran VII a Girona*, Girona, Gràf. Darius Rahola, 1933.

RAHOLA, Carles, *La pena de mort a Girona*, I i II, Barcelona, Dalmau, 1975.

RAHOLA, Carles, *Estudis sobre la invasió francesa del 1823*, Barcelona, Revista de Catalunya, 1924.

ROURA i AULINAS, Lluís, *Guerra Gran a la ratlla de França*, Barcelona, Curial, 1993.

SIMON TARRÉS, Antoni, *La crisis del antiguo régimen en Girona*, Bellaterra, UAB, 1985.

SIMON TARRÉS, Antoni, *La Girona del antiguo régimen*, Girona, AIEG, vol. XXVII, 1984.

VICENS VIVES, J., "La guerra del Francès", a *Moments crucials de la història de Catalunya*, Barcelona, Ed. Vicens Vives, 1956.

VICENS I VIVES, J., "Memorias de un defensor de Gerona", *Destino*, núm. 696, Barcelona, 1950.

PROCEDENCIA DE LES FOTOGRAFIES

Són de l'Arxiu d'Imatges de l'Ajuntament de Girona CRDI les imatges de les pàgines: 12, 13, 17, 28, 29, 31, 42, 45, 51, 53, 72, 74, 83, 84, 91 i 95.

De Pla Cargol són les imatges de les pàgines 4, 10, 58 i 85.

De la Història d'Espanya de Pi i Maragall són les imatges de les pàgines 82, 86, 92.

La resta d'imatges són reproduccions de documents i fotografies de Josep M. Oliveras.

TITOLS PUBLICATS

Girona abans de Girona (Prehistòria)

Per Eudald Carbonell i Enriqueta Pons

Girona romana (De la fundació a la fi del món antic)

Per Josep Maria Nolla

Girona goda i sarraïna (476-785)

Per Narcís M. Amich i Josep M. Nolla

Girona carolíngia (Del 785 a l'any 1000)

Per Gabriel Roura

Girona comtal i feudal (1000-1190)

Per J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera

La Girona del s. XIII (1190-1285)

Per J. Canal, E. Canal, J. M. Nolla i J. Sagrera

Girona medieval L'etapa de l'apogeu (1285-1360)

Per Christian Guilleré

Girona medieval Crisi i desenvolupament (1360-1460)

Per Christian Guilleré

La Girona medieval Canvis i ruptures (1460-1519)

Per Sandrine Victor

Girona al segle XVII

Per Joan Busquets i Antoni Simon

Girona del set-cents Els límits d'una transformació (1700-1792)

Per Ramon Alberch i Josep Quer

Girona, guerra i absolutisme (1793-1833)

Per Lluís M. de Puig

La Girona de la Restauració (1874-1923)

Per Joan Puigbert

La Girona convulsa (1923-1939)

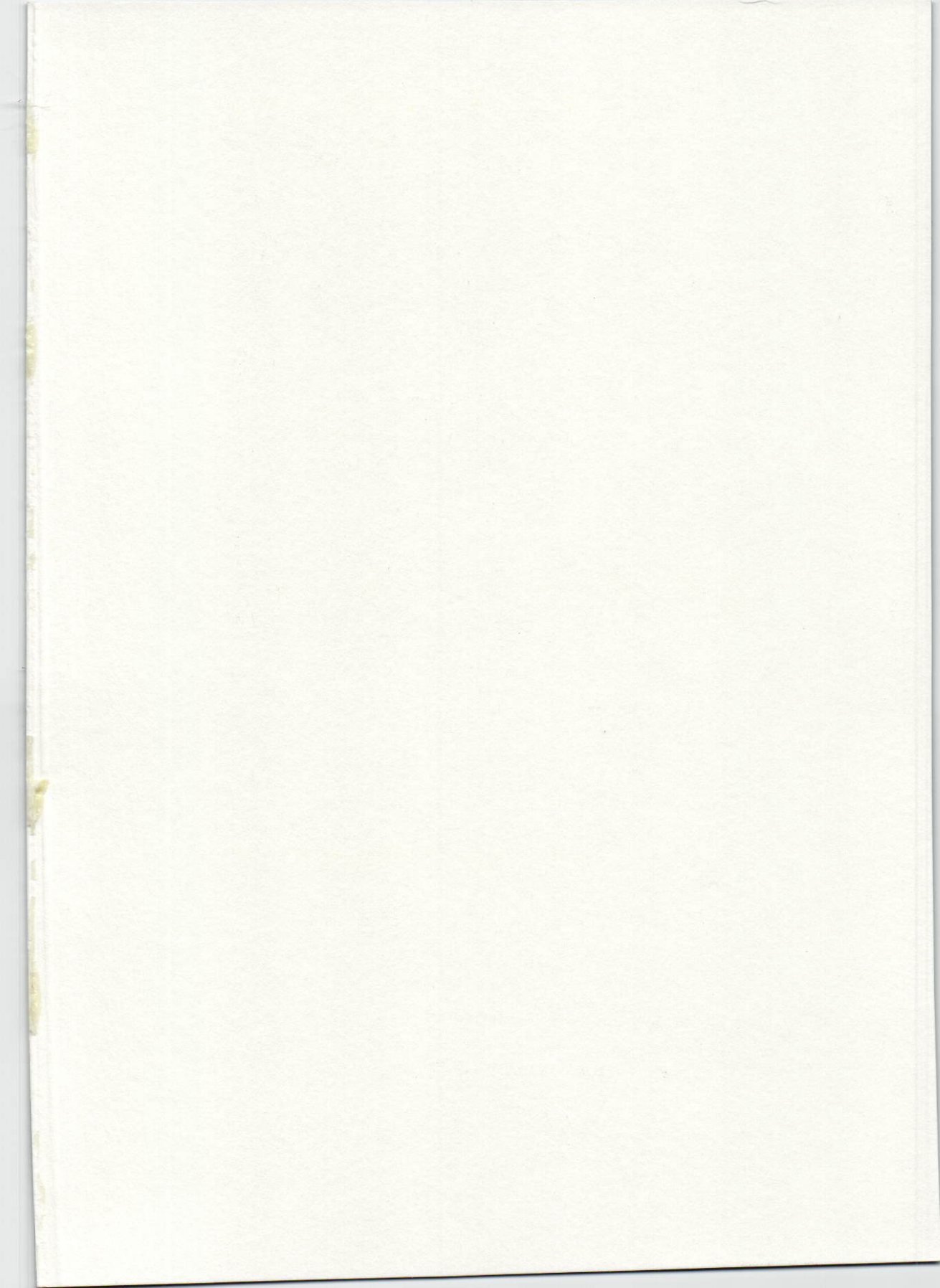
Per Josep Maymí

Girona sota el Franquisme (1939-1974)

Per Josep Clara

Quaderns d'història de Girona és una col·lecció de llibres que posen a l'abast d'un públic ampli, de manera ordenada i rigorosa, tota la informació existent sobre el passat de la ciutat. Els millors especialistes de cada període hi ofereixen el resultat de noves investigacions i obren nous camins a la interpretació sobre els orígens de l'àrea urbana de Girona. La col·lecció aplega una valuosa informació gràfica, en bona part poc coneguda.

Lluís Maria de Puig *Historiador i polític, Diputat, Senador, ha presidit diversos organismes europeus. Professor d'història a la UDG, amb 12 llibres propis, coautor de 20 més (3 Històries de Catalunya) i amb més de 200 treballs publicats, d'història, cultura i política catalana, espanyola i europea (articles acadèmics, assaigs, pròlegs, informes, ponències, monografies, biografies...). Com historiador ha investigat fonamentalment els segles XIX i XX gironí i català. Almenys una vintena dels seus estudis corresponen a l'època històrica que abraça aquest llibre, com ara Álvarez de Castro, Notes sobre la premsa napoleònica a Girona, El Baró de Gérando a Girona, L'impacte de la revolució francesa, La invasió napoleònica i la qüestió nacional, Les batalles del Bruc, Sobre el patriotisme dels catalans durant la Guerra del Francès, Aproximació als orígens del federalisme a Catalunya, entre d'altres.*

Diputació
de Girona

Ajuntament de Girona

ISBN 848496045-5

9 788484 960454 >